

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

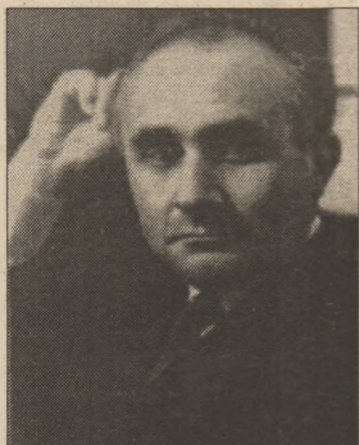
28 mai - 3 iunie 1997

(Anul XXX)

21

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Nicolae Balotă:

Sânge și porțelan de Saxa

(pag. 12-13)

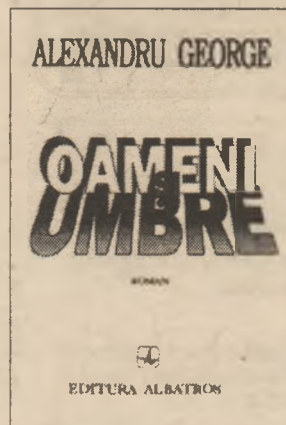
„Siberia spiritului” și calomnia

(pag. 3, 5)

Jurnalul lui

C. Rădulescu-Motru

(pag. 9)

Roman sau carte de memorii?

(pag. 4)

Caliban, du-te la școală!

(pag. 11)

Scriitori germani în România

(pag. 10)

Mircea Daneliuc - prozator

(pag. 17)

Nicolae Breban și personajul sub hipnoză

(pag. 5)

Destinul lui Bacovia

CURIOS destin a avut în critica literară G. Bacovia (sept. 1881 - mai 1957)! A debutat în "Literatorul" lui Macedonski în 1899 cu poezia *Și toate*, semnată V. George, iar editorial abia în 1916 cu volumul *Plumb*, când își fixase deja pseudonimul. Consacrarea a întârziat. Nu există multe ecouri înainte de debutul editorial, care se produce într-un moment nepotrivit, în pragul intrării României în război. Singurele comentarii cunoscute mie sînt acelea ale lui I. M. Rașcu din ziarul "Opinia" (1910), căruia Bacovia îi oferise colaborarea pentru revista "Versuri" (devenită "Versuri și proză"), și Macedonski din "Făclia" (1916). Placheta de debut înregistrează puține recenzii. E. Lovinescu o semnalează mai degrabă ca pe o bizarerie. O formulă celebră, reluată de critic, vorbește despre o poezie artificială, dar fără artă. Dintre toți modernii, Bacovia îi entuziasmează cel mai puțin pe criticii interbelici. Revelatorii poeziei noastre moderne îl privesc cu multe rezerve. Inclusiv Călinescu, în *Istoria* din 1941, într-un capitol mai degrabă negativ. Acest punct de vedere se continuă în anii '60, prin unii din urmașii lui Călinescu (Al. Piru, de exemplu), când totuși, treptat, ceva începe să se schimbe în receptarea lui Bacovia.

Se poate constata că Bacovia e apreciat cu adevărat ca un poet major abia după reeditarea integralei poetice în "Biblioteca pentru toți", 1965, cu un studiu introductiv al subsemnatului. Nu-mi revendic meritul de a fi schimbat, eu, accentul critic. Schimbarea plutea în aer. Recitindu-mi prefața, după ani și ani, mi-am dat seama că importanța ei nu era datorată atât observațiilor pur critice (deși țin la unele pînă astăzi), nici conștiinței că a venit vremea unei alte perspective asupra poetului (hotărît, n-o aveam!), ci unui soi de intuiție, inexplicabilă și pentru mine, că trebuia adoptat un cu totul alt ton, atunci cînd îl comentăm pe poetul *Plumbului*. Începeam prin a-l raporta (și distinge) de Eminescu, lucru care se mai făcuse, dar era limpede că îl situam în Pantheonul literaturii, ceea ce imprima frazelor o cadentă respectuoasă și chiar solemnă. Pentru generația mea, cu anticipările unor I. Negoiescu și Ion Caraion, Bacovia avea să devină un mare poet. E, de altfel, ușor de remarcat că s-a bucurat abia după 1965 de studii atente, minuțioase și originale. Îi era fătîș preferat lui Arghezi și tacit lui Blaga. Numai Barbu îl concura. Modernismul (așa cum era el "cîtit" în deceniile 7 și 8) părea să găsească în Bacovia exemple de maximă puritate și profunzime. Opinia lui Călinescu despre simbolistul mimetic era aproape uitată.

Ce se va împlina cu Bacovia de aici înainte e greu de spus. Postmodernismul nu-i prieste, aceasta mi se pare evident, și numai solidul prestigiu dobîndit în deceniile anterioare îl cruță de la discredit. Dar tocmai atuurile lui în ochii generației '60 îl deservesc în perioada optzecistă și după revoluție, adică lachismul, purismul, penuria vocabularului, retractilitatea, nota obscur-esoterică etc. Nu cunosc nici un studiu temeinic din acest nou punct de vedere, dar, cu siguranță, el va fi scris într-o zi. Cei patruzeci de ani care ne despart de moartea poetului au fost și cei mai rodnici pentru receptarea sa. Sînt semne de declin. Îmi displac prognozele în literatură, așa că pun punct aici, în așteptarea anilor ce vin.

CONTRAFORT

de *Mircea Mihăilescu*

Paloarea trece la urmaș

NU E nici un secret că până și cei mai obiectivi comentatori politici recurg adeseori la arma nedreaptă a exagerării. Nu văd, în principiu, un rău în asta. Ca și textul literar, comentariul politic trăiește, adeseori, din hiperbolă, din amplificarea retorică, din licențe poetice, din distorsiuni gigantice. De înțeles: piața e destul de aglomerată, iar autorul trebuie să vină cu argumente eclatante, dacă nu vrea să-și piardă cititorii. Sunt conștient că eu însumi cad adeseori în acest păcat. Iar rândurile de față sunt scrise din perspectiva unuia care nu are nici un argument să ridice el, cel dintâi, piatra.

Urmăresc de mai multă vreme evoluția în zig-zag a lui Cristian Tudor Popescu, mai ales de când e invitat permanent al unei emisiuni televizate. Marturisesc, din capul locului, că nu-mi displace deloc aerul său auster de procuror gata să-și sfășie victima. Nu mă deranjează nici privirea lui bănuitoare, de dulău înrăit și hămesit. Partea proastă e că, de cele mai multe ori, acestea sunt o simplă recuzită. Și că tonul vehement ascunde întrebări cât se poate de politice. Poate pentru că se bazează prea mult pe enunțuri ultimative și prea puțin pe argumente. Și totuși, dl Popescu și-a creat, în scurt timp, renumele unui publicist inclement, al unui Saint-Just care nu s-ar sfii să-și amendeze nici propria mamă dacă ar prinde-o fără bilet în tramvai.

Nu cunosc nici un fel de detaliu asupra rolului jucat de către dl Popescu în constituirea profilului actual al ziarului *Adevărul*, al cărui redactor șef este. Însă ceva îmi spune că amestecul de naționalism agresiv și de ulcerată xenofobie, combinat cu o reală dorință de justiție socială au trecut de la omul Popescu asupra întregului colectiv al gazetei. De altfel, un ins timorat, cu un trecut tulbure, precum răspotitul domn Tinu, e prea vulnerabil pentru a se erija în ideolog post-revoluționar al fostului organ al Partidului Comunist. Am văzut și eu emisiunea în care actualii redactori ai ziarului clamau cu patetism că nu există nici o legătură între ei și ideologia lui Leonte Răutu. Așa o fi, însă, vorba unui poet, *paloarea trece întotdeauna la urmași*.

Poate că n-aș fi scris acest articol dacă, în ultima vreme, *Adevărul* domnului Popescu nu ar fi sărit rău de tot peste cal. Pentru că, am uitat să spun, ca orice naționalist autentic, dl. C.T. Popescu e și un anti-monarhist înrăit. A-i vorbi de regalitate acestui „ins de extracție umilă”, cum se autocaracterizează, e ca și cum i-ai pune pistolul la tâmplă și l-ai forța să-și tragă, pe loc, un glonte în cap. Născut republican (și mort, probabil, republican), dl. C.T. Popescu nu vrea să audă de altă tradiție decât aceea care pornește, în România, odată cu Candiano Popescu și Mița Baston. Tot restul, regalitatea lui Decebal și a lui Ștefan cel Mare, a lui Mircea și a lui Mihai (ca să folosesc puțin repertoriul demagogiei... republicane) nu-l privesc pe aparatorul valorilor naționale puse în primejdie de diverși antio-mâni, al căror nume e scrijelit cu atenție de editorialistul *Adevărului* spre veșnică afurisire.

Nu e nici o problemă că dl. Popescu e republican și nu cred că i-a trecut cuiva prin cap să-l tragă de mânecă din cauza acestor convingeri. Iubitor de statistici și de voturi majoritare, el își iese însă din minți când aude de ideea de *minoritate*. Ce-l deranjează pe C.T. Popescu dacă o strălucită inteligență a vremii noastre, precum Gabriel Liiceanu, preferă să stea în compania minorității („*minusculă*”) regaliste, decât în a majorității („*zdrobitoare*”) republicane? Fiecare cu opțiunile sale - deși, dacă mă gândesc bine, ziarul la care lucrează domnia sa e un specialist în schimbarea părerilor cu ajutorul bătei și al forței (republicane și ea) minerești: nu revista 22, diabolizată de C. T. Popescu, a făcut apogeele asasinatelor comise de ortacii lui Cozma, ci atât de republicanul *Adevăr* al cărui ideolog principal este.

Nu voi merge atât de departe încât să spun că ura viscerală împotriva *minorităților* (iată, am adus deja în discuție două minorități împotriva cărora dl Popescu lupăta cu înflăcărare tembelă a unui cruciat care a stat prea mult la soare, maghiarii și

monarhiștii) e o formă a patologiei. Dar un reflex comunist tot e. Numai Ceaușescu și Iliescu au visat în țara asta unanimități și putere discreționară, și nu e de mirare că tovarășii d-lui C.T. Popescu s-au grăbit să se ploconească primii la picioarele lor. Că detestă pluralismul (forma tipică de manifestare a *minorității* abhorate de redactorul șef al *Adevărului*, de la politică la etnie și de la profesie la inteligență) nu mai e nici o noutate. Dar că ura sa față de diversitate atinge cotele celui mai josnic anti-semitism e deja un lucru ce trebuie urgent pus la punct.

Spre a nu fi învinuit și eu de urechism, citez dintr-un recent articol infuriat al d-lui C.T. Popescu: „Culmea însă, în cea mai recentă «dezbateră» pe teme monarhiste, derulată vineri pe TVR 1, la «Ediția specială», un A. Comea, analist la revista 22, cum scria pe ecran, își permite să spună despre ziarul *Adevărul*, care nu făcuse decât să taxeze penibilele bălbăieli ale monarhistului guvernamental Hossu-Longhin în legătură cu reimpunerea familiei regale cu palatele Elisabeta și Săvârșin, își permite deci acest nemernic să afirme că *Adevărul*, ziarul numărul unu al țării, are manifestări *antidemocratice*”. Opresc, deocamdată, citatul aici pentru câteva precizări.

Prima: nu știu dacă „umila dumisale extracție” (m-aș bucura să fie doar socială, nu și intelectuală, cum pare) l-a împiedicat pe șeful *Adevărului* să afle până acum că anonimul A. Comea, pe care-l beștelea în stilul celei mai decăzute mahalale, e unul dintre străluciții tineri intelectuali ai României. Traducător al lui Platon și Plotin, autor al unor splendide cărți despre arta, cultura și filozofia antichității, dl. Andrei Comea nu e, în nici un caz, un fitecine pe care un autor de poveștioare S.F., precum oarecarele C.T. Popescu, să-l ia peste picior.

A doua: a scrie despre un adversar politic că e un *nemernic* nu înseamnă altceva decât a te plasa tu însuși în aceeași categorie.

A treia: oricât de îngăduitor aș fi, nu pot să nu descifrez în intoleranța d-lui C.T. Popescu altceva decât o formă incipientă de paranoia profesională. Cum adică, pentru că e citită de câteva sute de mii de oameni (la urma urmelor, o minoritate și ei, nu?), *Adevărul* trebuie să devină Biblia societății românești în tranziție? Dacă am să văd în asta nostalgia de a redeveni *Scinteia* de odinioară - ziarul care nu greșește și nu dă rateuri - mă va califica și pe mine drept nemernic? Îmi asum acest risc.

Continuu să citez: „În prima clipă, nu poți decât să rămâi trăznit, paralizat în fața unei asemenea enormități icnife de mătreața aceea cu barbă. Cum, domnule? Românul ăsta de aeroport, schilod pe dinăuntru, rozătorul ăsta de burse pe-afară, emanatul din spuma murdă a așa-zisei «elite» fără de țară, humunculel crescut în spinarea unui popor nefericit, ajunge să insulte la Televiziunea Națională sutele de mii de cititori ai *Adevărului* spunându-le că ziarul pe care îl citește e antidemocratic?”

Cred că citatul vorbește de la sine și definește limpede concepțiile despre democrație ale d-lui Cristian Tudor Popescu. Dacă a fi democrat înseamnă a numi pe cel ale cărui idei nu-ți plac „o mătreață cu barbă”, ne-am lămurit. N-am auzit până acum pe nimeni să-l atace pe dl Popescu din cauza dizgrațioasei dumisale chelii - însă i-aș sări imediat în apărare, dacă acest lucru s-ar întâmpla. Dar a readuce în actualitate sintagme din propaganda nazistă și fascistă, e totuși prea mult. E o rușine care dezonoarează pe oricine ia un condei în mână - și se mai pretinde, pe deasupra, și democrat. Dacă ziarul „cel mai democratic” al României (nu?) își bazează argumentele pe un xenofobism sălbatic („elita fără țară”, „Românul de aeroport”, „homunculel crescut pe spinarea unui popor nefericit etc.”) înseamnă că ceva nu e în regulă cu noi toți. Iar dacă vom continua să trecem pasivi pe lângă manifestările sinistre ale unor astfel de ireponsabili, ne vom merita cu prisosință soarta.

În ce mă privește, vorba cuiva, prefer să greșesc alături de adversarii d-lui C.T. Popescu, decât să am dreptate în compania sa.

POST-RESTANT

de *Constanța Buzea*

CAM în vremea adolescenței dv., M.R.P. zbura către Moscova, însoțit fiind de poetul A.P., tânăr și plin de aspirații. Luând ei viraj pe deasupra Caucazului, noaptea, și neputând zări locul înălțurii lui Prometeu, și cu atât mai puțin pe cel al eșuării fericite a Arcăii celei paralelipedice a lui Noe, poetul vârstnic i-ar fi zis, se pare că deloc întâmplător, companionului său: *Ce vrei tu, tinere, glorie sau bani?* Tânărul ar fi răspuns: *Pe amândouă, maestre!* La 41 de ani ai dv., cu un volum de debut, *Noaptea ca o pasăre de pradă*, depus la Cartea Românească, îmi trimiteți și mie trei proze din acest manuscris, spre apreciere și, *de ce nu?*, (retorica vă aparține), spre publicare. Desprind din scrisoarea însoțitoare această frază stupefiantă: „Desigur, deja v-ați întrebat cum se explică această întârziere. Eu însumi sunt uluit și descurajat, cu atât mai mult cu cât, în adolescență, gândeam că, la această vârstă voi fi milionar și celebru”.

Pentru liniștea dv. vă marturisesc că nu m-am întrebat *cum se explică*. M-am întrebat, în schimb, cu oarecare jenă, pe care dintre scriitorii din epoca adolescenței i-ați avut în vedere atunci, pentru că dacă mulți se bucurau poate de celebritate, puțini vor fi fost și milionari. Labiș a scris un lung poem, *Lupta cu inerția*, compus din mai multe părți una purtând titlul *Omul comun se justifică*. Lumea este plină de oameni comuni, nu asta este problema. Ca unui dintre ei își justifică întârzierile și amânările, eșecurile și ticăloșiile și ratarea, dezertările, dând vina pe condițiile vitrege, pe lipsuri, pe politica culturală asasină, ca și când trăind exact în aceleași condiții alții n-ar fi scris și nu s-ar fi afirmat splendid, inteligența și talentul lor producând opere durabile, este în justificarea celor dintâi, un *ce* vinovat, o lășitate de tip special, un orgoliu anapoda. Ei n-ar recunoaște pentru nimic în lume evidența că n-au destul talent. Toată discuția aceasta nu trebuie să vă deranjeze, pentru că ea nu vă vizează decât într-o prea mică măsură, deocamdată. Dacă însă, citind aceste rânduri în care mă străduiesc să vă sugerez, cu puterile mele și cu riscul de a mă și înșela, firește, dezamăgirea la lectura prozelor pe care le semnați (*Icoana sfântului, Zâna ploilor și Caruța de lut*) vă veți arăta rănit în orgoliu, considerând că, în loc să vă public în revistă și eventual să (vă) pun o vorbă bună la editură, mă apuc să *vă tai arpile*, veți greși grav față de dv. înșivă. Până la un punct sunteți sincer și ambiția de a deveni scriitor, emoționantă. Spuneți în scrisoare: „Ideea de a deveni scriitor m-a lovit, aș zice, asemenea unui trăsnet din senin, la vârsta de 13 ani, în primăvara anului 1968, sub impresia puternică provocată de câteva texte din *Moromeții* de Marin Preda și *Străinul* de Titus Popovici, texte foarte sprintene, reproduce de manualul de literatură română. Ei bine, de atunci și până astăzi, viața mea a fost în egală măsură chinuită și înfrumusețată de gândul să fiu scriitor, și nu orce (ci) fel de scriitor, unul de mare valoare!” Și continuați: „Subliniez că nimeni nu se face vinovat de a mă fi împins către literatură, de altfel, în mediul meu rural, extrem de sărac economic și cultural, nici nu avea cine, m-am îndreptat singur către acest miraj asemenea unei albine care zărește o floare... De-a lungul acestei perioade, însumând peste 28 de ani!, am depus eforturi intelectuale mari să-mi depășesc limitele, căci, la 13 ani și chiar mai târziu, nu știam să scriu nici măcar o pagină corect, darmite artistic. A fost extrem de dificil, dar n-am renunțat, deși stările depresive, descurajante n-au lipsit dându-mi, uneori, sentimentul că am greșit drumul și trebuie să renunț, dar asta nu dura prea mult și iarăși îmi reveneau speranța, încrederea. Văzând că nu reușesc să-mi împlinesc stilul, să ajung mai repede la acel nivel de competitivitate minimă, dădeam vina pe vârstă, spunându-mi că am mintea prea crudă, fără acel deposit de experiență culturală și socială necesară unui prozator mai mult decât unui poet, și regretam că nu mă maturizez mai repede. Oricât ar părea de curios, școala, nu doar m-a ajutat, dar m-a și incurcat, căci, în timpul liceului și facultății de filozofie din Iași, scriam numai în vacanțe, iar în ultimii 16 ani, de când sunt profesor, cel puțin 7 ani i-am cheltuit pe examene didactice... Eram convinși că, odată scăpat de obligațiile școlare, în doi ani de zile voi putea să-mi termin volumul de debut”. Urmează în amănunt vicisitudinile Epocii Ceaușescu. „Cu toate aceste dificultăți, n-am renunțat la ideea că trebuie să devin scriitor. După revoluție... în curând voi avea 42 de ani și nu știu ce să regret mai întâi: că n-am publicat sau că n-am renunțat la ideea... de a deveni scriitor?” În fine, după alte câteva zeci de rânduri: „...tragedia unei societăți care nu este capabilă să-și promoveze talentele, lăsându-le să se piardă... La urma urzei, cât este de inteligent bărbatul care, deși vede că munca literară nu este rentabilă, continuă să scrie, distrugându-și viața bio-socială?” Vă recunosc plăcerea de a povesti, pentru un public naiv însă și fără pretenții. Vă recunosc fanatismul și vă admir cutremurată pentru câte ziceți că ați sacrificat de dragul literaturii. Nu știu cum este volumul dv. de debut. Vă spun însă că v-ar trebui un redactor expert în răbdare și bunăvoință care să vă arate cum să vă debarasați de acel sufocant lux inutil de amănunte, cum să vă defrișați textele de balast. Totul este încă tulbure, stilul în ușoară suferință, uneori și gramatica, domnule profesor, chiar dacă subiectele alese sunt de o sfâșietoare noblete și delicatețe. Cum este scrisoarea, așa vă sunt și prozele. Eu ce vină am? Tragedia unei societăți care nu este capabilă etc. etc.? Dar dv. cât sunteți de *capabil* să fiți scriitor deplin, când, în exact aceleași condiții alții, repet, scriu splendid și se plâng cu mult mai puțin decât dv.? (*Fănuș Crășan, Galați*).

România literară

Editată de:

- *Fundația "România literară", cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.*

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvolescu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ruxandra Dinu, George Șipoș (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam), Leons Briedis (Riga).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL: romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://ROMLIT.SFOS.RO
HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

„Siberia spiritului” și calomnia

REVISTA *Caiete critice* (nr. 11-12/1996) a publicat o anchetă pe tema „literaturii române postbelice”, anunțând, într-un *Cuvînt înainte*, că s-a adresat unui mare număr de scriitori, „fără prejudecăți”, cu „intenția de a cunoaște opiniile lor și de a depăși pe această cale barierele care despart pe scriitorii români după 1989”. Mai mult, interogându-se retoric: „Să mai spunem încă o dată că libertatea reală a spiritului începe cu libertatea de a accepta că și *celălalt există?!...*”. Cum e respectat acest proiect generos și democratic, atât de adevărat, ne putem da seama, mai întâi de toate, din formularea unor întrebări. Cei ce s-ar încumeta să accepte formula „Siberia spiritului”, referitoare la România de după 1945, sint avertizați de la bun început: „Nu credeți că funcționează, în cazul unor judecăți de acest fel, un reflex al materialismului istoric rudimentar, acela de a lega prea direct, mecanic, arta de societate, regim, orînduire etc.”. Autorii ce n-ar fi dispuși a respecta anume clișee și tabuuri se vîd taxați, pentru orice eventualitate înainte de-a lua cuvîntul: „nu se poate *nici* să ne blocăm într-o atitudine de denunțatori ai clasicilor noștri, să ne complacem în atmosfera isterică a unui fel de interminabilă ședință de demascare a creatorilor de valori. A proliferat în ultimii ani la noi tipul *cautătorului de pete...* la alții, de preferință mult superiori lui ca talent, al justițiarului autoînscăunat, care taie și spinzură, după pofta inimii, fără ca necesarele proteste să se facă limpede auzite pe cit mai multe voci”. Cit privește revizuirea valorilor, aceasta e recunoscută cu un sfert de gură, spre a se denunța, agresiv și, deci, intimidant, „o *forțare aberantă* a acestui proces, un fel de *asalt* dat asupra ierarhiei valorilor, cu scopul, uneori declarat, de a o răsturna, demola, pulveriza”.

Însă „opinia celuiilalt” a fost „respectată” de periodicul aflat sub conducerea d-lui Eugen Simion și într-un alt chip, nu mai puțin original. Îl las la o parte pe subsemnatul, care, deși frecvent amintit în corpul anchetei, este evident că nu putea fi invitat, neîncăpînd în cadrul magnanimității de „libertate reală a spiritului” și de „respect pentru opinia celuiilalt”, propus de *Caiete critice*. Recunoaștem că nu ne-am făcut nici un fel de iluzii în această privință. Altfel stau însă lucrurile cu dl. Nicolae Florescu. Distinsul istoric literar s-a bucurat nu doar de un mesaj prin care i se aducea la cunoștință că redacția în cauză ar fi fost „onorată” de răspunsul d-sale, ci și de insistențe pentru ca răspunsul să nu întîrzie (v. *Jurnalul literar*, nr. 47-52/1997). Săvîrșind imprudența de a-și înainta textul, dl. Florescu s-a pomenit că-i este returnat, și nu oricum, ci cu pecetea vizei... democratice a publicației, sub chipul următoarei adnotări: „D-le Florescu, nu ne mai dați lecții de învățămînt politic anticomunist!”. Concluzia la care ajunge directorul *Jurnalului literar* nu ni se pare decît cea firească: „Cine, într-adevăr, ține să dea lecții (cu ce scop și cu ce finalitate?) e vizibil! Dar cum întodeauna hoțul strigă mai tare decît păgubitul, apreciez încă o dată demonstrația de «obiectivitate» și pledoaria pentru «dialog» a *Caietelor critice*. Cit despre deontologia profesională a redactorilor respec-

tivi, copleșiți de respect față de opinia celuiilalt, sint deja lămurit”.

Telul rîndurilor de față este cel de-a comenta sintagma „Siberia spiritului”, aplicabilă regimului comunist, introdusă, din cîte știm, de d-na Monica Lovinescu. Dar, cu toate că am fost nevoiți a semna, în prealabil, cele de mai sus, ne dăm seama că propozițiile în chestiune se constituie într-un preambul nimerit al subiectului ales. Deoarece mai mulți participanți la ancheta *Caietelor critice* resping metafora cu pricina, cu o înverșunare ce ilustrează orientarea mai mult ori mai puțin disimulată a revistei, *recte* spiritul conservator, nelipsit de un substrat politic, ce-o animă. Un suflu înghețat ne izbește la lectura aserțiunilor încheiate strîmb din chiar materia rebarbativă a acelei Siberii totodată simbolice și reale. Să-l ascultăm pe ex-nomenclaturistul Ion Brad: „n-a fost deloc o «Siberie a spiritului», cum le place să spună unor controlori de tip democratic ai literaturii, într-un spirit dogmatic întors pe dos”. Vreți să știți, dincolo de ironia d-sale strepezită, care-i sint argumentele? Iată-le, strălucind de cinism: „Chiar și scriitorii închiși ori dați de-o parte în mod samavolnic, cum au fost, de exemplu, în poezie, Vasile Voiculescu și Lucian Blaga, și-au scris în această perioadă unele dintre capodoperele lor. Ca să nu mai vorbim de lirismul tragic al poemelor scrise la închisoare de Nichifor Crainic și Radu Gyr”. E ca și cum naștiții ar încerca să se justifice, invocînd faptul că unii deținuți de la Auschwitz sau de la Dachau au scăpat cu viață! În același sens, Tudor Dumitru Savu se dezlănțuie într-un limbaj a cărui violență grobiană apare egalată doar de iresponsabilitatea posturii adoptate. Vorbele d-sale o iau razna în plin delir: „Acești scribi de duzină au inventat «Siberia literară» («Siberia culturală»), cu aceeași ușurință cum, pe vremuri, directori ai unor foi de partid sau ai televiziunii au formulat marele concept filozofic «Epoca de aur». La o analiză mai atentă vedem că avem de a face cu niște *aulolaci literari* care au mizat pe confuzie și pe nebagarea de seamă”. Desigur că, în afara de neputinciosul scrișnet neocomunist, nu e nimic de reținut din atari texte. Ele nu alcătuiesc decît replica instigării din chestionarul anchetei. O replică ce încearcă a apăra mentalitatea totalitară printr-o strategie disperată, care consistă în a atribui oponenților săi chiar... tarele comunismului. Andrei Grigor e un tipic avocat al acestor tare, la o treaptă doctrinară: „E, desigur, un soi de «materialism istoric» aici, respins teoretic ca infamant, dar practicat, se vede, cu sîrguință. În urmă cu cîțiva ani, încercam să dau fenomenului o explicație care mi se pare și azi valabilă: tendința, firească altminteri, de a îngropa comunismul, dovedindu-i monstruoșitatea, s-a asociat cu ideea, falsă, că sub apăsarea lui ideologică orice aspirație și aptitudine creatoare ar fi fost anihilate. O întreagă istorie a raportului dintre represiune și creație contrazice o asemenea teză. Dante e un exemplu. Bulgakov, Ilf și Petrov la fel. Istoria asta cuprinde și literatura română cu destule exemple”. Elocvent, nu-i așa? Plină de filc e și lista autorilor alăturați admirativ de redactorul *Literaturii*: „Al. Piru, Eugen Barbu, Geo Bogza, Valentin

Silvestru, Marin Sorescu”. O variantă a acestei liste ne-o oferă deja amintitul Tudor Dumitru Savu: „Sadoveanu, Arghezi, Calinescu, Cioculescu, Preda, Nichita Stănescu, D.R. Popescu, E. Barbu”.

Aspectul cel mai grav-intolerabil într-o presă ce se respectă cit de cit - al strategiei conservatoare, practicate, în devălmășie, de *literatori* și de *caietnici* (termenul ultim e propus de hazul lui Paul Goma) îl reprezintă însă calomnia. Calomnia crasă, indice al derutei, al disoluției intelectuale și etice. Un simbioză al *Literaturii* nu ezită a-și terfeli tinerețea, prenumerîndu-l pe cel ce scrie prezentul comentariu (la pag. 81 a *Caietelor*) printre „torționarii și profitorii literaturii de partid” (*sic!*). Ne aflăm în zona fanteziei penale a unui Adrian Păunescu, care ne-a acuzat de un... asasinat la propriu! Iar patronul „junilor corupți”, acad. E. Simion, nu șovăie a-și terfeli autoritatea cită i-a mai rămas, făcînd o profeție falsă din start, întrucît e fără obiect: „în vecii vecilor dl. Gh. Grigurcu n-o să-i elimine din literatură, cum dorește cu *atîta* ardoare, pe Nichita Stănescu, G. Calinescu, Arghezi, Sadoveanu, Preda...”. În ce frază, în ce cuvînt, în ce silabă mi-am exprimat vreodată o asemenea scelerată „dorință”? Vicepreședintele de azi al Academiei Române ar trebui să-și depășească, măcar din cînd în cînd, spre binele d-sale, habituala postură de ocolire a argumentelor și să se explice...

Și acum să încercăm a schița propriul nostru punct de vedere asupra atât de controversatei imagini, „Siberia spiritului”. O putem înțelege în două feluri. În primul rînd, ca o expresie a captivității în care a căzut întreaga Românie, satelizată de Uniunea Sovietică, exilată, în raport cu „lumea liberă”, între propriile ei fruntării. Cultura a fost îndeosebi greu lovită, prin ideologizare silnică, interdicție, falsificare, omisiune, manipulare, chiar dacă, după 1965, în condițiile unei relative și tranzitorii „liberalizări”, cîrmuirea a renunțat la falsurile cele mai grosolane, iar unele restricții s-au atenuat. Adversarii noștri ideologici se forțează a ne combate, afirmînd că în deceniile de comunizare s-a produs o serie de opere valide, ba chiar unele de mare valoare. Acest lucru e incontestabil, chiar dacă un Dumitru Micu îl citează, aprobator, pe André Gide, care „zicea că e, într-un fel, o șansă faptul de a scrie sub dictatură”, adăugînd, în nume personal, considerația de... bun simț, potrivit căreia: „Cenzura te constrînge să formulezi disimulat cu mai multă iscusință și implicit cu mai mare efect stilistic decît atunci cînd scrii în libertate”, iar un Eugen Simion, în zelul d-sale de-a apăra moștenirea „epocii de aur”, invocă, nonșalant, un „succes” al epocii... naziste: „N-a apărut *Pe falezile de marmură*, splendidul roman al lui Jünger, în plină dominație a nazismului?”. Siberia nu e un „pustiu absolut”, un topos al blocajului total, al sistării tuturor proceselor vitale. Nu e o formă de moarte, ci de supraviețuire în circumstanțe ingrate. Sau cum precizează Octavian Paler: „Siberia nu e un ținut vid. Acolo trăiesc oameni care visează, iubesc, se luptă cu frigul. Nu asta s-a întîmplat cu noi? N-am avut parte de o climă tropicală în vremea la care vă referiți. Cazarmile ideologiei aveau ziduri reci”. Operele rezistente care au luat naștere în această climă rece, neprielnică, indiferent de evoluția sa, uneori, indenegabila involuție, de conștiință și creație, a autorilor lor, au fost, mai mult ori mai puțin, *rezistente* și în înțelesul participării la o rezistență fie și implicită, împotriva dirijismului oficial. Ele s-au izbit aproape fără excepție de barajul „organelor de îndrumare și control”, de obtuzitatea și reaua intenție a „ideologilor”, de dificultățile impuse de cenzură. Din care pricină ni se înfățișează cel puțin naivă remarcă a unui, de altminteri, de bună calitate, participant la anchetă (la pag. 113): „Nu vîd cu ce i-a stînjinit comunismul - în scrisul lor - pe Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu”. Cum așa? Prin regulă generală, creatorii autentici, înzestrați cu o verticalitate civică și profesională, și regimul comunist s-au stînjinit reciproc. Uneori cuvîntul „stînjinit” e un simplu eufemism. A te face că nu înțelegi acest fenomen e ca și cum, muzician fiind, n-ai sesiza notele false...

Într-un înțeles mai restrîns și mai dur, „Siberia spiritului” întrupează persecuțiile manifeste, prigoana specială la care au fost supuși scriitorii, artiștii, elita intelectuală în ansamblu, cu excepția, firește, a colaboraționiștilor. Cum am putea uita că multor creatori, nedispuși la aservirea propagandistică, nu li s-a asigurat, adesea, nici măcar un minim de existență decentă? Că au fost scoși din slujbe, împiedicați a lucra specific, a publica? Poate că d-lui E. Simion, „apoliticului” care, declarîndu-se, ieri, „critic marxist-leninist” și nedîndu-se în lături, azi, a scuza regimul totalitar și a-i calomnia pe criticii lui, beneficiază perpetuu de situații confortabile, asemenea întîmplării nu-i spun mare lucru.

Gheorghe Grigurcu

(continuare în pag. 5)

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

Perseverență

CÎND ne aducem aminte că Festivalul de la Bayreuth a ajuns la cea de a o sută și nu știu cîta ediție, omagiem implicit perseverența și inteligența umană: din anul 1882, adică de cînd Wagner a creat, cu ajutorul nebunului sublim Ludovic al II-lea al Bavariei, Festivalul său și pînă astăzi - cu mici excepții imputabile războaielor - muzica maestrului răsună an de an, triumfătoare, în micul oraș bavarez. Ea are cadența fenomenelor astrale. Între timp, a izbucnit Marele Război, imperiul german s-a prăbușit, a venit o revoluție, Germania a trăit dictatura hitleristă, un nou război a lăsat țara ruinată pînă la ultima piatră, aceeași țară divizată timp de decenii, reunificată în cele din urmă.

Întorcînd spatele istoriei, Festivalul de la Bayreuth a navigat sublim pe apele timpului. A evoluat în funcție de propria sa logică, de gustul artistic al regiștilor, nu de persoana care s-a aflat, într-un moment sau altul, la cîrmă Germaniei. Și-a păstrat alura de simbol cultural al întregii țări.

În aproximativ același timp, se desfășoară la Iași Colocviul Național Studențesc *Mihai Eminescu*; anul acesta, a ajuns la a 23-a ediție. Paralela cu Bayreuth-ul nu este întîmpltătoare: la scara modestă a Iașului și a unei Românii terorizate și sărăcite, Colocviul Eminescu reface perseverența și inteligența marelui Festi-

val, adăugîndu-i însă o doză de curaj vecin cu eroismul.

În ultimii 23 de ani, România a cunoscut - în perioada întemeierii Colocviului - o pasageră deschidere culturală, apoi o stringere continuă a șurubului ideologic, a cunoscut teroarea declarată și distructivă a «epocii de aur», în fine - Revoluția din decembrie și dificila tranziție. La noi, spre deosebire de Bayreuth, bugetul a fost în fiecare an mai mic decît în cel precedent. Dar Colocviul a rezistat. Mai mult - el a oferit, an de an, spectacolul defilării metodologiilor literare mondiale susținut pe rînd de cei mai tineri și mai promițători intelectuali ai țării, de studenți; a construit, în tot acest timp, o oază de gîndire liberă, în polemică implicită cu demența ideologică oficială. A știut să-și creeze propria sa istorie, opusă celei în care era silit să trăiască. Iar organizatorul său din ultimii ani, Dumitru Irimia, va fi privit, într-o zi, ca Wieland Wagner al Copoului.

Un secol și ceva de Bayreuth, aproape un sfert de secol de Iași: imperturbabile, aceste inscripții de pe fronton ascund o istorie frămîntată și, din fericire, perfect invizibilă. Pentru că marile victorii ale spiritului sint discrete: doar o pancartă aninată la intrarea teatrului, doar cîteva afișe pe zidurile orașului...

Roman sau carte de memorii?

ROMANUL *Oameni și umbre* are factura unei cărți de memorii. Personajul-narator, născut în jurul anului 1900, în București (ca și Alexandru George, care este însă cu aproximativ treizeci de ani mai tânăr) evocă oameni și întâmplări din vremea când urma liceul și din perioada imediat următoare, petrecută la studii, în Germania. Numele său nu este menționat niciodată, scriitorul dându-ne de înțeles că el însuși își povestește viața. Iar competența cu care evocă epoca, în detaliu, contribuie la întreținerea acestei iluzii.

Așa se face că *Oameni și umbre*, deși roman, prezintă avantajele și dezavantajele memorialisticii. Pe de o parte este demn de interes prin valoarea sa documentară. Pe de altă parte, însă, dezamăgește, deoarece faptele trecute în revistă rămân fără o semnificație mai înaltă.

Alexandru George știe ca nimeni altul (astăzi) cum trăia o familie burgheză la începutul secolului douăzeci, cum se construia și se întreținea o casă în București, care era standardul de viață, cum funcționa învățământul, ce însemna o vacanță petrecută la mare, în ce împrejurări a intrat România în război în 1916, cum au reacționat bucurăsenii la ocupația germană, ce făcea un tânăr român aflat la studii în Germania, care erau opiniile curente despre rege (întâi Carol, apoi Ferdinand) și despre camarila sa, cum judecau românii inițiativele lui Ionel Brătianu și ale altor oameni politici etc. etc. Știe chiar cum arătau străzile de atunci, ce se găsea în podul unei case vechi, la ce activități participa un cercetaș, ce gust avea înghețata etc. etc. Din acest punct de vedere cartea sa este ireproșabilă.

În plus, scriitorul are un stil precis și elegant, conducându-l pe cititor așa cum un dansator exersat își conduce partenera. Uneori - în special atunci când Alexandru George analizează prea amănunțit o situație sau își supraargumentează o idee - această dictatură

devine greu de suportat. În general, însă, scriitorul este în raport cu cititorul un despot luminat.

Dezamăgitoare este, cum spuneam, structura neromanească a romanului. Personajul-narator aduce în prim-plan diferite personaje și situații nu pentru că ar fi semnificative din punct de vedere literar, ci numai din cauză că fac parte din biografia lui. Nu-i pasă că nouă, cititorilor, ne vine uneori să căscăm de plictiseală. Este convins că tot ceea ce prezintă importanță pentru el prezintă importanță și pentru alții.

Ni se întâmplă adeseori ca, mergând într-o vizită, să fim puși în situația de a privi cu o atenție simulată fotografiile dintr-un album de familie pe care îl răsfoiește, înduioșată până la lacrimi, femeia-gazdă. „Iată, aici e mătușa mea din Focșani, în ziua când i-a murit câinele, Mucky. Ce câine frumos era! Îl am în altă fotografie, vi-l arăt îndată. Iar aici e un văr de-al doilea al Nicoletei. Nu știți cine e Nicoleta?! Am să vă explic...” La fel ne simțim, adeseori, citind „romanul” lui Alexandru George. Figuri care nu devin niciodată necesare din punct de vedere estetic sunt evocate și descrise cu gravitate și cu insistență. Din cauza reflexelor noastre de cititori de literatură așteptăm mereu să se producă o revelație și aceste personaje să semnifice ceva. Dar revelația nu se produce.

În primele 100 de pagini ale cărții sunt aduse în prim-plan, succesiv, aproximativ 20 de personaje. Primul este tatăl personajului-narator, un om autoritar și rece, absolvent al Facultății de Drept din București. Urmează: *Adriana*, o soră a personajului-narator, *unchiul Costică*, un om păgubos, *unchiul Petrus*, aflat la sfârșitul vieții, *mătușa Ana*, curată de un oarecare *Drăgănescu*, căsătorită apoi cu un *funcționar de la Poștă*, care se îmbolnăvește și moare, și recăsătorită cu *consulul Belgiei* de la Constanța, *Nicola Vretos*, un tânăr inteligent și talentat, cu o cultură enciclopedică, meditator și apoi prieten al personajului-narator, *Dinu*, intelectual bogat, sta-

bilit în Germania și tatăl lui, *Iancu Theodori*, filogerman (acesta moare totuși, copleșit de durere, în momentul ocupării Bucureștiului de către armata nemțească), *Michel Mazilu*, care îl frecventează pe Dinu și îi propune personajului-narator să intre în politică, *Elvira*, sora lui Dinu, *Alex*, om de cultură, aflat și el în cercul vizitatorilor obișnuiți ai lui Dinu, *Ama*, iubita lui Dinu (iubită în taină și de personajul-narator), *Radu R.* („un imbecil perfect” - Ama; „prințul” - Michel Mazilu), *Kurt Apell*, tânăr german, adept timpuriu al național-socialismului (deviza lui: „Sozialismus ist Disziplin”), *Mario*, vecin și prieten al personajului-narator, frivol, epicureic, *Arnold Hofer*, un mare pictor, doamna *Redl*, bibliotecara care îi supraveghează cu strășnicie pe cititorii de la Stadtbibliothek.

Am putea crede că prima sută de pagini reprezintă o punere în temă, o defilare a personajelor și că urmează romanul propriu-zis. În realitate, însă, modul neselectiv de a relata tot felul de fapte este păstrat în continuare. Autorul ni-l prezintă pe Tudose, un tânăr român aflat și el în Germania și înfiorat de elanuri care prefigurează mișcarea legionară. Apoi schițează o biografie a Anei, prezentând-o ca pe o ființă nefericită, neglijată în copilărie de părinți și crescută de o mătușă fără multă minte, „tante Adèle”. Întorcându-se în timp, adică trecând de la evocarea anilor de studii petrecuți în Germania la rememorarea unor episoade din viața de liceean, el o descrie pe o fată cunoscută în vilegiatură la mare, Gi, frumoasă și leneșă, ca o pisică, de care se îndrăgostește instantaneu, îndeosebi datorită frumoaselor ei picioare.

Toată această lume care înseamnă atât de mult pentru personajul-narator nu înseamnă nimic pentru noi. De aceea, înțelegând că nu mai are rost să tot așteptăm dezvăluirea unei logici artistice a narațiunii, renunțăm să mai citim romanul ca literatură și îl parcurgem ca pe o scriere cu caracter documentar. Avem astfel prilejul să aflăm, de exemplu, cum se purta un ofițer neamț cu stăpânii casei în care se instalase în conformitate cu dreptul ocupantului sau cum rechiziționa armata germană de la bucurăseni toate obiectele de bronz pentru a le folosi ca materie primă în industria de război.

Există în „roman” și câteva pagini de literatură propriu-zisă. Un episod de acest fel îl constituie explorarea podului unei case vechi de către un copil. Obiectele inutile și acoperite de praf depozitate sub acoperiș creează o atmosferă stranie, amintind de aceea din cărțile lui Blecher.

Alt episod cu valoare literară este acela al rezumării unui roman prin descrierea ilustrațiilor din paginile sale:

„Era unul din acele romane inepte de care era plină literatura timpului, mai ales cea germană; o carte masivă, frumos legată, posedând în text și în afara lui o sumedenie de ilustrații, în stilul acela atât de răspândit în ultima decadă a secolului trecut, care se silea, până la confuzie, să imite fotografia. Ele erau atât de numeroase, încât, fără să fi citit textul, cu excepția primelor pagini, am putut deduce foarte ușor conținutul. Anume, era povestea unei oneste dom-

ALEXANDRU GEORGE

OAMENI
UMBRE

ROMAN

EDITURA ALBATROS

Alexandru George, *Oameni și umbre*, roman, București, Ed. Albatros, 1996. 516 pag., 8000 lei.

nișoare din societatea înaltă a unui oraș mare, poate din protipendada berlineză, care trăiește un episod grav și pilduitor. O imagine înfățișă întreaga familie la ceai, în fața căminului; doamnele croșetează, în timp ce fermecătoarea Epfy se produce la clavier. Capul familiei, cu o ținută de ofițer în retragere, abia încărunțit, deloc încovoiat de ani, lasă din mână o gazetă, tulburat puțin de extazul muzical; bunica privește înduioșată scena pe deasupra ochelarelor *pince-nez*. Apoi, tânărul Epfy e arătată în patul ei de reverii romanțioase... Succesiunea acestor tablouri idilice și tendențioase echivalează cu o parodie sui-generis a literaturii timpului și cu un comentariu critic implicit. Regăsim aici farmecul criticii sarcastice profesate de Alexandru George în momentele lui de burzu-luială.

Din nefericire, însă, starea de spirit dominantă a autorului este una duioasă, care nu-l avantajează. Povestea dragostei fără speranță a personajului-narator pentru nefericita Ama se pierde în explicații complicate și nerelevante, oferite de un memorialist pe care îl tulbură prea mult retrăirea trecutului. În mod similar, evocarea iubirii adolescentine pentru indescifrabilă Gi se caracterizează printr-o insistență care devine de la un moment dat agasantă, ca mărturisirile interminabile făcute de un sentimental la un pahar de vin.

Datele pe care, în general, ni le oferă personajul-narator în legătură cu sine sunt prea numeroase și lipsite de semnificație literară. Iată un singur exemplu, din zecile posibile:

„Nu-i vorba că nici înainte nu fusem un elev prea silitor, deși mă situam printre primii din clasă; nu aveam nici o aplicație vădită pentru vreo materie anume, dar din tot ceea ce programa școlară mă obliga să învăț arătam interes unor părți restrânse. Pe măsură ce creșteam în vârstă, observam că lecturile extrașcolare, și așa abundente, le covârșeau cu mult pe toate celelalte, până la a le elimina în timp aproape cu totul. Citeam cu pasiune, dar fără nici o alegere, orice îmi cădea în mână, cu excepția manualelor de clasă; chiar și la materiile care mă atrăgeau mai mult, parcurgeam lecțiile obligatorii cu destulă silă, cel mult din curiozitatea repede satisfăcută de a afla ce e și în ele.” etc. etc.

Scriș în urmă cu patruzeci de ani și publicat abia acum, „romanul” mai are și o dezolantă alură de noutate veche, semănând cu o haină nepurtată vreodată, care s-a uzat stând nemișcată în dulap. Alexandru George îl prezintă ca pe „un testament” al său, ceea ce este o supralicitare. Împotriva a ceea ce crede scriitorul, centrul de greutate al operei lui se află în eseistică, nu în proză.

Cărți primite la redacție

◆ Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenței*, vol. I: *Pentru o nouă spiritualitate filozofică*, 338 p., vol. II: *Chipuri spirituale*, 302 p., vol. III: *Către ființa spiritualității românești*, 308 p., Cuvânt înainte de Constantin Noica, selecția textelor, note și comentarii de Marin Diaconu și Zaharia Balica, Editura Eminescu, București, 1996, preț nemenționat.

◆ Elena-Esther Tacciu, *Stele regale*, portrete astrologice, Editura Du Style, București, 1997, 288 p., preț nemenționat.

◆ Camilian Demetrescu, *Exil*, memorialistică, Editura Albatros, București, 1997, 442 p., 10000 lei.

◆ Marian Victor Buciu, *Onto-retorica lui I. L. Caragiale*, eseu, Editura Sitech, Craiova, 1997, 188 p., 11.000 lei.

◆ Elisaveta Novac, *Lumină din iubire*, stihuri creștine, Editura Cultura, Pitești, 1997, 62 p., preț nemenționat.

◆ Veronica Balaj, *Cu îngerul la arat*/Plonging with the Angel, traducere în limba engleză de Antuza Genescu, Editura Mirton, Timișoara, 1997, 124 p., preț nemenționat.

◆ Simion Bărbulescu, *Marea iubire*, roman, Editura Cerminis, Pitești, 160 p., 10.000 lei.

◆ Iuliana Conovici, *Oglindă zdrențuită*, versuri, Casa de editură Golia, București, 1997, 40 p., preț nemenționat.

◆ Ioan Buteanu, *Tot Nelu va deranjează* (istoria unei nopți), versuri, Editura Dacopress, localitate nemenționată, 1997, 56 p., preț nemenționat.

◆ Al. Florin Țene, *Chipul din oglindă*, roman, postfață de Dumitru Velea, Editura Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu”, 1997, 108 p., 5000 lei.

◆ Ionuț Țene, *Roși de lună*, versuri, Editura Mesagerul, Cluj-Napoca, 1997, 50 p., 5000 lei.

◆ Ion Davideanu, *Poetul iese din sine*, versuri, Editura Brevis, Oradea, 1997, 60 p., preț nemenționat.

◆ Ion Bălu, *Opera lui Lucian Blaga*, studiu critic, Editura Albatros, București, 1997, 354 p., 15300 lei.

Lecturi

Personajul sub hipnoză

plarul său gest, aparent involuntar, dar de o ambiguitate plină de tîlc, cavalerul „nebulă”, ingenuă victimă a mult rivnitei „realități” a textului său, e, paradoxal, și cel care *desfășionează ficțiunile*, și încă în forma lor cea mai ostentativ-mincinoasă, cea mai programatic artificioasă și „vrăjitoarească” cu puțință - aceea de marionete.

Celălalt sens al mișcării donquijotești pe care o realizează autorul intrat în scena propriei ficțiuni este acela de a se lăsa însă, mai întâi, contaminat de statutul fictiv, „vrăjitoresc”, al personajelor sale, ceea ce are ca efect relansarea iluziei ca „realitate”, reafirmarea articulațiilor „minciunii” românești, mai exact o reficționalizare *la vedere*, lipsită de orice ingenuitate, prin autoficționalizarea de sine a autorului devenit personaj secund, specular. Abisulul *dialogism* postmodern acesta este, adică unul care aduce, captează în oglinda limbajului immanent figurile suprapuse - reflectate simultan - ale dezinvoltului *personaj-autor* și enigmaticului (sau circumspect-revoltatului, ca în *Bunavestire*) *personaj-cititor*, dîndu-și mina sau sfidîndu-se reciproc peste capul parcă demodatului - în termeni de convenție literară - *personaj* propriu-zis. Acesta din urmă este adesea imobil, narcotizat, un Amfitrion perfect, care se golește de sine pentru a se lăsa locuit, precum Marchievici și Alberta din *Amfitrion*, de Zeul sau Homerul lor de dincolo de text. Abandonat hipnozei discursive, personajul amfitrionic ajunge citeodată un simplu pretext al unui dialog paraestetic: „Acum... da, mult stimaii mei confrăți, stimaii mei contemporani, cum se spune (și, orice ați zice, oricît v-ar indigna asta, suntem totuși contemporani și eu, credeți-mă, țin la onoarea asta mai presus de orice, zău, din adîncul inimii: Zău!). Eh, bien! cum spunea d'Artagnan, a sosit clipa să ne despărțim „realmente” de eroina romanului nostru, de seducătoarea Lelia-Haretina. Ce nume frumos, nu-i așa?! Haretina: un nume vechi, rar folosit, ca un argint cu lucrătura pe jumătate tocită, păstrat undeva, într-o vitrină de familie, ca o diplomă pe care o pot citi puțin; Lelia, grațios și puțin trivial. Iar împreună să sugereze cumva statura ei înaltă (puțin cocoșată în anumite momente), grația, membrele ei rasate ce scintilau pe cerul gri al provinciei, rasa ei pierdută, exilată, ființa ei aleasă spre sacrificiu, o victimă buimăcită de marele ei destin. Simții, nu-i așa?! Iată, spuneți încet: Lelia-Haretina. Păiți-l, vă rog, ca pe o stofă, faceți-l să sune încet, ca pe un ban vechi de metal”. Cu aproape două sute de pagini înainte de finalul propriu-zis al *Bunavestirii*, epatanta logodnică a lui Grobei e, într-adevăr, „sacrificată” de un personaj-autor cinic și mucalit ni același timp, care pare că încalcă cu trufașă ostentație norma realistă a verosimilității în materie de tipologie și îl hărăzește pe protagonistul romanului unui cu totul alt destin decît acela de familist provincial oarecare. Într-o mai mare măsură decît Grobei, personajul Lelia nu rămîne parcă decît o jalnică fantoșă, „o victimă buimăcită de marele ei destin” - cel reprezentat de Zeul ei metatextual -, o figură textuală bidimensională, păstrată, cu nostalgie și puțină condescendență, în memoria romanului „carnivor” ca-ntr-un insectar sau într-o vitrină de familie; un părelnic obiect uman, privat de acea consistență ca și carnală a unei entități fictive tradiționale, ba chiar un simplu *nume*, fără alt conținut decît cel pur sonor - nimic altceva decît un molatec și întîrziat sunet, deci, asemănător aceluia provocat de posibila rostogolire, în răstimpuri, a unui „ban vechi de metal”, pe care autorul și cititorul, ca metapersonaje de astă dată complice, și-l aruncă fără scrupule de la unul la celălalt. Această explicită „sacrificare” a Leliei din considerente ce țin, la Nicolae Breban, și de poetica romanescă a *rupturii*, mai exact această decizie a autorului de a-și „hipnotiza” în chip fatal eroina este mărturi-

sită în cadrul unui faimos pasaj mai amplu al *Bunavestirii*, pasaj foarte comentat, în chip mai degrabă circumspect, de o critică ce pare decisă să-și apere cu orice preț prejudecățile estetice. E vorba de un intermezzo para-epic, în care vocea auctorială supraviețuiește și chiar își cucerește noi privilegii retorice în urma autoparodiei pe care, în cel mai autentic spirit postmodern, și-o aplică prin flagelarea în propriul limbaj; unul clișeizat și contaminat cu bună știință de fenomenul crepuscular al kitschului („...din adîncul inimii: Zău!”, „Eh, bien! cum spunea d'Artagnan, a sosit clipa...”, „membrele ei rasate ce scintilau pe cerul gri al provinciei”). Proteica voce auctorială *înscenează* atitudinea și vocea presupus indignată a cititorului, integrîndu-l astfel, ca pe un paradoxal personaj el însuși, sferei, pe cît de cuprinzătoare pe atît de labilă, astăzi, a ficțiunii: „Ce se aude, ce se aude cu asta... cu Grobei?! De ce a dezertat de la căsnicia sa, pregătita cu atîta pedantă ambiție, aș zice, cu atîta răbdare și abnegație?! Lăsînd ca o cometă, o diră de nenorociri în urmă, îngropînd-o cu cruzime pe Lelia, în stîmă opiniei publice sau în furia opiniei publice, cum vreți... Ce fel de autor mai e și asta care ne pune să urmărim pe patru sute de pagini o istorie galantă, contemporană, ca totmai cînd ne apropiem gîfînd de final, să ni-l fure de sub ochi, să ne frustreze de final?” Precum, de pildă, naratorul Todd Andrews din *The Floating Opera*, a lui John Barth, care renunță de bună voie, în scopuri polemice, la pretențiile de omnisciență ale autorului tradițional, tot așa și „suspectul” personaj auctorial al lui Nicolae Breban, protejat de o falsă umilință față de protagonist și cititor deopotrivă, are nostalgia repetată a digresiunii retorice, o sfidătoare, de fapt, *captatio benevolentiae*; o nostalgie rodnică, totuși, aptă să capteze efluvii invizibile din afara epicului propriu-zis și să invoce acele romane virtuale, clandestine, care tind să se infiltreze atît de adesea, la Nicolae Breban, în chip subversiv, în romanul-cadru, singurul vizibil.

DIIALOGISMUL postmodern (al cărui ecou e vizibil amplificat de noul mit al intertextualității) presupune, așadar, o viziune auctorială telescopată, una totodată iremediabil parodică, se pare, asupra personajului. Perspectiva telescopică ajunge pînă acolo unde textul îl include pe cel care privește (citește), luat, acesta din urmă, complice de către un autor esențialmente donquijotes. De aici, paradoxalul efect de lectură prin care metapersonajul Breban se „grobeizează” (și, respectiv, Grobei se „brebanizează”, pentru a prelua o observație a lui Nicolae Manolescu), dar și acela de alchimică grobeizare a noastră, cei priviți de dinăuntru *ramei* ficționale (cu o privire care accede dincolo de această tot mai iluzorie *ramă*) de însuși „hipnotizatul” Grobei, devenit, la rîndu-i, pentru o clipă, hipnotizator. Rămînem, în urma lecturii, în postura privitorilor priviți încă de „descărnatul” funcționar din sudul Banatului, „o păpușă de lemn, vopsită caraghios, care a făcut tîmbe în fața ochilor noștri triști”, trasă fiind de sforile amarei deriziuni a unui autor-actor. Acestuia nu-i mai rămîne decît să-și clameze neputința de Prospero văduvit, pe moment, de al său har, transferat asupra propriului personaj. La fel, din „ramă” sa retorică ne privește în continuare, cu un zîmbet „pedagogic”, cinic-comprehensiv, „descrișul Rogulski”. *Don Juan* se încheie, de altfel, printr-o frază imperativă, prin care ficțiunea explodează parcă în afara sa, implorînd, într-un *dincolo* al său, complicitatea hipnotizatului cititor: „Vino, îi spusese acea respirație, vino, ieși!”

Laura Pavel

(Fragment din cartea în pregătire
Antimemoriile lui Grobei)

IN ROMANELE lui Nicolae Breban, narcisismul personajului *prim*, cel aflat în interiorul ficțiunii, e, într-un mod fertil - pentru generarea discursului romanesc - subminat de narcisismul unui personaj *secund*, un metapersonaj auctorial. Acesta din urmă, un autor-actor, de fapt, își exorcizează narcisismul excesiv prin dese ieșiri spectaculoase la rampa romanului, soldate cu tot atîtea interludii para-epice (asemănătoare cu ceea ce Milan Kundera numea cîndva „pavilioane” ale romanului). Regizor și actor principal al propriului spectacol narativ, metapersonajul își domină eroul, care devine citeodată nu mai mult decît o fantoșă, parodiîndu-l, sau îl *hipnotizează*, aruncînd asupra lui plasa discursului său debordant și meandric.

Vorbînd despre *dialogismul* romanelor lui Dostoievski (pe care Breban îl consideră, alături de Stendhal, Nietzsche și Thomas Mann, unul dintre marii săi maeștri), Mihail Bahtin afirmă că autorul *Fraților Karamazov* dă relief unei pluralități a vocilor și conștiințelor egale în drepturi. Glasul eroului dostoievskian este construit „întocmai ca și glasul autorului însuși din romanul de tip obișnuit”, bucurîndu-se „de o autonomie cu totul neobișnuită în structura operei, pîrînd că răsună *alături* de cuvîntul autorului și se împlinește într-un fel nemaiîntîlnit cu vocile celorlalți eroi, de egală intensitate cu el”. Plurivocitatea și polifonia pe care Bahtin le semnală la Dostoievski caracterizează în cel mai înalt grad discursul epic brebanian, numai că dialogismul își alege de astă dată drept *agora* ideală nu atît orizontul însuși al eroului, cît orizontul celui pe care l-am identificat ca fiind, în spirit postmodern, un metapersonaj auctorial. Acesta din urmă își aduce de cele mai multe ori la sine „eroul”, hipnotizat în prealabil. Iar acest proces de hipnoză, inițiat de „ochiul” ocult de deasupra textului sau din subconștientul acestui text, codifică o schimbare substanțială de paradigmă estetică în raport cu profeticul - la nivelul tipologiei și al structurii epice - modernism de tip dostoievskian.

Realizînd, cum spuneam, o anume hipnoză a personajului - adică o temporară adormire artificială a acestuia și o manevră a sa în scopuri metanarative care-l depășesc -, *dialogismul* brebanian apare ca simptom discursiv-retoric al epistemei postmoderne. Căci, în proza brebaniană, vocea atît de greu reprimabilă a autorului iese din culise, implicîndu-se ostentativ în text, și declanșează o mișcare donquijotesă, în dublu sens: pe de o parte, autorul, ca metapersonaj, denunță și chiar deconstruiește fantoșa iluziei, a convenției iluzioniste de tip mimetic, plasîndu-se, astfel, în postura arhetipală a unui Don Quijote *după* ce a distrus teatrul de marionete al maestrului Pedro, adică odată scăpat de teribilul *furor* cavaleresc care-l făcuse să ia drept arapi adevărați niște „biete chipuri de mucava”. Prin exem-

INSTITUTUL EUROPEAN

Jean-Noël Jeanneney
O ISTORIE A MIJLOACELOR DE COMUNICARE
Traducere de Mihaela Calcan
Prefață de Bogdan Ghiu

ÎN NUMEA MIJLOACELOR DE COMUNICARE
INFORMAȚIEI' LA OȚERĂ NU PUNELENIȚ REBEL
DEZINFORMARE' ÎNTR-O ÎNME ȘIRINDĂȚ
MIJLOCULIJE BIOBĂȘNUDEI' DEȘBIE
EȘTE O CĂȚE DEȘBIE CENȘNIEȚ' DEȘBIE
ISBN 973-586-029-5 406 pagini

**În colecția SINTEZE a mai apărut: Daniel Combes, *Epopeea vinului*
va apărea: Roland Barthes, *Mitologii***

NOU!

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e.mail: rtvnova@mailccis.ro • http: 1/www.nordest.ro/home.htm

Comenzi la editură, prețuri promoționale!
Cereți cărțile librarului d-voastră sau prin rețeaua Librăriilor Humanitas

„Siberia spiritului” și calomnia

(Urmare din pag. 3)

DAR noi nu le putem uita. Ar fi rușinos să le uităm. Nu puțini intelectuali de seamă au infundat temă: Mircea Vulcănescu, Gheorghe Brătianu, V. Voiculescu, N. Steinhardt, Petre Țuțea, Nicolae Carandino, Petre Pandrea, Edgar Papu, Vladimir Streinu, Constantin Noica, Adrian Marino, Ion D. Sîrbu, Marcel Petrișor, Ion Caraion, I. Negoitescu, Ștefan Aug. Doinaș, Ovidiu Cotruș, Nicolae Balotă. Aceiași (ca și numeroși alții) au fost loviți, dacă nu și-au pierdut viața în Gulag, și prin metoda domiciliilor forțate, micropustiuri provinciale, în zarea Siberiei obștești, în care inconfortul se densifica, iar pericoul amuțirii sporea halucinant. Întimplător subsemnatul face parte din rîndul celor în măsură a certifica, prin propria lor biografie, o lungă perioadă în care n-au avut dreptul de-a ocupa un serviciu și o lungă perioadă de exil in-

tem. Scutit fiind doar de detenția în închisoare, am avut „privilegiul” de-a cunoaște direct toate celelalte măsuri represive ale regimului comunist. Am experimentat nu doar siberia generică, lagăr al întregii țări comunizate, ci și multă, foarte multă vreme, Siberia marginalizării, a locului sterp prin izolare și supraveghere polițienească, Siberia domiciliului obligatoriu. „Nu știu alții cum sint”, dar, în felul acesta, Siberia băștinașă a ajuns a alcătui o parte din viața mea ireversibilă, o umbră statică a conștiinței mele.

Date fiind cele menționate pînă aci, lăsăm la latitudinea cititorilor aprecierea dacă revista *Caiete critice* cultivă, așa cum s-a arătat într-un articol din ziarul *România liberă*, „nostalgii comuniste” sau dacă totul nu e decît o înscenare a mișavului „căutător de pete”, a „justițiarului autoînscăunat” ș.a.m.d., care, invidios pe niște imaculați, nu-și vede de treabă.

Actualitatea culturală

Adam Michnik în România și în românește

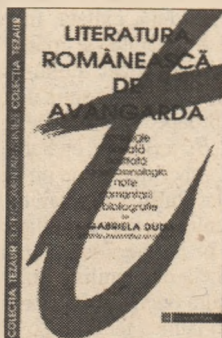
Marți, 13 mai, la Uniunea Scriitorilor, în faimoasa sală unde se țineau ședințele de Consiliu din anii '70-'80, a avut loc, în prezența unui public numeros, lansarea primei traduceri românești a lui Adam Michnik. Bine cunoscut românilor încă din vremea de glorie a Solidarității poloneze, al cărei consilier a fost, împărtaşind în trecut soarta lui Walensa, Kuron, Geremek și a celorlalți intelectuali angajați în lupta pentru decomunizare, (închisoare, lagăr etc.). Michnik este astăzi redactorul șef și editorialistul celui mai important cotidian din țara sa, *Gazeta Wyborcza*, cu peste jumătate de milion de exemplare vândute zilnic și cu aproape un milion la sfârșit de săptămână. Tradus în multe limbi, Michnik este o autoritate în materie de comunism și de post-comunism. Editura Polirom de la Iași, care i-a pus în circulație o antologie de *Scrisori din închisoare și alte eseuri* (traduse de Adriana Babeți și Mircea Mihaies), a fost la originea evenimentului din 13 mai. Au luat parte la prezentare, pe lângă tradu-

cători și editor (Silviu Lupescu), Vladimir Tismăneanu, autor al unei concise prefete, Andrei Pleșu, Ioan T. Morar și Nicolae Manolescu. În cursul celor două zile cit a durat șederea lui în România, Michnik a luat un interviu președintelui E. Constantinescu, a conferențiat la Colegiul „Noua Europă” condus de Andrei Pleșu și a participat, împreună cu Vladimir Tismăneanu, la emisiunea de la ProTV a lui Nicolae Manolescu intitulată *Profesiunea mea: cultura*. (Rom.lit.)

Avangarda în „Tezaur”

Simbătă, 17 mai, spre prinz, pe caniculă, la Librăria Humanitas din pasajul Crețulescu, un grup mic dar ales de universitari, editori și scriitori a participat la lansarea volumului *Literatura românească de avangardă*, antologie, prefață, postfață, tabel cronologic, note, comentarii și bibliografie de Gabriela Duda, apărut în colecția „Tezaur” a Editurii Humanitas. Despre avangarda românească și meritele acestei antologii au vorbit prof. Eugen Negrici, răspundind o jerbă de idei scilpitoare (pe care ar face bine să le și scrie), conf. Liviu Papadima - subtil cunoscător al temei, în măsură să aprecieze cum se cuvine aparatul critic și munca antologatoarei, și prof. Paul Cornea, coordonatorul colecției de texte/comentarii/sinteze pentru elevi, studenți și profesori de la „Humanitas”, care a relevat acuratețea filologică și noutățile pe care le aduce din perspectivă critică acest al șaptelea volum din serie. În încheiere, Gabriela Duda a mărturisit că surprizele și revelațiile pe care le-a avut în timpul lucrului migălos la această antologie vor fi valorificate într-un studiu mai amplu dedicat avangardei românești.

Saloanele UNITER

Plecînd de la o propunere generoasă, formulată de regizorul Sorana Coroamă Stanca, UNITER s-a gîndit să reia tradiția *saloanelor* culturale interbelice. Dezinhibate, interdisciplinare, deschise, polemice. Cu alte cuvinte, noul program SALOANELE UNITER își propune să provoace și să exerseze savoarea dialogului între artiști și personalități din toate breslele creației. Primă întâlnire a avut loc la sfîrșitul lunii ianuarie, cu tema: „Spectatori și actori la același spectacol: societatea civilă”. Amfitrioni: Al. Paleologu și Dan Grigore. După cîteva ore bune de discuții animate, cu un public poate mult prea numeros pentru stilul SALOANELOR, concluzia ar putea suna cam așa: pentru o cultură reală și reprezentativă care să ajute societatea civilă este nevoie, în primul rînd, de școală.

Cam tot aici au ajuns și discuțiile pe care, de data asta, tineri studenți de la Academia de Teatru și Film din București și profesorii lor Olga Tudorache și Sanda Manule-au purtat într-o atmosferă spirituală cu totul specială cu invitatul Soranei Coroamă Stanca și al UNITER, OCTAVIAN PALER. Tema acestui SALON a fost: „Limba noastră în viață și pe scenă”. Subiect spinos, dramatic chiar, dezvoltat și, mai ales, analizat, radiografat acid de un mînuitor ferme-

cător al limbii române. Carențele formării, barbarizarea limbii la radio și televiziune, la tribunele oficiale, în presă sînt cîteva, doar, dintre cauzele care au ca efect îmbolnăvirea limbii. Asta se vede, din păcate, și pe scenă, unde se rostește vulgar, neîngrijit, răstît. Punctul de vedere și comentariul lui Octavian Paler i-a provocat la dialog pe participanți, un dialog viu, firesc, purtat cu respectul cuvenit modelelor. Și, poate, nu în zadar. Domnul Paler a formulat o soluție, cred și fezabilă, și eficientă: discursul unui parlamentar, ministru, să spunem, persoană cu impact, să fie *tradus*, pur și simplu, simultan, într-o limbă română corectă, netraumatizată, de o personalitate pentru care acest lucru este un lucru normal. Octavian Paler și-a oferit serviciile ! (M.C.)

Fundația Culturală «Secolul 21» a organizat, împreună cu Goethe-Institut București, în zilele de 26 și 27 mai a.c., la sediul Institutului (Str. Henri Coandă, 22), Colocviul Internațional «Ernst Jünger și secolul său».

Revista *Secolul 20*, coeditată de Fundația Culturală «Secolul 21» și Uniunea Scriitorilor din România, va include într-un număr monografic «Ernst Jünger» textele comunicărilor prezentate cu ocazia acestei întâlniri.

CALENDAR

5.VI.1779 - s-a născut Gheorghe Lazăr (m.1823)
5.VI.1865 - a apărut prima serie a revistei *Familia* (1865-1906)
5.VI.1871 - s-a născut Nicolae Iorga (m.1940)
5.VI.1903 - s-a născut Gh. Dinu (m.1974)
5.VI.1941 - s-a născut Ion Popa Argeșanu
5.VI.1933 - s-a născut Dan Grigore Mihăescu
5.VI.1951 - s-a născut Ion Cațaveică
5.VI.1988 - a murit Gheorghe Eminescu (n.1895)
6.VI.1886 - s-a născut Cezar Papacostea (m.1936)
6.VI.1899 - s-a născut Franz Liebhadt (m.1989)
6.VI.1914 - s-a născut Ion Șugariu (m.1945)
6.VI.1921 - s-a născut Dan Constantinescu
6.VI.1931 - s-a născut Miron Georgescu
6.VI.1933 - s-a născut Ion Bolduma (m.1993)
6.VI.1934 - s-a născut Gheorghe Malarciuc

6.VI.1937 - s-a născut Marta Bărbulescu
6.VI.1939 - s-a născut Dumitru Coval
6.VI.1949 - s-a născut Felix Sima
6.VI.1991 - a murit Gheorghe Pituț (n.1940)
7.VI.1716 - a murit (la Istanbul) stolnicul Constantin Cantacuzino (n.c.1640)
7.VI.1921 - a murit Luca I. Caragiale (n. 1893)
7.VI.1927 - s-a născut Madelaine Fortunescu
7.VI.1940 - s-a născut Ion Murgeanu
8.VI.1904 - s-a născut Gabriel Drăgan (m.1981)
8.VI.1924 - s-a născut Anda Boldur (m. 1996)
8.VI.1933 - s-a născut Cristina Taco
8.VI.1938 - a murit Ovid Densusianu (n.1887)
8.VI.1967 - a murit Otilia Cazimir (n.1894)
9.VI.1909 - s-a născut Marius Mircu
9.VI.1923 - a murit N.N.Beldiceanu (n.1881)

9.VI.1939 - s-a născut Mariana Filimon
10.VI.1839 - s-a născut Ion Creangă (m.1889)
10.VI.1853 - s-a născut Ion Pop-Reteganul (m.1905)
10.VI.1896 - s-a născut Alex.Busuiocanu (m.1961)
10.VI.1921 - s-a născut Virginia Șerbănescu
10.VI.1930 - s-a născut Ioan Chelsoi
10.VI.1932 - s-a născut Vasile Zamfir (m.1991)
10.VI.1933 - s-a născut Iordan Datcu
10.VI.1935 - s-a născut Adrian Beldeanu (m.1994)
10.VI.1935 - s-a născut Octavian Simu
10.VI.1941 - s-a născut Petru Duduic
10.VI.1979 - a murit Vasile Băncilă (n.1907)
10.VI.1979 - a murit Aurel Baranga (n.1913)
11.VI.1883 - s-a născut Tudor Pamfile (m.1921)
11.VI.1901 - s-a născut Alexandru Bădăuța (m.1983)

11.VI.1939 - s-a născut Ion Andreiță
11.VI.1943 - s-a născut Grigore Arbore
11.VI.1946 - a murit Sofia Nadejde (n.1856)
12.VI.1916 - s-a născut Alexandru Balaci
12.VI.1916 - s-a născut Constantin Monea
12.VI.1919 - s-a născut Valeria Boiculesi (m.1984)
12.VI.1922 - s-a născut Petru Vintilă
12.VI.1929 - s-a născut Irina Mavrodin
12.VI.1932 - s-a născut Balint Tibor
12.VI.1939 - s-a născut Doru Moțoc
12.VI.1977 - a murit F.Brunea-Fox (n.1898)
12.VI.1980 - a murit Andrei Ion Deleanu (n.1903)
13.VI.1884 - s-a născut Ioachim Botez (m.1956)
13.VI.1929 - s-a născut Al.Săndulescu
13.VI.1972 - a murit Nicolae Tăutu (n.1919)
13.VI.1977 - a murit Lazăr Iliescu (n.1887)

Lansare de carte

La librăria „Esotera” din Timișoara a avut loc lansarea noii cărți a lui Daniel Vighi, romanul *Decembrie, ora 10*, apărut recent la Editura Albatros. Au vorbit Adriana Babeți, Georgeta Dimisianu, directoarea editurii care a tipărit cartea, și autorul.

TIMP CONTRA TIMP

ÎN revistele literare ale anilor '30, vîrsta e un măr al discordiei. Mai toată lumea cîrtește din această pricină, nemulțumirea e molipsitoare și nimic nu e mai departe de realitatea publicistică decît pașnica imagine blagiană - și ea interbelică - a vîrstelor care rîd, cîntă, tac, preocupate de joc, iubire, înțelepciune. Tînărul publicist nu cîntă defel, oricît de metaforic am înțelege cuvîntul, ci atacă, neagă, spulberă tabuuri: acestea sînt jocul și înțelepciunea lui. „Bătrînul” nu tace nici el, ci răspunde, atacă la rîndul lui, încearcă să apere ordinea amenințată.

Gerontii nu citesc

În *Adevărul literar* nr. 666 din 10 sept. 1933, Paul Zarifopol scrie un articol lucid și rafinat despre nu de mult apăruta *Adela*, intitulat *Delicate lucruri vechi*. Paul Zarifopol nu împlinise încă 59 de ani, la data articolului. „Jurnalul lui Emil Codrescu - scrie criticul - este de un microscopism gînditor implacabil care surescîtă atenția pînă la culmi bolnăvicioase. D. Ibrăileanu este un teribil amănunțitor al vieții interioare. În scrisul literar român *cu ce altă carte ar putea fi grupat romanul său?*” (s.m.). O lună mai tîrziu (14 octombrie), Octav Șuluțiu dă un răspuns amănunțit acestei întrebări vădit retorice. Titlul articolului său apărut în pagina 1 a *României literare* este *Iar tineri și iar bătrîni*. Supratitlul e incendiar: *Gerontii nu citesc*. Iritarea tînărului de nici 24 de ani are trei cauze. Una generală: *Adevărul literar* face prea mult zgomot în jurul unor cărți, fie ele și foarte bune, stîrnind astfel o reacție de plictiseală. (Exact la fel proceda și *România literară*). Celelalte două cauze ale supărării lui Șuluțiu îl vizează direct pe Zarifopol: acesta nu-l citează (întrucît, desigur, nu-l citește) pe tînărul său confrate, deși face unele observații pe care Șuluțiu le scrisese înaintea lui și, în același timp, nu-i citează (întrucît nu-i citește) pe tinerii romancieri promovați de *România literară*: „Pentru că i-am putea indica d-lui Zarifopol cel puțin trei autori ale căror scrieri se ridică mai sus chiar decît *Adela* care rămîne o carte bună dar nu și o carte excepțională. Este vorba de Anton Holban, de Camil Petrescu și de Mircea Eliade. Era să uit pe d. Aderca, acela care a scris prima carte de analiză psihologică proustiană românească: *Omul descompus*”. Concluzia: „Dar d. Zarifopol nu citește decît pe bătrîni. Și bătrîni în general nu citesc decît pe bătrîni. (...) Afirmatia d-lui Zarifopol e tristă însă. Ea arată toată prăpastia care ne desparte pe noi, tinerii, de ei bătrîni. Noi le urmărim activitatea cu interes, deși NU SUNTEM OBLIGAȚI să o facem: putem să-i ignorăm deoarece viitorul e al nostru”. După această afirmație de fraged *blanc-bec*, supărarea se mai calmează: „Noi, tinerii, vom continua totuși să-i

citim pe bătrîni și să-i apreciem de cite ori o vor merita (...) Numai d-lui Zarifopol parcă i-aș propune să-i împrumut cărțile lui Camil Petrescu, Mircea Eliade, Anton Holban. I-ași propune, dar degeaba: n-o să citească nici articolul și n-o să poată afla”.

Coloanele alăturate articolului despre „gerontii” sînt puse sub un titlu legat de aceeași temă: *Cum trăiesc și cum mor scriitorii tineri*. Este posibil ca evenimentul care prilejuiește aceste rînduri, semnate de Camil Baltazar, să fie de fapt a 4-a cauză și cea mai adevărată a indispoziției lui Șuluțiu: moartea prematură a unui poet, N. Milcu. Bolnav de tuberculoză, nu avusesese mijloace să se trateze într-un sanatoriu și murise sub ochii indiferenți ai scriitorilor „bătrîni” și „ajunși”.

Tinerii? Care tineri?

Nefiind săptămînal, bătrîna reîntinerită *Viața Romînească* răspunde totuși destul de prompt atacului care îl viza pe unul din colaboratorii ei. Prima replică e dată la „Revista revistelor romîne”, rubrica nesemnată. Se pot face însă ipoteze asupra autorului. Calinescu ar putea fi unul dintre „suspecți”, deoarece scria frecvent note acide la aceeași revistă, uneori semnate cu fostul pseudonim al lui C. Stere, P. Nicanor & Co. Iată notița: „*România literară* 14 Octombrie 1933. Această revistă organizată după criterii comerciale, și vasală criticește editurilor ce plătesc reclame, nu poate fi luată ca punct de discuție pentru starea literelor române. Se strecoară citeo dată acolo și citeun articol liber. Așa e cazul cu *Iar tineri și iar bătrîni*, de un tînăr puțin la minte și puțin la condeiu, care, pentru a face vilvă în jurul său, provoacă pe d. Zarifopol la polemici, pe temeiul că a afirmat valoarea romanului d-lui Ibrăileanu fără să observe că d. Ibrăileanu a învățat să scrie roman de analiză dela dd. Holban și Mircea Eliade. Ei, vezi, asta n-o știam. Asigurăm, pe autor că d. Zarifopol nici va citi asemenea ineptii, nici le va răspunde”. (Se observă ocultarea numelui lui Camil Petrescu).

Al. O. (Păstorel) Teodoreanu este primul „bătrîn” care răspunde sub semnătură, în aceeași revistă (*Viața*

Paul Zarifopol

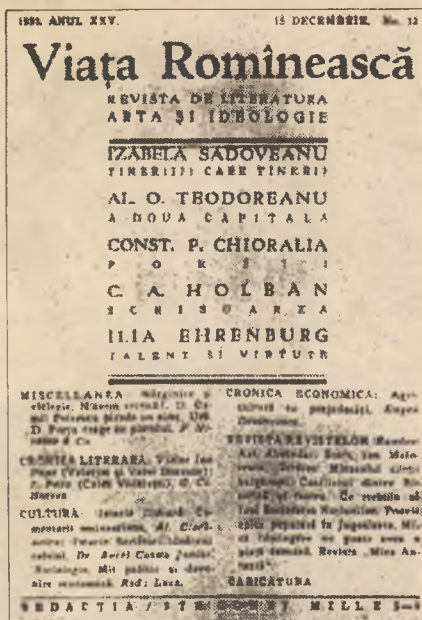
romînească, 15 noiembrie 1933) tinerilor revoltați. Scris vioi, articolul intitulat *Ei, tinerii!* începe cu destul umor: „Ce-ați spune de-un om, oricît de tînăr, pe care, întrebîndu-l de pildă cit e ceasul, v-ar răspunde:

- Dumneata ești un bou sau eu sînt foarte inteligent?

Ei bine, există o serie de tineri literatori care la orice iritare din afară și în fața oricărei întrebări ce li s-ar pune răspund în felul de mai sus. Cu o perspicacitate de mirat la niște minți atît de fragede, ei au sfîrșit prin a remarca oarecare deosebiri între ei și semenii cărora li se zice bătrîni”. Șuluțiu este numit de autor „un tînăr care nu știe că bătrînețea e o infirmitate de care nu scapi decît prin deces prematur”. Deși autorul îi dorea să nu scape de ea, Șuluțiu nu va ajunge s-o cunoască. Articolul continuă prin parafrază malițioasă: „Ești bătrîn! îi spune el d-lui Paul Zarifopol. Eu sînt tînăr! Dumneata ai terminat! Viitorul e al meu”. Păstorel Teodoreanu își împodobește articolul cu note, permițîndu-i un fel de aparté-uri la subsol, în complicitate cu cititorii: „Asta-i drăguț din partea autorului”. Sau: „Dacă găsiți un exemplu mai bun de idiotie pură, rog comunicați urgent. Stau pe ghimpi”. Sau: „Aici e gentil cu d-l Zarifopol”; „Aici iar nu-l iartă”. Și încheierea: „Toate astea le-am cetit într-un ziar literar condus de bătrînul romancier Liviu Rebreanu. Să adeverească oare directorul publicației vorbele tînărului critic, nemaicetînd pe tineri, chiar cînd îi sînt colaboratori?” În același număr al *Vieții Romînești*, la „Revista revistelor străine” o notă deloc inocentă despre „lupta între generații în Franța”, pornind de la ideea că „ar fi o copilărie să deschidem sau să redeschidem cearta între generații” și avertizîndu-i pe tineri că „în acțiune ca și în suferință” vor avea de acum înainte „locul privilegiat”. Este cea mai înțeleaptă remarcă în această bătălie care totuși va continua.

Numărul următor, 12, al *Vieții Romînești*, apărut la 15 decembrie, se deschide cu articolul Izabelei Sadoveanu: *Tinerii?! Care tineri?* Autoarea avea o vîrstă deja destul de respectabilă. Despre ea Calinescu va scrie că era „o femeie foarte instruită”; la apariția unui volum de profiluri literare, în 1907, E. Lovinescu scria, în schimb, că unește „vidul cugetării cu bombasticul expresiei”. Măcar ultima parte a afirmației se verifică și în pătimașa ei luare de poziție: „Englezii numesc tinerețea *Early Closed*, floarea care se închide iute, clipa care zboară cînd abia ai început să o trăiești. Putem noi oare să luăm ghitara și să cîntăm încă «C'est jeune et ça ne sait pas?» domnilor Camil Petrescu, Mircea Eliade, etc. ?” (Se poate bănui reacția domnilor respectivi la acest tip de discurs).

Mult mai interesante sînt observațiile lui P. Nicanor & Co. la „Revista revistelor”, un an mai tîrziu, cînd conflictul nu numai că nu se stinsese, dar se și adîncise. Tinerii sînt vizați în mod

repetat, de data aceasta cei grupați în jurul nou apărutei *Criterion*. Sînt recunoscuți ușor: «De la primul număr, fără să ne fie nimic anunțat, am fi pariat, dat fiind vocabularul tipic, grimasele și ticurile „noii generații”, că va fi vorba inevitabil, de următoarele noțiuni: „spiritualitate”, „tempo”, „generație”, „problematică”, „fenomenologie”, „interiorizare sau stil interior”, „vitalism”, „mistică” etc. N-am prevăzut cuvîntul „experiență”, pe care nu-l mai credeam la modă». Motivul adevărat al apariției revistei ar fi „îmboldul citorva neastîmpărați tineri de a vorbi mereu de ei”. Dincolo de vocabular există o problemă mai gravă și ea începea să se contureze și în revistele din 1934: «Cei 7 legionari de la *Criterion* au aruncat mînușa „spiritualității”. Tolba cu arme a acestei „doctrină” se cunoaște: ciomagul, buzduganul, revolverul, chinorozul, insulta, calomnia. De ce umblă acești tineri cu Aristoteles în fruntea revistei?» Descrierea tinerilor e făcută separat în nota intitulată *Baieții literați* în care se lansează și savurosul termen *generațomanie*, o boală „lipicioasă”.

Punct final

„Bătrînii”:

- Paul Zarifopol avea aproape 59 de ani în momentul izbucnirii polemicii „generaționiste”. Mai avea de trăit numai 6 luni. Moare „într-o seară calmă” de mai întîi, fără să-i fi răspuns lui Șuluțiu. Se va fi uitat peste cărțile „tinerilor”?

- Al. O. Teodoreanu avea 40 de ani în momentul replicii sale de partea „bătrînilor”. Avea să mai trăiască 30. Moare la 17 martie 1964.

- Foarte probabil amestecat în această dispută, George Calinescu avea numai 34 de ani cînd intră în tabăra „bătrînilor”. Moare la 12 martie 1965.

„Tinerii”:

- Octav Șuluțiu are aproape 24 de ani cînd afirmă că „gerontii nu citesc”. Moare înainte de a atinge 40 de ani, la 10 februarie 1949.

- Camil Petrescu are 39 de ani cînd e citat ca tînăr, cu 5 mai mult decît bătrînul Calinescu. Va muri la 14 mai 1957.

- Anton Holban nu împlinise încă 35 de ani cînd e pus în fruntea listei de tineri. Mai avea de trăit numai 3 ani și cîteva luni.

- Mircea Eliade avea 26 de ani în momentul polemicii. Va mai trăi peste o jumătate de secol. Moare în 1986, la Chicago.

- Felix Aderca avea deja 42 de ani cînd e adăugat listei de tineri. Avea să mai trăiască aproape trei decenii.

Augustin POP

Corpurile au inerție

Comunicat

Programul de apă caldă
depinde de presiunea gazului.
Presiunea gazului
depinde de presiunea atmosferică.
Presiunea atmosferică
depinde de Dumnezeu.
Dumnezeu nu depinde
de nimeni.

Etica dialogului

Dacă vă aflați într-o vizită,
în fața unei mese maro,
iar gazda dumneavoastră afirmă
că, de fapt, aveți în fața
un iepure sălbatic maro,
trebuie să procedați
în felul următor:
începeți prin a aduce
cît mai multe argumente
în favoarea ideii dumneavoastră.
Descrieți mai întîi masa:
insistați cît mai mult cu putință
pe lemn și pe cele patru picioare.
Faceți o primă concesie,
admițînd faptul că vă aflați
lîngă un iepure de casă maro
și rugați interlocutorul
să pipăie masa.
Deplasați apoi problema
în plan filosofic:
deși are tot patru picioare,
spre deosebire de iepure,
masa nu merge singură.
Tot aici, pot fi, eventual, avansate
cîteva principii
de ordin religios:
sînt preferabile
cele de origine
creștină sau budistă.
După cîteva ore de discuții,
așteptați momentul
în care gazda
taie masa
și face din ea
tocăniță.
Mîncăți împreună
cu interlocutorul dumneavoastră
și reluați dezbateră.
Opriți-vă acum
la gustul tocăniței.
Dacă gazda dumneavoastră vă spune
că îi place cel mai mult
tocănița din iepure sălbatic maro,
mulțumiți pentru ospitalitate
și păstrați în orice împrejurare
cele mai bune raporturi
cu persoana respectivă.

Comunicat

Într-o apariție televizată,
primul-ministru a declarat
că, după trecerea de la comunism la

democrație,
fiecare cetățean a avut la dispoziție
un an întreg
ca să spună tot ceea ce dorește
și că, de acum înainte,
toți românii trebuie să-și vadă de treabă
și de treburile lor
pentru a nu provoca haos,
anarhie și destabilizare.
Tot în interesul poporului
și pentru scoaterea urgentă
dintr-o posibilă stare de colaps
a economiei noastre,
primul-ministru a anunțat faptul
că parlamentul român a aprobat,
în numai 48 de ore,
o lege
referitoare la modul de rezolvare
a conflictelor colective de muncă,
lege prin care se suspendă
și se interzice orice grevă
pe o primă perioadă
de două sute de ani.

Legea onestității

Dora Pavel îmi telefonează
cerîndu-mi să-i spun
unde am întîlnit expresia
siamo poveri, ma siamo onesti.
Discuția cu ea
mă determină să mă gîndesc,
ca și Cațavencu,
la țărișoara mea,
la România.
Că cei mai mulți români
sînt săraci
se observă imediat.
Problema onestității însă
este ceva mai complicată
și cred că ar merita
să fie obiectul
unei dezbateri în parlament,
în urma căreia
ar fi necesar
să fie emisă o lege,
intitulată chiar așa:
Legea onestității.
Această lege ar trebui
să cuprindă neapărat
următoarele două articole:
1. Toți cetățenii săraci
au obligația
să fie onești.
2. Toți ceilalți cetățeni
au dreptul
să-i ajute moral
pe cetățenii săraci.

O întrebare

Primul guvern democratic
din România
a fost condus de Petru Groza.
Al doilea guvern democratic
din România
este condus

**CERSETORUL
DE CAFEA**

de Emil
Brumaru

Manuscris găsit într-o putină

1. Măsurători. Gradul de viscozitate al mel-
cilor muiați în smîntina sacr-a săptămînii. Viteza
de deplasare a nostalgiei (dimineața, după-amia-
za, seara), de la o haltă la alta, pe șina liniei fer-
ate, în drezină cu pedale, vagonet suplu, prin
țopăituri din traversă în traversă. Volumul bilelor
de biliard (fildeş galb, marmură macră, marme-
ladă de cridă), introduse în nara vastă, umectată
tandru, a vacilor tirole, vaccinate împotriva tur-
bării vesele, dalacului, nimfomaniei și mugetu-
lui hard-bop. Scrișnetul de satisfacție, în deci-
belirici, al danturii fermoarelor, pe fuste crețe, în
despicarea-n fese gemene, perfect egale, sub
tală marilor femei lolobrigide. 2. Aveam un
ceas de bucătărie foarte pârșos. Îl duceam de pa-
tru-cinci ori pe lună la frizer. Terminîndu-mi-se
banii, plăteam, fatal, cu propriile-mi secunde.
3. A ce-o fi mirosind, în acel vicioleandru secol
al XVII-lea, subsuoara doamnei de Sévigné?
4. Țipătul unui morcov bătrîn, înțepat c-o pio-
neză chinezească, în grădina sugrumată de-
amurg. 5. Trei bărbați îmi săpau zilnic un șanț în
fața ușii, din pură curiozitate de-a vedea cu cîtă
grațiologieală îl voi sări la plecare și cum, în-
spăimîntat, mă voi ascunde într-însul, la în-
toarcere, neîndrăznind să intru în casa în care
dîșii umpluseră dulapul cu cișmele frînte și
tarantule vechi, agățînd portretul *Iubitei Ideale*,
sfîșiat, în geamul cu sticla spartă, steag stors de-
onoare al înfrîngerii. 6. Plăceri. Să admir printre
leașurile proaspete ale gardului o fîntînă divor-
țată de ciutură, calculînd modalitățile extragerii
apei abandonate-n adîncuri pietruite cu grijă. Să
mă bat cu tarte de fragi, într-o biserică pustie, cu
îngerii inițial pe pereți, brusc țîșniți din ziduri, pe
urmă, în asemenea ocazii zarnacadelicioase. Să
studiez cu compasul forma bălților, în compa-
rație cu aceea a treptelor de ciment (conținînd
cadavre de fluturi asinați) ce-ncep să urce,
neapărat, din mîl, concentrîndu-mi mințile (efort
maxim!) în noduri extatice. 7. Yvonne își parfû-
mă sufletul cu lectura pomilor fructifeerici!!

de Petre Roman.
Al treilea guvern democratic
din România
va fi condus
de Petru sau de Petre?

Ultima soluție

Pentru ieșirea omenirii
din actuala criză,
politica trebuie subordonată
moralei,
morală - armatei,
armata - bisericii,
biserica - lui Dumnezeu
iar Dumnezeu trebuie obligat
să spună clar
ce dorește.

Discursul unui parlamentar

Sînt ferm convins
că orice încălcare a legii
este un cui bătut
în sicriul democrației.
De aceea trebuie să încurajăm
cît mai mult cu putință
inițiativa particulară
și să emitem asiduu
cît mai multe legi,
pînă se mai găsesc
cui.

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Jurnalul lui C. Rădulescu-Motru

CONSTANTIN Rădulescu-Motru a fost unul dintre studenții preferați ai lui Titu Maiorescu. În iunie 1889, când și-a susținut examenul de licență, a plecat, împreună cu profesorul și alți studenți, la înmormintarea lui Eminescu. Apoi, a dat curs invitației lui Maiorescu, însoțindu-l, în călătoria de vacanță, prin Austria, Germania, Elveția. Tânărul a plecat la Paris pentru un doctorat. Nu i-a plăcut aici și s-a deplasat la Leipzig, unde a frecventat cercetările experimentale ale lui Wundt, cu care și-a dat doctoratul. Credea - și a rămas consecvent - în valoarea psihologiei experimentale, practicând-o și încurajând-o mereu. Dar la întoarcerea în țară nu a mai găsit aceeași căldură receptivă la Maiorescu. Acesta avea strategia sa în a-i rostui pe aleșii săi dintre foștii studenți. Mai întâi voia să-i facă profesori pe P.P. Negulescu și M. Dragomirescu, dar mai ales pe cel dintâi, deși nici unul nu avea titlul de doctor. Încît s-a arătat iritat pentru că Rădulescu s-a prezentat drept co-candidat la concursul pentru ocuparea catedrei de filosofie la Iași. A câștigat, firește, Negulescu, pentru că aceasta fusese decizia lui Maiorescu. Pentru a-i da o ocupație lui Rădulescu (încă nedevenit Motru), l-a recomandat regelui Carol I să-i încredințeze slujba de custode al Bibliotecii Fundației, atunci întemeiată. Răceala s-a înstăpinit în relațiile dintre profesor și fostul său student. Și acesta a „gafat” continuu. Însărcinat să țină, la Facultatea de Litere din București, un curs liber (nereunerat), la lecția de deschidere (la care au participat soții Maiorescu instalați în prima bancă a amfiteatrului) nu a menționat, cum se cuvenea, rolul îndrumător al lui Maiorescu. Apoi, la *Noua Revistă Română*, de Motru întemeiată și condusă, nu s-a rostit nici un cuvînt de omagiere a lui Maiorescu. Motru a ajuns profesor cu ajutorul regelui și al lui Take Ionescu (în partidul cărui intra, de altfel, în 1908) și cam împotriva agrementului fostului său profesor. Nu a uitat incidentul și în jurnalul său tirziu, îl reamintește tot cu năduf. Și, deși în februarie 1940, la centenarul nașterii lui Maiorescu, Rădulescu-Motru, acum președintele Academiei Române, a organizat o grandioasă adunare solemnă, avea rezerve față de adulatorii necritici ai fondatorului Junimii. Ține să precizeze că Maiorescu n-a fost, în materie de filosofie, un creator (ceea ce are dreptate) și nici dragoste de muncă n-a dovedit. „Explicația succesului lui Titu Maiorescu stă în darul pe care-l avea de a vorbi cu elocință reținută și de a scrie într-o limbă limpede. Prin acest dar el și-a deschis larg porțile în admirația contemporanilor săi. Lucrurile cele mai profunde, spuse fără elocință, pentru românul obișnuit n-au existență. Lucruri puțin profunde, dar spuse cu imagini intuitive, în stil frumos curgător, devin profunde. Românul nu gîndește în raporturi abstracte, ci și în fraze”. Cum necum, Maiorescu a rămas ca o personalitate de căpătîi, deschizător de drum, creator al unei orientări în filosofie (din care și Motru făcea parte), poate și pentru calitățile amintite de autorul *Personalismului energetic*. Oricum din păcate, deși un spirit pro-

fund și creator al unui sistem filosofic, lui Motru, neavînd elocință și nici harul scriiturii frumoase, i s-a contestat, pe nedrept, valoarea.

ACESTE momente inaugurale ale unei cariere strălucite le-am amintit pentru că am citit primul volum din, în sfîrșit, publicatul jurnal al lui Rădulescu-Motru, datorită strădaniilor doamnelor Rodica Bichis, Lia Ioana Ciplea, Gabriela Dumitrescu. Știam că la B.A.R. se afla depus jurnalul lui Rădulescu-Motru. Nu știam însă că sînt 75 de caiete (în ediția pe care o comentez se publică primele cinci) și că ele consemnează (sau comentează) perioada 1943-1950. Profesorul academician avea, în 1943, 75 de ani, fusese de doi ani pensionat forțat din învățămînt, trăia retras, cînd și cînd încredințînd ziarelor sau revistelor de specialitate cîte un articol sau studiu, unele iscînd - cum vom vedea - mare larmă. Să spun mai întîi că, atunci, în 1943, cînd și-a început redactarea însemnărilor zilnice (care au caracterul unor ample meditații, cu multe incursiuni în trecut, cu judecăți largi, pertinente și categorice) era îngrijorat mult de soarta războiului. Deși era, de acum, previzibilă pierderea războiului și victoria aliaților occidentali și ruși, Motru își lega încă speranțe fără acoperire în cîștigarea conflagrației de către nemți și antonescieni. Și asta pentru că, explică el adesea, victoria Marilor Puteri ar însemna invadarea României de către bolșevism și ocuparea ei. Mai investea încredere în ruptura posibilă între aliații occidentali și ruși pentru apărarea Europei. Această vană atunci speranță s-a realizat mai tirziu, la începutul anilor cincizeci, prin declanșarea războiului rece între foștii aliați. Dar pînă atunci, războiul a fost cîștigat împreună, prin concertarea eforturilor comune, chiar dacă asta a avut drept consecință cedarea, de către occidentali, a Europei de est Rusiei sovietice. Bătrînul filosof a intuit bine pericolul viitor și, de aceea, ignora vinovat inutilele sacrificii pentru țară ordonate de mareșalul Antonescu. Și, tot de aceea, judeca aspru tentativele opoziției conduse de Iuliu Maniu și Dinu Brătianu de a scoate România din război. Se arăta, iar vinovat, admirator al mareșalului Antonescu care, totuși, angajase țara într-un război perdant și dincolo de Nistru, sacrificînd inutil oștile românească departe în luptele de la Stalingrad, Kursk, Crimeea etc., deși înțelept ar fi fost să nu se fi aventurat dincolo de fruntarii. Aceasta deși Motru reproba, în alta parte, pe omul Ion Antonescu și necinstea soției sale Maria. Judecățile bătrînului filosof sînt atît de strimbe încît ajunge să-l elogieze și pe Hitler, în capacitatea cărui investeste încredere. Cum se vede, pînîntreaga poartă întuneca judecata și a unui bătrîn înțelept.

ÎNȚIMPLAREA a făcut ca în acest an 1943 să se producă vestita polemică Motru-Blaga, încît jurnalul, tocmai în acest an început, să o consemneze și să o comenteze din perspectiva autorului cărții *Vocația*. În 7 mai 1943 nota: „Am trimis la *Revista Fundațiilor Regale* un articol inti-

tulat *Ofensiva contra filosofiei științifice*, în care am voit să dovedesc lipsa de seriozitate a filosofiei izvorită din ingeniozitatea metaforelor și care întonează cultul misterului... Intenția mea a fost să stăvilesc atracția spre misticism în tineretul nostru, atracție care face ca acest tineret să se înstrăineze de spiritul științific”. A primit felicitări scrise (filosoful locuia atunci, la moșia sa Butoiești din județul Mehedinți) din partea lui Al. Rosetti și Camil Petrescu. Blaga a primit articolul lui Motru cu minie, pentru că autorul trilogiilor se afla, tocmai, în plină polemică, pentru filosofia sa, cu prelații ortodocși (mai ales cu părintele D. Stăniloae) și revista *Gîndirea*. Și aceștia îi reproșau tocmai că neagă, în favoarea laicității, spiritul religios ortodox. Blaga va reacționa, deci, violent, împotriva lui Motru, publicînd în revista sa *Saeculum*, două pamflete, *Săpînul filosofic*, și *Automatul doctrinei* care sînt aproape o indignitate. C. Rădulescu-Motru devine C. Rădulescu-Motru și se spune „iată-l pe Constantin Motru transformîndu-se în polemist, prin incinte academice, în vreme ce omonima sa îl caută pe acasă”. Aceste pamflete blagiene, apărute în numerele 4 și 5 al revistei *Saeculum*, au iscat mare rumoare și chiar indignare. Le înregistrează și cel insultat. La 13 octombrie 1943 notează în jurnal: „Revista *Saeculum*, de sub direcția lui Lucian Blaga, aduce în ultimul său nr. 5, pe 1943, un articol semnat cu inițialele L.B., adică Lucian Blaga, în care într-un mod străveziu sunt insultat și batjocorit, cum n-am fost vreodată pînă acum în viața mea. Articolușul m-a mîhnit profund. N-aș fi crezut niciodată că un coleg de profesorat și de Academie, căci sunt dublu coleg cu Blaga, să se scoboare la întrebuițarea atîtor trivialități și calomnii. Articolușul sfîrșește chiar cu dorința autorului de a-mi grăbi moartea... Iată acum răspunsul meu! Voi considera articolușul insultător ca neavenit și voi continua a scrie despre filosofia lui Lucian Blaga în tonul și direcția în care am scris și pînă acum... Eu îmi voi face datoria de a atrage atenția, așa cum am făcut-o și pînă acum, asupra faptului că o filosofie ieșită din speculații metafizice, în genul celei reprezentată de Lucian Blaga, este un adevărat pericol pentru viitorul culturii românești”. Se înfruntau, cum se vede, două perspective, fundamental antinomice, de a înțelege filosofia și filosofarea. Se pare că Ion Petrovici, atunci ministru, a instigat Academia și unii academicieni. Fapt este că în 29 octombrie bătrînul filosof a primit o scrisoare de solidarizare a președintelui Academiei și o alta, tot de solidarizare, din partea unor academicieni. Și toate aceste documente au fost publicate în presa din București, măgulindu-l pe Motru, și iritîndu-l la culme pe Blaga. Inimiciția s-a păstrat. Motru dezaproba și considerarea lui Nae Ionescu drept filosof, cum constata într-un articol al lui C. Noica, din decembrie 1943. „Acest tînr, destul de inteligent și de citit, atribuie lui Nae Ionescu tot felul de preocupări filosofice, pe care Nae Ionescu nu le avea în fond dar avea măiestrie să le facă să fluture pe dinaintea tinerilor... *Istoria logice* a lui Nae Ionescu, pe care

o admira atîta C. Noica, este o «cause-rie», cum știa Nae Ionescu să facă servindu-se de ideile lui Clémens Boemker. De altmîntreli metafizica religioasă a lui Nae Ionescu era în atmosfera Universității din München, unde a petrecut dînsul anii din timpul războiului din 1914/1918”.

Bătrîn, istovit și cam sastisit stătea, în acel an 1943, la moșia sa Butoiești, de fapt, o sfoară de moșie de 125 ha. La senectute, se gîdea la deșertăciunea demnităților (inclusiv politice) de altă dată, constatînd cum s-au risipit toate ca fumul amintirilor. De n-ar fi sfoara de moșie mai că n-ar avea din ce trăi. „Căci din toate funcțiile pe care le-am avut cu ce - se mărturisea - m-am ales? Cu pensia de 28.000 lei de pe urma profesoratului, iar de pe urma celorlalte cu nimic. Cînte multă că am fost președinte al Academiei Române /1936-1941/ și vicepreședinte al Camerei Deputaților /1912/; președinte al Consiliului Superior de la Casa Penșilor; președinte al diferitelor comitete și comiții, vorba lui Caragiale, decorat cu steaua României, în gradul de ofițer; cu Coroana României și gradul de Mare Cruce cu cordon; cu Serviciul Credincios, mare ofițer, și acum în urmă cu Meritul Cultural, cu gradul de comandor, cînte, cînte multă, dar de n-ar fi fost mica moșioară de la Butoiești astăzi aș fi fost muritor de foame. La vîrsta mea și, mai ales, la temperamentul meu - ceva cam bătos ca al tuturor românilor neaoși - aceasta ar fi fost un destul de trist sfîrșit”. Sfîrșitul dacă îmi este îngăduit să o notez de pe acum, a fost mai trist decît și-ar fi închipuit în 1943. A fost izgonit, în 1948, din Academia Română, moșia i-a fost expropriată și i-a fost dat să trăiască, în ultimii ani de viață (a murit în 1953) ajutat de foștii săi studenți și colegi (Ralea, Vianu), adăpostit, o vreme, din milă, la Institutul de Geriatrie, Jurnalul său, cam tern și, deci, fără expresivitate, e negreșit interesant și un document de epocă neasemuit de important.

EDIȚIA doamnelor Rodica Bichis, Lia Ioana Ciplea, Gabriela Dumitrescu e bună, vegheată cu acribie la transcrierea textului (o treabă deloc ușoară) și în aparatul de note, așezat, cum se cuvine, la sfîrșitul fiecărui caiet din jurnal. Și dacă într-un volum intră cinci caiete, faceți socoteala cîte mai avem de așteptat pînă se vor publica toate cîte sînt pînă la numărul 75!

„Vânt potrivit până...” la momentul potrivit

D EȘI marcată preeminent de orientări francofile similare celor din arealul lusitan, cultura română modernă datorează totuși enorm factorului de influență german. E suficient să ne gândim la formația intelectuală alemanică de care au beneficiat personalități cardinale pentru destinul spiritualității noastre, începând cu înșiși Eminescu sau Maiorescu și ajungând la Blaga, Ion Barbu, Tudor Vianu... Cât privește „modelul european” spre care gravita „Belgia Orientului”, opțiunea lui Caragiale de a-și petrece ultimii ani ai vieții la Berlin spune, retrospectiv, la fel de multe ca și programul civilizator-urbanizator pus în lucrare de către regele de sorginte germană Carol I tocmai la Gurile Dunării.

În calitate de fiu al Clujului, pot afirma că - până și în anii totalitarismului post-stalinist, pe care i-am trăit în copilărie - se resimțea aici, printre intelectuali, un cert respect față de marea cultură de limbă germană. Poate că sentimentul era potențat și de conștiința unei ultime punți (e drept, extrem de fragilă!), ce ne mai rămăsese astfel accesibilă către Vest. Slăbită de deportările consecutive celui de-al doilea război mondial, comunitatea germană din Transilvania și Banat continua totuși să exercite o influență stimulatorie asupra descendenților daco-romanilor, majoritari în acele ținuturi. Deși citadela culturală a Transilvaniei mai adăpostea doar câțiva cetățeni germanofoni, în familiile intelectualilor români se crease o adevărată tradiție din a-și înscrie progeniturile la școala primară cu limba de predare germană. Nu era atât o chestiune de prestigiu, cât, mai curând, una de supraviețuire a conștiinței europene într-un climat de izolaționism primitiv-totalitar. Nu pot trece la subiect, fără să elogiez rolul providențial pe care l-a jucat în formarea atâtor generații de elevi învățătoarea Katharina Cloos. Se poate afirma că nenumărați intelectuali își datorează traiectoria demnă a vieții impulsurilor luminoase primite de la această magiciană a pedagogiei.

Dar veni 1970 - anul de vârf al palidei liberalizări ce a urmat morții lui Gh. Gheorghiu-Dej. An însoțit. Proaspăt admis la secția engleză-germană a Facultății de Litere din urbea natală, îndrăzneam uneori să le amintesc celor din jur că - în timp ce noi jubilam, croind planuri despre înalte studii, despre libertatea de expresie, despre burse occidentale, ameițiți cum eram de june-n mini-jupe, sonorități psihedelice sau de iluzia că reformele primăvaratice eșuaseră doar la Praga (la noi nu, dom'le), în tot acest timp - contra intelectualității chineze se dezlănțuise o cumplită „revoluție (anti)culturală”. Primeam, invariabil, replici de tipul: „- Fii serios, dom'le, la noi așa ceva nu e posibil, suntem europeni, ce naiba...”

Din păcate, fu suficient un prim contact al „energicului secretar general al P.C.R.” (cum îl prezentau mediile occidentale) cu „paradisul” de tip concentraționar instituit în Coreea de Nord și China, pentru ca aprehensiunile mele să-și dovedească tragica justificare. Începând din iulie 1971, deingrolada națională devenea politică de stat sub... sceptru prezidențial, subordonată unui

cult grotesc imbinând trăsături fascistoid și extrem(ist) orientale. Din acel moment, mulți amici și cunoscuți la care țineam nu mai vedeau altă scăpare decât în emigrare. Acea întorsătură politică din vara 1971 a marcat și începutul sfârșitului pentru comunitatea germană, cu care românii coabitaseră pașnic timp de secole.

Și totuși, prin anii tot mai nebuloși, tot mai poluați ce mă (ne) așteptau, adeziunea consecventă la Ideea Europeană s-a vădit a fi, *in extremis*, soluția salvatoare. Una dintre concretizările acestei idei a reprezentat-o pentru mine contactul firesc, amical, bazat pe afinități culturale, cu colegii de scris germani din România. Grație lor, osmoza culturală cu Europa a multor tineri români s-a menținut vie, în pofida animozităților xenofobe orientate, accentuate an de an, ce aveau să-i conducă pe nemții noștri la dezesperare și la exilul în masă. Paradoxalmente, afirmarea celui mai dinamic grup de tineri scriitori din cadrul a ceea ce s-a numit „Rumänien-deutsche Literatur” a avut loc simultan cu disoluția acesteia.

R EVIN la însoțitul an 1970. Șansa (care, așa cum îi stă bine românului, nu m-a răsfățat nicicând prea asidu) mi-a făcut o concesie: prima oră de curs a proaspătului asistent universitar Peter Motzan a coincis cu prima mea oră de curs ca student. Nu mai e necesar să subliniez cât de importantă s-a dovedit, pentru limpezirea mereu turbulentelor ape ale culturii, în care plonjasem cu toată convingerea, amicitia mea cu acest germanist de talie mondială. Cât timp mi-am desfășurat studiile universitare, Peter a fost reperul constant al bunului simț literar, ghidul prin hățșurile conceptuale și prin luxuriantele încrengături ale literaturii scrise în acea limbă pentru a cărei învățare (apud Mark Twain) Dumnezeu crease eternitatea. Sub reflexul tăios al gândirii lui Peter Motzan, tot ceea ce păruse haotic, inscrutabil, căpăta sens, se coagula, se ordona în peisaje domesticate, în parcuri princiare, niciodată mic-burghiez confortabile. El se revela încă de pe atunci ca arhitect al unor seducătoare configurații ideatice, un soi de marchiz reclus printre meterezele de hârtie, fum și parfum ale propriei fortărețe literare. Treptat, statura sa de teoretician s-a configurat drept conștiința de sine a scrisului german din acest colț de lume.

Privilegiat de o asemenea conexiune, am avut acces la mulți dintre cei ce se constituiseră într-o mișcare de revitalizare a literaturii „Rumäniendeutsch”. Nimeni nu va putea ignora meritele revistei *Echinox* (și) pe acest plan. Fondată la finele anului 1968, publicația de cultură a Universității clujene își făcea un titlu de glorie din statutul ei trilingv. Colaborarea noastră, a redactorilor români, cu colegii unguri și germani a avut - pe parcursul celor 13 ani, cât am activat în acea redacție - un caracter realmente exemplar. Era și acesta un mod (aparent discret, dar cu reverberații peste timp) de a ne opune absurdităților totalitarismului, mereu mai agresive de la o lună la alta. E onorant pentru mine să trec în revistă redactorii ce s-au succedat la conducerea paginilor germane (în concordanță cu perioada

de studenție clujeană a fiecăruia): Peter Motzan (1968-1972), Werner Söllner (1972-1975), Georg Aesch (1975-1976), Edith Konrad (1976-1977), Helmut Britz și Anton Seitz (1977-1980), Klaus Schneider și Maria Schullerus (1981-1982), Ute Roth (1983). Mulți dintre debutanții din acele pagini și-au făurit rapid un nume, atât prin volume proprii (să recunoaștem, editate cu ceva mai multă larghețe decât cele ale... băștinașilor), cât și prin mult-apreciate antologii de grup.

D UPĂ lungi „complotări”, de care nu eram câtuși de puțin străin, la Editura Kriterion a fost publicată în 1982 selecția *Vânt potrivit până la tare*, realizată de Peter Motzan, în traducerea românească a lui Ioan Muslea, cu un cuvânt înainte de M. Iorgulescu. Lectorul cărții era Gabriel Gafița. Abia din acel moment, reprezentanții iconoclastei noastre „generații optzeciste” devin conștienți de existența, în același perimetru statal, a unor confrăți ce devansaseră gustul liric al timpului. Într-o analiză publicată de Simona Popescu în revista *Contrapunct* (nr. 9/2 martie 1990), forța de iradiere a textelor din sus-amintita antologie este astfel descrisă: „...această poezie spune mai mult și într-o formă plină de forță și artisticitate despre o bună perioadă a realității românești decât o face poezia românească. Și dacă ea își păstrează actualitatea, asta se întâmplă nu doar prin valoarea ei «documentară», ci printr-un fel de poeticitate care vizează în primul rând individualitatea, o poeticitate care cuprinde mai multe elemente și nuanțe: de la tranșanța la delicatețe, de la emotiv la obiectiv, de la reflectarea netransfigurată la reflecție, de la notația de tip jurnal la metafora clară, neornamentală, de la instantaneu la viziune, de la senzație la celebritate ș.a.m.d. Poezia aceasta e o sinteză a mentalității, expresivității, sensibilității individuale și comunitare în același timp.” Finalul articolului reflectă sentimentele pe care le-a generat în conștiința românească pierderea a ceea ce fusese comunitatea etnică germană: „Poesia celor din *Vânt potrivit până la tare* este profund actuală, profund românească și *necesară*. Ar fi mare păcat ca ea să nu aibă continuitate. Am privit cu inima strânsă o emisiune recentă în limba germană în care era vorba chiar despre drama asta a opțiunii: pentru sau împotriva emigrării. Și o urmăresc cu... crispare, pentru că mi-am trăit copilăria în zona Brașovului, într-un mediu în care ceea ce numeam noi «săsesc» avea o mare valoare și constituia un punct de reper al civilizației și probității.” Trauma plecării germanilor din România s-a resimțit cu acuitate sporită în mediile literare. Una dintre șansele noastre naturale, istoric constituite, prin care avuseserăm acces la sincronizarea europeană, era astfel brutal înlăturată.

După absolvirea studiilor, o serie dintre tinerii literați de limbă germană activaseră o perioadă în țara unde s-au născut. Aici au devenit cunoscuți și simpatizați, nu doar printre cei care îi puteau citi în original. După emigrare, talentul le-a asigurat o integrare (mai mult sau mai puțin facilă) în durul peisaj concurențial al culturii din statele de

limbă germană. Precedați de incomparabilul Oskar Pastior (stabilit la Berlin încă de la finele anilor '60), poeți de talia unor Franz Hodjak sau Werner Söllner sunt astăzi nume de referință ale liricii germane contemporane. Dar îi redescoperim, cu constantă bucurie și nostalgie, în viața literară a spațiului germanofon pe mulți dintre foștii noștri colegi de suferință și de speranță: Richard Wagner, Hertha Müller, Klaus Hensel, Georg Aesch, regretatul Rolf Bossert, Gerhard Csejka, Berndt Kolf, Ernest Wichner, William Totok, Helmut Britz, Klaus Schneider, Johann Lippert, pe mai vechii lor colegi Christian W. Schenk sau Ingmar Brantsch etc.

Un studiu detaliat l-ar merita influențele exercitate, mai curând voalat, asupra noastră, a generațiilor de scriitori români născuți după 1950, de către „noile sensibilități” experimentate de amicii noștri aici elogiați. Fără să mă hazardez într-o asemenea întreprindere de anvergură, nu pot trece cu vederea câteva percepții pur personale: infuzia de luciditate pe care am resimțit-o prin contactul cu mentalitatea literară germană a zilelor noastre. Un mod de a fi mai puțin conciliant cu tine însuși, o detașare critică față de miturile și exaltările de coloratură politică, atât de costisitoare pentru istoria contemporană. O repunere în drepturi a ironiei și persiflajului, trecute prin filtrul unui anume cartezianism de factură europeană, deloc predispus temenelei dosite în subconștient sau în subcuvânt.

P ÂNĂ la apariția acestei fertile „contaminări” culturale, mișcările literare de la noi fuseseră influențate, oarecum la modul livresc, de către modele preponderent franceze, pentru ca odată cu „Cenaclul de luni” să se facă simțite - peste spații și timp - efecte ale Generației Beat transatlantice. Voiajând prin Iugoslavia, în 1965, fusesem frapat de omniprezența blue-jeans-ilor. De aceea, titulatura de „poeți în jeans” dată celor lansați în poezia română pe la 1980 mi se părea cam anacronică. Grație filierei Motzan - *Echinox* - Aktionsgruppe Banat - *Neue Literatur*, dispusesm la Cluj, deja din debutul anilor '70, de șansa unei reale ajustări la mentalitatea literară/culturală central-europeană. Iar procesul se desfășura de la sine, prin întâlniri, discuții, dezbateri, clarificări de la om la om. Eram în situația de participanți la un *brainstorming* privilegiat, sau - dacă vreți - la un *jam session* de idei expuse și modelate *live*, din mers. Prin comparație, celelalte influențe externe parveneau în țară în mod mediat, sub formă de „conserve”, extrem de prețioase dar din care lipsea acea vitalitate pe care ne-o dăruiau generoșii noștri congeneri germani.

Sigur că nu de la germani vor învăța românii ce e umorul. După cum nici ei nu-și vor propune să ia de la noi lecții de ordine, meticulozitate și rigoare. Asemenea schimburi, cum sunt cele precar expuse mai sus, își depășesc condiția pur estetică și pot funcționa ca modele operaționale pentru dezamorsarea prejudecăților ce continuă să vicieze atmosfera culturală a Terrei.

Virgil Mihaiu

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI
PIAȚA
UNIVE'SITĂȚI

Cărțile dalbe, cărți...

(XVII)

DISCUTÂND despre ce și de ce lipsește din acest volum, am acceptat punctul de vedere al unui coleg și prieten. Spunea el, și nu se înșela, că volumul de față nu este unul despre Paul Goma, Mircea Dinescu, Ion Negoieșcu, Dan Deșliu, Dan Petrescu, Ana Blandiana, Liviu Cangeopol, Mariana Marin, Ionel Vianu, Ion Negoieșcu, Dorin Tudoran, ci despre Ileana Malăncioiu și Eugen Simion, Mircea Zăciu și Dan Cristea, Nicolae Manolescu și Eugen Jebeleanu, Ștefan Aug. Doinaș și Dana Dumitriu etc. Așadar, nu este o carte despre cei deveniți *cazuri*, ci despre ceilalți, care, în ciuda refuzului anormalilor impuse de dictatură, au reușit să nu se lase transformați în *cazuri*.

Mai spunea el, prietenul și colegul acesta, că până și în cazul... *cazurilor* lucrurile stau, probabil, diferit. În sensul că dosarele cazurilor împinse fizic în afara țării, nu stau împreună cu dosarele cazurilor ce au reușit să nu-și piardă țara. Așa va fi fiind. Dar, dacă d-lui Mihai Pelin nu i s-a îngăduit accesul la toate rafturile unde stau aceste dosare, cât de relevant rămâne, până la urmă, acest volum? Impedimentul, insurmontabil până în prezent, de care s-a lovit munca dlui Pelin și a colegilor Domniei sale marchează profund conținutul acestui volum, produce nedumeriri, dă apă la anumite mori, inspiră nu puțină mefiență. Personal nu am nici o dificultate în a-l crede pe dl. Mihai Pelin că nu a dat peste interviul lui Mircea Dinescu din *Libération*, peste documente mai substanțiale în legătură cu Ana Blandiana, peste note informative, rapoartele și celelalte documente privindu-l pe Dan Petrescu sau peste documentele majore ținând de cazul Dorin Tudoran. Mă întreb doar, dacă văzând că asemenea probe îi sunt inaccesibile, va fi luat cea mai bună hotărâre, atunci când a acceptat să

lucreze doar cu ceea ce i s-a oferit. Ca să nu mai spun că, adresându-se celor în cauză, dl Mihai Pelin ar fi putut recupera măcar o parte din aceste documente, ca interviuri, scrisori deschise (de autori și nu de Securitate), eseuri etc.

Deci, pe de-o parte, cititorul este lipsit de documente, probe extrem de importante legate de situații cheie ale conflictelor cu dictatura, iar pe de altă parte nu mai prididește, de exemplu, să citească o adevărată antologie Adrian Păunescu. Nu sunt dintre cei care să fi negat vreodată că Adrian Păunescu și-a avut poteca sa în a se război cu multe din ineptiile timpului. De aici însă și până la antologarea masivă de care se bucură, când documente fundamentale privindu-i pe Ana Blandiana, Paul Goma, Mircea Dinescu, Dan Deșliu, Dan Petrescu și alții rămân pe dinafara acestui volum, este o distanță foarte mare. Într-o asemenea situație, de ce m-aș mai mira că fostul înalt politruc Eugen Florescu mă somează să citesc volumul d-lui Mihai Pelin pentru a înțelege piticosenia gesturilor mele în raport cu gigantismul luptei d-lui Adrian Păunescu împotriva dictaturii Ceaușescu. Balanța este prea de tot ruptă pentru a putea oferi cititorului șansa de a cântări cu necesară exactitate. Mai grav chiar, este o distanță la care nu a avut acces dl Mihai Pelin par a se afla în posesia unor persoane particulare. Și atunci, cine și cum scrie, de fapt, aceste Cărți Albe ale Securității? Oameni desemnați, pe cale instituțională, ca dl Mihai Pelin și colegii săi, sau foști politrucii ce au avut grijă să-și clădească propriile arhive pentru a manipula în continuare informația despre o epocă?

Balanța este așa de subrezită, încât uneori, nu-i mai vezi brațele. Fiindcă, dacă ne-am lua după documentele din acest volum privindu-i, de pildă, pe Mariana Marin, pe de-o parte, și pe d-nii Nicolae Ulieru și Ion Cristoiu, pe

de altă parte, am fi, cum se zice, *tanda pă mândă*. Totuși, cacealma este prea grosolană! Că dl Mihai Pelin îi cade victimă, este o problemă personală. Că ne vinde și cititorului această glumă, așa nesărată cum i-a fost servită, nu mai este, defel, o glumă.

O altă categorie de dificultăți asumate, dar nerezolvate în mod acceptabil, este aceea de a infirma ori confirma, în capitolul *Note*, anumite acuzații, afirmații sau simple bănueli. Fiindcă ori îți crezi posibilitatea de a elucida toate chestiunile de acest fel, ori nu te atingi de ele. Este, mai întâi de toate, o problemă de deontologie. Apoi - una de credibilitate. Disculpând un nume ori altul, dar spunând că nu poți confirma o acuzație ori alta, în alte situații, poți fi bănuț, foarte ușor, de partizanat. Și dl Mihai Pelin nu a scăpat unor asemenea reproșuri.

„Paul Goma s-a obstinat să-l prezinte pe Alexandru Ivasiuc drept colaborator al Securității. Suntem în drept să precizăm că Alexandru Ivasiuc nu a avut această calitate.” (pg. 472); „Afirmația lui Sorin Dumitrescu, conform căreia pictorul Mihai Bandac și prozatorul Iulian Neacșu ar fi fost ofițeri de Securitate, era lipsită de orice temei.” (pg. 476); „Afirmația lui Dorin Tudoran, conform căreia criticul literar Artur Silvestri ar fi fost ofițer de securitate, era lipsită de temei.” (pg. 492) etc.

Să ne amintim, totuși, că atunci când afirma despre cineva că este un *securist*, mai tot românul folosea acest termen ca un generic incluzând, de-a valma, ipostaze diferite - ofițer de securitate, informator, persoană șantajată pentru a face unele servicii Securității. De aceea, „a fi în drept” astăzi să infirmăm o ipostază ori alta nu exclude, măcar teoretic, posibilitatea că un bănuț ori altul a fost, dacă nu ofițer de Securitate, măcar informator, ori viceversa. Nu-i pot nega d-lui Mihai Pelin autoritatea de a clarifica asemenea chestiuni. Îmi pun doar întrebarea de ce nu există și

situații în care să afirme „Suntem în drept să precizăm că, da, Cutare a fost ofițer de Securitate, Cutare a fost informator, iar cutare a fost șantajat.” Altfel, așa cum am avut „corupție fără corupți”, avut-am și Securitate fără ofițeri ei, fără informatori, fără șantajati deveniți, din când în când, surse de informații pentru instituția cu pricina.

„În ceea ce privește perioada 1979-1989, nu putem emite nici o opinie despre caracterul acțiunilor întreprinse de Securitatea externă împotriva Europei libere, deoarece documentele care le menționează, dacă au avut loc, se află în alte arhive decât cele ale S.R.I.” (pg. 486); „Nu putem nici să negăm, nici să confirmăm faptele de mai sus. Singurele documente care se află în arhivele S.R.I. referitoare la aceste împrejurări, le-am reprodus sau le-am comentat. În cazul că vom depista și altele, nu vom pregeta să le facem publice.” (pg. 487)

Documentele despre perioada de care se ocupă volumul editat sub conducerea d-lui Mihai Pelin se află risipite în prea multe arhive - personale ori ale unor instituții. La unele, dl M. Pelin recunoaște că nu a avut încă acces. În acest caz, oferirea de *indulgențe* ori ridicatul din umeri devine un joc periculos. Cât privește acel dubitativ „dacă au avut loc” în legătură cu acțiuni ale Securității externe împotriva Europei libere, el mi se pare de o inutilitate absolută. Au cam avut loc... și nu doar împotriva Europei libere - de la infiltrarea acestor posturi de radio până la agresiunea lucrătorilor ei, de la multe altele la și mai multe altele. Este una din evidențele pe care dl Mihai Pelin și le putea asuma, fără teama de a greși, lipsindu-se de ajutorul acestor faimoase arhive, accesibile ori ba pentru moment. Sunt cazuri în care prudența poate părea cu totul altceva. Dl Mihai Pelin riscă să se expună unor suspiciuni nemeritate. Și e păcat.

Caliban, du-te la școală!

REVISTA *Caiete critice* și-a făcut, s-ar zice, o specialitate din a ataca *România literară*, pe redactorii și pe colaboratorii ei. Aceste atacuri n-ar merita un răspuns, dat fiind nivelul lor intelectual și moral lamentabil. Dacă fac o excepție, este, cu tot riscul de a le scoate din clandestinitatea la care le condamnă tirajul *Caietelor*, pentru că se ridică în legătură cu articolele din numărul 1-2 pe 1997 și o problemă de principiu.

Rubrica de *Comentarii* a numărului inaugurează o anchetă pe tema revizuirilor. *România literară* a dat ea însăși atenție acestui subiect, incontumabil, oricât ar dispăcea junilor redactori ai *Caietelor*, obligați, iată, să ridice mânia. Din păcate, ancheta începe prost, cu un preambul pretențios și tendențios al lui Andrei Grigor, care pare a dori să tragă concluziile acolo unde abia se puneau premisele. Dintre primele intervenții pe temă, de reținut ar fi aceea a lui Iulian Băicuș, care găsește revizuirea necesare. Răzvan Voncu, unul din cerberii *Caietelor*, suferă și el de mania concluziilor, scriind un „epilog” la o „falsă dispută”. Să fie dispută cu pricina aceea din precedentul număr (11-12/1996) al revistei? Epilogul este inchișitorial, antipatic și în criză de idei. Aproape nimic din rechizitoriul lui Voncu n-are vreun temei, fiindcă nimeni n-a cerut eliminarea din manuale și biblioteci a unor scriitori care au colaborat cu regimul trecut. Retorica lui Voncu începe de la inventarea motivelor de dispută spre a sfârși cu declararea falsității ei. Cale mai scurtă și mai lesnicioasă nici că se putea.

România literară este pusă în genunchi pe coji de nucă mai ales în amplul articol al lui Daniel Cristea-Enache, ale cărui temeuri... familiale de a ne ataca îmi sunt limpezi (deși n-aș dori să le fac publice) și pe care le pot înțelege, la rigoare. Ce nu înțeleg este, înainte de toate, aroganța devenită, în lipsa argumentelor, atac la persoană. D. C.-E. (autor și al unei alte note pline de fier din număr) ar fi trebuit să știe că într-o dezbatere de idei n-are absolut nici o valoare invocarea dimensiunilor fizice ale autorilor cu care se confruntă, excepțind cazul în care ar voi să-i ia de-a dreptul la bătaie. Doar între boxeri, înainte de a urca în ring, se poartă acest tip de referire musculoasă la propriu și rahitică la figurat. Partea proastă este că articolul lui D.C.-E. nu aduce nici o opinie interesantă dincolo de această cocoșească înfoiere. Aduce, totuși, ceva, care m-a și determinat să scriu aceste rânduri.

Felul în care pleacă la drum e numai sofistic: nu în D.E.X. trebuia căutat sensul *revizuirii*, ci, eventual, în Lovinescu. D.C.-E. îi așează pe adepții revizuirii pe căprării. În prima, ar intra scriitorii din exil care, frustrați, ar avea interesul să nege existența unei literaturi adevărate în țară, în timpul comunismului. În cea de a doua, D.C.-E. îi „vede” pe scriitorii mediocri de ieri care speră ca prin revizuirea tablei de valori să urce astăzi în top. A treia căprărie cuprinde scriitorii despre care autorul articolului spune el însuși că n-au nici un interes să se revizuiască ceva. Cu alte cuvinte, interesul poartă

fesul în concepția lui D.C.-E. Problema revizuirii s-ar reduce la un calcul meschin al unora, pentru care revizuirea e un colac de salvare de la uitare, și la prostia altora, care n-au băgat de seamă că nu le trebuie colac. Textul articolului e înțesat de asemenea „argumente”, care fac din lumea literară o junglă capitalistă, sfîșiată de o concurență acerbă în promovarea unor interese egoiste. Despre principii, D.C.-E. n-a auzit.

În această sumbră viziune, Monica Lovinescu devine o fundamentalistă și o visceral anticomunistă. Și acum ajung la esențial. D.C.-E. scrie negru pe alb: „...d-na M.L. nu a înțeles, pare-se, niciodată și nu înțelege nici astăzi...” Cum se poate scrie așa ceva? Bunul simț i-ar fi obligat pe editorii *Caietelor* să taie limba infatuat-imberbă care rostește cuvintele cu pricina. *Lipsa de respect nu e doar chestiune de etică individuală, este și chestiune de cultură*. Ce pretenție mai pot avea editorii *Caietelor* (în frunte cu E. Simion și Valeriu Cristea) de a dezbate împreună cu ei soarta literaturii române, atita vreme cît permit tipărirea unor fraze fundamentale acuturale precum acelea de mai sus.

În ochii mei, D.C.-E. este un Caliban oarecare și nimic din ce scrie nu mă poate atinge. Nu aparținem aceleiași cod cultural. Îi rog pe Alex. Ștefănescu, pe Mircea Mihaieș, pe Gh. Grigurcu și pe ceilalți „veleitari” cărora D. C.-E. din adîncimea groței sale, nu le recunoaște nici un merit, să admită că unica soluție este de a-l trimite pe Caliban la școală. Abia cînd vom avea dovada că a învățat să respecte oamenii și ideile, vom putea relua discuția despre revizuire (necesare ori ba) pe care *Caietele* ne-o propun acum, cu exagerată încredere în nivelul de școlarizare al redactorilor lor. (Nicolae Manolescu)

SÂNGE ȘI PORȚEI

UNUL dintre bătrânii care hibernau ca lilieci în iarna staliniană, acolo, într-una din odăile palatului Kormis din Cluj, afectate colectivului de redactare a unui dicționar român-maghiar, era un fost avocat maghiar, o persoană de o distincție vetustă, cam scortoașă, dar care reprezenta în ochii mei, tânăr cu răzvrătirea sufocată, o prezență contestatară prin simpla sa înfățișare, prin eleganța sa din vremuri mai bune, demult apuse, prin manierele sale chezero-crăiești absolut demodate dar, pentru mine, cu atât mai valabile încă prin chiar anacronismul lor, căci trădau până la caricatură pe bătrânul „dușman al poporului“. Folosesc această formulă infamantă pe vremuri (devenită un clișeu scuiat la tot pasul din gura anchetaților Securității, formulă pe care o auzisem și până atunci, dar mai ales urma să o aud de atâtea ori aplicată și mie care nu eram bătrân) căci a-l prezenta simplu ca „reacționar“, cum ne socoteam pe atunci cu mândrie, mi se pare prea banal. Or avocatul Ausch nu era deloc banal.

Din păcate, mi-am dat seama de aceasta, cu adevărat, mult prea târziu, mai exact după moartea lui. În cei vreo doi ani cât am fost colegi, în calitatea noastră de „colaboratori în acord“ la *Dicționarul român-maghiar*, convorbirile noastre s-au limitat aproape exclusiv la cele strict tehnice ale tâlmăcirii unor termeni juridici. Bătrânul avocat fusese angajat de Kelemen Béla, responsabilul colectivului nostru, pentru competențele sale juridice. Și, fără îndoială, acestea nu-i lipseau colegului nostru. Dar întrucât, pe lângă aceste competențe mai era înzestrat cu o extremă acribie, aceasta îl făcea să mă consulte la tot pasul, pe temeiul unor calități pe care mi le atribuia pe drept sau mai curând pe nedrept, cum erau: o mai fină percepere a nuanțelor în limba română, și o oarecare inițiere în terminologia juridică, întrucât, spunea el în stilul său ceremonial: „sunteți fiul unui distins confrate, al unui bine cunoscut *doctor jurist*“. În zadar protestam, căci faptul de a avea un părinte avocat nu-mi conferea vreo competență juridică, dar avocatul Ausch era inflexibil în judecățile sale. Ajunsesem de fapt să dobândesc măcar rudimentele unei culturi juridice, în orice caz cunoștințe mai întinse în terminologia dreptului, tocmai prin solicitările lui, căci trebuia - pentru ca să răspund întrebărilor sale - să mă lămuresc și eu asupra termenilor, a expresiilor uzuale în acest domeniu. Când îl vedeam, sau mai degrabă îl auzeam apropiindu-se cu pantofii scârțâind discret pe dușumeaua tocită de vreme a palatului, știam că va trebui să-l părăsesc pe Husserl sau gramatica mea elină și să mă scufund în interpretarea unui concept referitor la regimul dotal sau la proprietatea viageră. Aplecat peste masa mea de lucru, căci nu voia să ia loc („ca să nu vă deranjez în munca Dumneavoastră incomparabil mai importantă decât a noastră“) emana spre mine efluvii complicate de lavandă amestecată cu naltalină. Era îmbrăcat cu o extremă îngrijire, în costume atât de vechi încât puteau trece drept „de epocă“, dar cine mai știa de fluctuațiile modei în acei ani în care achiziția unei cămăși „pe puncte“ era un eveniment. Oricât de vechi, costumele erau perfect conservate. Totul pe el se vedea întreținut cu minuțioasă grijă. Cămășile de mătase albă prinseseră e drept o tentă ușor gălbuie, dar cele de poplin erau scrobite până la rigiditatea celuloidului. Întrucât se vedea că îmbătrânise uscându-se, hainele au fost îngustate pe măsură ce înainta în vârstă. Când l-am cunoscut eu era mai subțire chiar decât mine, care eram ca un fâr. A fost

ultimul personaj pe care l-am văzut purtând ghetre peste pantofi.

Le purta încă, pe la sfârșitul iernii, spre primăvara lui '53. Dar pentru ultima oară. Într-o dimineață, o doamnă având un voal violet peste pălărie (semn de neobișnuită cochetărie, pentru acele vremuri, sau doliu princiar?) a venit la colectivul *Dicționarului român-maghiar* ca să ne anunțe cu o voce calmă, trădând o emoție bine stăpânită, că Dr. Ausch, „bunul ei prieten“, a decedat subit; ne invita la înmormântare. Întrucât am fost singurul membru al colectivului care am luat parte la acea ceremonie, bătrâna doamnă m-a invitat peste câteva zile la un ceai.

Tocmai în acele zile se desfășura la Moscova, tragic și grotesc în același timp, agonia lui Stalin. Marelui tiran - se clama pe toate posturile de radio, cu grandios acompaniament de muzică simfonică - i se aplicaseră lipitori, se vorbea de comă, buletinele semnate de somitățile medicale moscovite se succedau, moartea se instalase la Kremlin. Cu gândul la acest deces istoric pe cale de a se consuma cu lentoarea de cuviință, mă duceam la acel *five o'clock* al „punei prietene“ a avocatului Ausch, rumînând în sinea mea regretul că bietul de el n-a apucat măcar vestea bună a morții tiranului. Și-ar fi sfârșit viața cu o ultimă satisfacție, firește derizorie, dar oricum cu o satisfacție.

În sufrageria cu vechi mobile Biedermeier ceaiul era servit pentru noi doi. Ceasul de pe perete, din epoca Mariei Teresa, în cutia sa aurită, cu fondul de azur întunecat al cadranului, ca un cer în amurg, era parcă cel din salonul matusii Emilia, peisajul cu stânci și căsuțe din Tirol al vreunui pictor austriac de la începutul secolului trecut mi se părea că-l văzusem în copilărie într-o casă a rudelor noastre saxone, aceea a familiei Berger din Bistrița, iar frumosul, pântecosul tabernacul furniruit și întărit, cu multiplele sale sertare și sertărașe, stăpănea peretele din fund al încăperii, aidoma mobilei aproape identice din dormitorul Bunicii.

Ceea ce îmi evoca, de asemenea, bătrânele, nobilele case ale unei vechi Transilvanii, despre care credeam că se scufundase - asemenea clopotului din poveste - cu oamenii ei cu tot, era modul rafinat în eleganța sa anacronică cu care amfitrioana servi ceaiul pentru noi doi. O masă „juponată“, acoperită cu cele trei straturi obligatorii ale fețelor de masă, peste cea de damasc scrobite fiind întinsă alta dintr-o admirabilă dantelă de Bruxelles ușor îngălbenită de vreme, iar dedesubtul celor două degetele mele curioase simțind un prim strat de fetru protector al furnirului lucios - *hochglanz* - al tăbliei. Cu grija delicată, ce mi-o reamintea și ea pe aceea a Bunicii mele, Doamna casei dispusese, conform unui vechi ritual austriac, descinzând el însuși dintr-unul și mai vechi spaniol, tacâmurile grele de argint, orfevrărie de un rafinament baroc, în jurul ceștilor și farfuriilor de Meissen cu decorul lor, mie atât de familiar, *Zwiebelmuster*. Ceainicul era acoperit, după obiceiul de demult, cu o scufie multonată, pentru a păstra căldura ceaiului. În mijlocul mesei rotunde, o figurină din porțelan *Altwien* reprezentând un personaj feminin voalat constituia un decor dispus cu o intenție vag aluzivă. Lumânările aprinse pe un sfeșnic de argint cu cinci brațe de care atârnau „lacrimi“ de cristal greu, făceau să lucească rece sculele de argint și decorul cu „cepe“ albastre pe fondul alb al porțelanului.

În timp ce-mi turna și mă servea cu gesturi în care recunoșteai grațioase deprinderi

ale unor doamne de odinioară, „buna prietenă“ a avocatului îmi spunea, cu aceeași voce liniștită, uniform egală cu sine, dar adoptând uneori o tonalitate insinuantă, cât de mult mă prețuisese pe mine, defunctul. „Mi-a spus că sunteți un tânăr savant și un literat de un rar talent. Era convins că veți produce o operă foarte importantă și că, într-o bună zi“ (accentua ca pe o aluzie străvezie expresia „bună zi“) „veți deveni faimos“ (în maghiara pe care o vorbea folosea chiar cuvântul „*világhires*“ - „famos în întreaga lume“).

OARE știam pe atunci că multe din femeile seducătoare, pierzând cu vârsta apanajele cele mai evidente ale seducției, recurg în raporturile lor cu bărbații la arma infailibilă a flatării iscusite? Ascultam - roșind desigur, cu acea capacitate de a roși pe care aveam să o pierd aproape cu desăvârșire mai târziu - cuvintele elogioase ale avocatului Ausch, transmise mie post-mortem de prietena lui. Învârtind lingurița în ceaiul fierbinte, o mai auzeam laudând gustul meu desăvârșit în cele ale artei și în genere ale lucrurilor frumoase. Din ce anume va fi dedus *maître Ausch* această virtute a mea, nu știam. Dar, în timp ce sorbeam din infamul ceai gruzin și doamna casei mă îndemna să iau o felioară de pâine prăjită (păstrată și ea la cald sub șervetul apropiat de damasc), iar eu încercam să extrag o idee de unt din unghia întinsă pe fundul unei superbe untiere de cristal și argint - căci întreg etalajul vechilor, prețioaselor vase și tacâmuri evidenția flagrant mizeria bucatelor -, continuam să aflui unele și altele din opiniile fostului nostru confrate despre viața și munca din colectivul *Dicționarului român-maghiar*. Păreri atenuate în intransigența lor prin vocea blândă a celei ce mi le transmitea. „Dar pentru dumneata, crede-mă“ - nu uita să adauge - „avea cea mai caldă simpatie, cea mai profundă admirație“.

Terminasem ceaiul, ronțăisem un biscuit insipid din categoria celor ce se cumărau „vărsați“, luat de pe o tavă mică de argint aurit, ba chiar inghițisem, cu o neplăcută surpriză întrucât era oțetită, o linguriță dintr-o peltea de gutui, prezentată - *pour la bonne bouche* - cu un suav surâs melancolic drept „desertul preferat al prietenului meu adormit“.

Geamul se întuneca, argintul, porțelanul și cristalurile deveneau tot mai lucioase în bătaia lumânărilor din sfeșnicul cu cinci brațe, când îndoliata a început să evocă discret (ca și cum ar fi invocat umbre de pe un alt tărâm) primele sale întâlniri cu „Prietenul“. Căci n-a fost doar o singură „primă întâlnire“, ci mai multe, petrecute oarecum în contratimp.

Într-adevăr, totul a început, fără să înceapă cu adevărat, căci debuturile se pierd într-un anotimp neguros, la Viena. Ascultam, parcă, ieșind ezitant pe fereastra deschisă a unei case, primele note din prima parte, *quasi una fantasia*, din *Mondscheinsonate*, cântată la pian de o mână foarte nedibace dar insistentă.

O fată, abia nubilă, cu lungi cozi blonde împletite, plimbându-se pe Mariahilferstrasse împreună cu părinții și rudele sale vieneze la care au venit în vizită din Transilvania, întâlnește un tânăr student în „jură“. Politicos și amabil, acesta se întreține cu „cei mari“, dar nu-i acordă copilei decât un vag surâs distrat, cum se cuvine unui copil. Spre disperarea acesteia, pentru întâia oară tulburată de un chip bărbătesc, în care i se pare că vede figura prințului Rudolf, eroul tenebros al pasiunii înecată în sânge la Mayerling. Studentul îi vizitează

în casa bătrânească din Graben, dar nicăstă dată nu se lasă impresionat de enofundă bleu din organdi, arborată spre pentru el în parul ca paiul al fetei.

Trec anii și pe la nouă sute și... în seară, un tânăr avocat din Cluj întâlnește fără să o recunoască, la un banchet oficial în restaurantul hotelului Gellért din Budapest, o tânără femeie blondă, care îl recunoaște în schimb - fără nici-o emoție drept - pe studentul în jură întâlnit altădată la Viena. Rolurile sunt inversate de dată. Juristul e fermecat de profilul grațios al celei pe care protocolul dacă nu destinașezase la dreapta lui, de scoica roz a tchii stângi dezvelită, în parte măcar, la o fluturare a buclelor și lăsând să se vadă pe lobul gîngăș un mărunt *grain beauté*. Ce e drept, încercărilor sale de atrage pe frumoasa vecină de masă în convorbire mai susținută, aceasta îi răspunde cu o răceală distrată. Nici după prelungita cina oficială, plimbându-se prin invitații, sub stucaturile aurite ale saloanelor hotelului, nu i-a fost cu putință să se apropie de ea. O zărea anturată de câțiva ofițeri superiori, mai vârstnici, dar cuvele ei ca și privirile ei păreau că se așeză unui tânăr locotenent dintr-un regiment de honvezi, de brațul galant îndoi căruia se atârna uneori. Era, evident, lognică sau soția acestuia. Ieșind din hotelul Gellért și mergând pe cheiul Dunării, nărul avocat aruncă în apă violetele de lăma, buchețelul pe care-l luase după cină holul hotelului și se vestejise purtând prin saloane, cu gândul să-l ofere veci sale de masă.

S-a mai scurs apoi - cum se spune destulă apă a Dunării pe sub podul „cuțiri“ sau podul Elisabeta dintre Budapesta. Într-o zi e omorât la Sarajevo. Aducele Ferdinand, urmează mobilizarea lanț din Europa și soldații cu flori la buchetă netă pornesc la război. Cabinetul foșprosper al încă tânărului avocat din Cluj se închide, căci juristul e cam subțire fără îndoială mai util în Tribunalul din Cluj decât în tranșeele din Volhynia. În schimbul ofițer al tinerei blonde pornește regimentul său de honvezi și, avântându la atac din acele tranșee noroioase, în fi tea soldaților, dă dovezi de bravură că sunt recunoscute și răsplătite cu ordin medalii precum *Signum Laudis* și alt despre care dădea socoteală cu legitimă mândrie în epistolele adresate soției sale.

Ca orice mândrie și aceasta se dovede înșă deșartă. „Vulnerat“ - cum scria tot atunci Tatăl meu în Jurnalul său de campanie, relatând despre cele trăite de el aceleași fronturi - ofițerul de honvezi transportat la spitalul din Czernowitz nu se stinge. În aceleași zile, avocatul se torcea tăcut, îngândurat, de la Viena unde luase parte la serbările încoronării împăratului Carol al VI-lea, după moartea bătrânului Franz-Josef. Războiul se împotrui lise parcă în noroaiile tranșeele, alte fronturi se deschideau în Italia, aiurea...

În timp ce trupele *K.-und K.* se luptă în Italia pe Piave, la Isonzo, sub bombă aruncate cam la întâmplare din avioane Caporetto, într-o zi de toamnă, la cabină avocațial din Cluj se prezenta văduva înmăliată a tânărului ofițer de honvezi îngropat în cimitirul militar din Czernowitz. Pentru ca doi oameni să se întâlnească - dar în - să se întâlnească cu adevărat, e nevoie uneori de febrile mobilizări generale, obuzele unor feroase baraje de artilerie, ploile de șrapnele și de schije, de hecatomburi așe pe câmpuri brăzdate de tranșee, ca de futele funde bleu din organdi, și de tchete vestejite de violete de Parma, uitate

IN DE SAXA

semenea morților ce putrezesc prin reiele eroilor.

veșmântată toată în voaluri negre, tăvăduvă se afla în cabinetul avocațial și a solicita un sfat și o asistență juridică într-o afacere de succesiune. O văd învaluită în dubla păclă a amintirii mele a rememorărilor discrete ale bătrânei ne - scufundată în fotoliul Chester-dar dreaptă, cu bustul zvelt, arcuit, ținut de spătarul bulbucătat din piele neagră, ascultându-l pe încă tânărul jurist care presăra termeni juridici în vorbă sa calmă, plină de solicitudine. În fața biroului, un perete întreg de cărți a mirosul bărbătesc al pielii în care îmbrăcate tomurile solide purtând pe ele în litere de aur, asemenea unor diable ale Legii, impresionante cuvinte știți: *Corpus juris...* În timp ce vorbim, avocatul simte deodată o adiere de o așa încântătoare ce străbate atmosfera, acel amestec de mirosuri familiare, necunoscute lui, ale hârtiilor prăfuite din cărți cu ceara de mobile și pielea canașă și fotoliilor. Nici mai târziu când va veni un nume pe acel parfum, nu va putea să se gândească prin ce alchimie a feminității, un *ouli* oarecare se preschimba în jurul lui acestei femei într-un elixir al tății inepuizabile.

Se priviseră nu o dată mai demult, dar acum pentru întâia oară. Femeia iese ușor cu o mână ce rămăsese înmăntată în voalul care-i acoperea obraji, ochii, și bărbatul asista uluit - asemenea muritor surprins de epifania unei zeițe - în fuzia culorilor vieții într-un chip la înălțime de marmură albă. Vioriul umplea albi ca ai nevăzătorilor, trandafiriul era în față ca o mască de var, sprâncenele colorate se aureau, și după o buclă răzătoare, din ce în ce mai blondă, se ivea urechii tot mai roz purtând un mărunt țesut tot mai întunecat. Dar metamorfoza continua, fără să poți spune dacă ea se desfacea aievea în trupul îndoliat al femeii și ochii vrăjiți ai bărbatului. Înaintea ochilor se arăta, scoasă încet din teacă, o mână ce se lăsa privită, atât de fină, de fragilă, pe brațul robust, viril, de maronie, al fotoliului Chesterfield. Se ridica pe spate, ca o coardă ce se desfacea între brațele fotoliului, fe-dezvelea, între tivul rochiei lungi, cerșii marginea botinei cu nasturi mici de aur, un bărbat și o femeie se iubeau în tăcere.

Tomurile grele bombardau fără încetare zidurile de la Verdun, Palatul de iarnă era atârnat de matrozi cu baionete lungi în vârstă, Lusitania torpilată se scufunda în Atlanticul, pâinea începea să lipă în capitala Kakaniei, dar toate acestea petreceau în neant, dincolo de fereștile închise, oblonite, oarbe, bine acoperite cu draperii grele, albastre, de cafea unui dormitor unde, în patul cu baldachin din alcov, înconjurat cu perdele de mătase, un bărbat și o femeie se iubeau în tăcere.

AVENIT mai apoi ora deșteptării, a dării deoparte a perdelelor, a draperiilor, a deschiderii ușilor, obloanelor, și tunurile nu mai erau, băteau în schimb clopotele, pe străzile umplute de cântând românește, cu tineri și foarpeși ofițeri pomădați, pudrați, care se joacă cu fetele în Piața mare din jurul casei Sfântul Mihail; se produsese acea *rumvåltozas*, „schimbarea puterii de la Dumnezeu spre care erau pline gazetele din țară ce devenise între timp Cluj. Dar

țara nouă avea și ea nevoie de Judecătoria, de Tribunale și Curți de apel, deci și de avocați care își redeschideau cabinetele, traduceau în noua limbă oficială actele din dosare și pledoariile...

„Din ziua aceea de toamnă, am rămas împreună“ - o aud pe bătrâna doamnă, ca într-un vis. Al meu? Al ei? S-a inserat, s-au aprins luminile în lustra din sticlă de Murano. Văzând că am rămas cu ochii la ea: „Am luat-o în prima noastră călătorie la Veneția“. Ceea ce-mi istorisește din viața lor împreună, în toți anii care au urmat după aceea zi de toamnă, pare să fie o înșiruire de ilustrate cu un golf azuriu văzut de sus de pe înalțimi sau o pantă înzăpezită scânteind în soare între șiruri de brazi. Cu trecerea anilor, ilustratele acestea vin tot mai rar din Abbazia, Trieste sau de pe Semmering și tot mai des de la Vichy, Karlsbad sau vreă altă localitate cu „ape“. Se aflau într-o gondolă pe Canal Grande când au auzit un venețian strigând: „*La guerra, la guerra!*“. S-au întors de îndată la Cluj. A fost ultima lor călătorie în străinătate.

Mă ridicam să plec când bătrâna doamnă m-a invitat să trec în camera alăturată: „Vreau să-ți arăt ceva“. Camera era un dormitor. Un *letto matrimoniale* din lemn alb cu ghirlande sculptate, ca și cele două noptiere, șifonierul, toaleta și o comodă grațioasă, înaltă. Pe patul uriaș, pe fotolii, pe măsuta juponată dintr-o firidă, peste tot, întinse, haine, costume bărbătești, teancuri de cămăși, fulare, batiste, pe covorul de Shiraz de la picioarele patului pantofi cu șanuri și chiar, suprapuse, împerecheate cu grijă, ghetre. Am recunoscut garderoba pedant întreținută a defunctului Dr. Ausch. M-a surprins etalarea aceasta, ca la talciocul duminical din strada Dijmei, a Negoieștilor. Nu înțelegeam la ce fel de ritual funerar mă invita „buna prietenă“ a avocatului. Cu simplitate, aceasta se mulțumi să-mi spună: „Totul e de vânzare“. Aveam, probabil, un aer uluit, căci, cu aerul firesc, de o amabilitate negustorească, al unei vânzătoare atente, îmi prezenta avantajele cutărei piese vestimentare: „Lână pură, *British import*, cămăși de mătase din Italia...“. Dumnezeu!, mă gândeam, cămăși purtate de vreă cincisprezece ani, dacă nu mai mult. Pantofii erau subțiri și prelungi, ca botul de știucă. Remarcând că nu-l priveșc, îi lua în mână și mângâindu-i ușor, parcă dragăstos: „Pantofi Bally, i-am luat la Zürich...“. Pielea fină, care mă fascina, dar mai ales șireturile obosite îmi stăneau o ușoară greață sporită de mirosul greu de lavandă triplă amestecată cu cel de naftalină ce umplea încăperea. M-am smuls din contemplarea pantofilor și a celorlalte relicve când am zărit pe masa din firidă și pe o etajeră cărți etajate în teancuri. Dar nu m-am apropiat de ele decât atunci când bătrâna observând atenția mea îndreptată într-acolo s-a grăbit să mă imbie: „Cărțile sunt și ele de vânzare“. Cred că răul care era gata să mă cuprindă a încetat dintr-odată, atunci când am citit pe cotoarele albe de la Gallimard numele lui Proust. Erau, într-adevăr, toate volumele din *A la Recherche du Temps perdu*, în ediția aceea trasă pe hârtie groasă, galbuie, proastă, din anii de după Primul Război mondial, ediția în care citisem și recitisem cartea aceasta, împrumutând-o de la Biblioteca franceză din Sibiu. Și, adevărată minune: alături de volumele lui Proust, dedesubtul lor, descopeream opul volumele al lui Joyce, *Ulyse*, în versiunea franceză a lui Valery Larbaud. „Le puteți cumpăra“, mă îndemna vocea suavă a amfitrioanei, „sunt și ele de vânzare. Mai sunt și alte cărți...“. Dar nici o altă carte nu mă atrăgea. Acestea erau însă parcă anume pregătite pentru mine. Când „prietenă“ avoca-

tului mi-a spus prețul, el depășea de foarte multe ori modestul meu salariu lunar pentru „munca în acord“ la Filiala Academiei. N-am fost nicio dată priceput la târguiești, dar pe atunci nici nu mi-ar fi trecut prin gând să mă tocmesc. Pentru Proust și Joyce! M-am hotărât însă pe loc. Le iau. I-am promis că-i voi aduce banii peste două sau trei săptămâni. Cu o încredere pentru care-i eram profund recunoscător, bătrâna doamnă mă lăsa să iau cu mine cărțile. Mă văd coborând treptele casei, jubilând, cu cărțile teanc în brațe. Eram asemenea Tatălui meu, copil, în clasa întâia primară, căruia gazda lui nemțoaică din Oravița (binecuvântată fie amintirea ei) îi dăduse un mic brad de Crăciun împodobit pe care l-a purtat fericit în brațe opt kilometri până acasă, în sat, la Ciuchici.

Numai cu prețul altor cărți puteam să le cumpăr pe acestea, mult și demult râvnite. M-am dat, cum se spune, peste cap și am vândut Biblioteca Academiei din Cluj (cu sprijinul amicilor bibliotecari) un incunabul - Poemele lui Battista Mantuanul - și alte câteva tomuri vechi.

CAND i-am dus prețul statornic, doamna casei, în invariabilul ei doliu violet, avea alături alte două sau trei grații îmbătrânite. Era, probabil, un *jour* de cucoane. Ceasul Maria Teresa în cadrul lui de lemn aurit nu arăta încă o oră târzie, dar în cameră se întuneca mai curând - cum amurgește uneori în miezul zilei, în casele bătrânilor - și se aprinseseră lumânări în sfeșnicul cu cinci brațe din porțelan de Saxa. Lustra de Murano era stinsă. Ceremonia ceaiului se desfășura de astă dată mai simplu decât cu ocazia ultimei mele vizite. Instalată într-o berjeră Louis XVI, rătăcită printre mobilele Biedermeier, învârtam lingurița în ceașcă ascultând cu o ureche distrată conversația bătrânelor doamne; o auzeam pomenită de câteva ori, nu fără mărunte aluzii ironice care îmi erau destinate, pe Kapdebo Duci, o altă „prietenă“ clujeană, de astă dată a unui om politic român, ce se bălăcărea tocmai atunci prin noroaiele istoriei: Petru Groza. Nici nu o pomeneau pe aceasta - trăgând discret cu ochiul spre mine - decât cu cuvântul unguresc „*a párom*“, „perechea“ mea, pe care-l folosea nedemnul demnitar când vorbea despre amanta lui de o viață. Îl văzusem de curând pe primul ministru, complice și servitor obedient al bolșevicilor, apărând într-o lojă a Teatrului maghiar din Cluj (condus de fiica lui morganatică), a unui teatru aproape gol cu câteva minute înainte de ridicarea cortinei și umplut la repezeală cu soldați în pas alert și cu elevi interni de la vreă școală medie profesională din apropiere, ce se buluceau goniți din urmă de dascălii lor. Se juca *Romeo și Julieta*. Nici militarii nici ucenicii nu păreau să priceapă boabă din poezia delirului amoros al perechii shakespeareene ce-și clama patosul în ungurește. Doar bătrâna canalie din lojă și cu mine, acolo în stalurile tinereții, pricepeam ce-și spun copiii aceia vrăjiți, mănâți de sângele lor și hăituiți de al celorlalți. Soldații și școlarii urmăreau fără să înțeleagă lupte de stradă, spade încrucișate, sângele vărsat pe trepte, o sinucidere cu pumnalul lângă un mormânt deschis (ia te uită cum se prăpădi perechea aceea dezlanțuită, înlanțuită în dreptul unei ferestre deschise, pe care se auzea cântând ciocărlia, sau era o privighie-

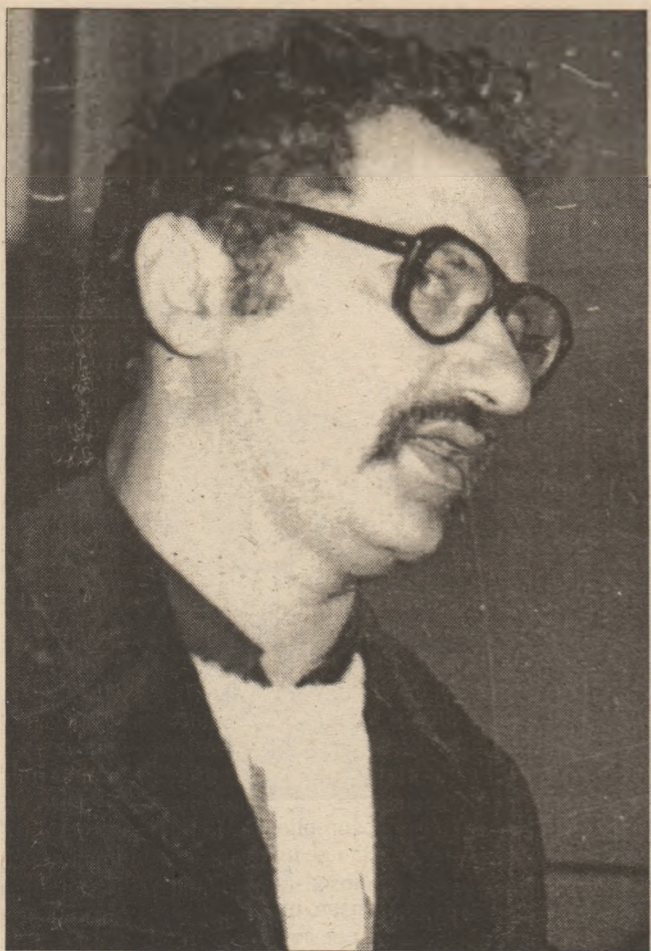
toare?), în timp ce complici într-un șir nesfârșit de crime purtau pe umeri un sicriu cu un cadavru mustăcios și-l așezau lângă un alt cadavru, cu barbișon, îmbalsămat și acela în racla lui, și nu peste mult unul dintre purtătorii sicriului deschis era împușcat de tovarășii lui de rele, precum se cuvine între răufăcători, căci dacă n-ar fi fost omorât îi puneă el la zid, iar în pustietățile asiatice ale imperiului roșu se mai înălța în cer o ciupercă atomică, și cortina de fier devenea tot mai de fier și de beton, iar celor închiși înapoia sa nu le mai ardea nici de iubire.

Învârtam în neștire lingurița în ceașcă de ceai pe care un meșter din Meissen pictase cu aplicație balauri verzi după vechi modele chinezești, și vedeam din ce în ce mai tulbure, în lumina șovăielnică a lumânărilor pe terminate, ochii tot mai lucioși ai bătrânelor ațintiți asupra mea, din adâncul orbitelor tot mai întunecate, surâsurile lor care sporeau încrețiturile obrajilor pergamentoși, și mâinile pământii cu unghiile lungi incovoiate, împrejmuite cu carmin și lăcuite cu singurul lac de unghii al vremii, acela ca sângele. Îmi vorbeau, parcă toate deodată, cu voci guturale, cavernoase, mă mângâiau cu diminutive maghiare dragăstoase, mă poșteau cu biscuiți „vârșăți“, și chihoteau oferindu-mi un rest din pelteaua de gutui, desertul favorit al avocatului defunct, și insistau și întindeau spre mine mâini uscate, cu vinele secătuite, și fete ridate cu gurile întredeschise pofticios în care luceau stins dinții de aur. Ca o preoteasă a unui cult obscur, stăpâna casei își ridica uneori brațele lăsându-le apoi să cadă încet, cu un gest ostenit, într-o fluturare de voaluri violete, răspândind în jur, ca o tămâie leșinătoare dintr-o cădelniță, un vechi parfum, epuizat și el, de *Patchouli*.

Ca în copilărie când, dus cu școala la liturghie, înghesuit din toate părțile, în fața altarului, ținându-mi pe cât puteam suflarea ca să nu înghit valurile fumului de tămâie cădelnițat spre noi, simteam cuprins de panică apropiindu-se clipa în care mi se va face negru în fața ochilor și voi cădea, pierit, tot astfel acum, năpădit de silă, sfârșit, mă străduiam să-mi țin firea, să țin piept acestor Parce, să îndepărtiez aceste umbre care mă înghesuiau, asemenea celor din Hades imbulzindu-se în jurul lui Ulise, insetate de sânge. Am avut poate chiar câteva clipe de leșin, de vreme ce m-am trezit cu toate bătrânele în picioare în jurul meu, fremătând excitate, răzând, și în mijlocul lor, desprinzându-se dintre ele, aplecându-se cu solicitudine peste mine, prietena avocatului mort, ținând grațios în mână perechea de pantofi a acestuia, cu botul subțire lăcuit, ca un cap de știucă și cu șireturile uzate atâr-nând, oferindu-mi-le: „E tot ce mi-a rămas de la el. Ți le ofer...“.

(din *Caietul albastru*, aprilie 1997)

Gheorghe SCHWARTZ

Una dintre ultimele morți ale reginei goților

direcție, furiile vlăjganului și ale bes-tiei lui au reușit să-l elibereze cu ușurință pe prizonier. Din clipa aceea, însă, deveni limpede că Trei Cuțite trebuia iarăși să dispară. Dar el nu fugi, ci doar... se transformă. Al Treizecilea a fost întotdeauna omul deciziilor neașteptate. Găsind asupra lui Valerius Maximus un înscris sigilat cu peceti imperială, Trei Cuțite și-l însuși și le ordonă soldaților încă zapăciți de atacul

cu totul neașteptat, să-l urmeze imediat. Brusc, fostul gropar deveni emisar al împăratului și, escortat de un grup de oșteni câștigați rapid prin forța neobișnuită a noului lor comandant și prin daruri mari făcute din punga patricianului salvat, porni în galop spre mare.

Vreme de aproape un an, înaltul funcționar inspecta provinciile din răsarit. În timpul uzurpărilor ce au dus la căderea lui Filip Arabul, pe când în Siria s-a proclamat împărat Lucius Iulius Aurelius Sulpicius Urbanus Antoninus, Al Treizecilea devenise o figură cunoscută în Orient, verificând cu severitate starea cetăților, luând mită în numele funcției, dispărând și ivindu-se inopinat în alte localități. Acest strămoș al "Revizorului" lui Gogol s-a arătat darnic față de oamenii săi, primii soldați ce l-au urmat din Italia devenind ofițerii trupei tot mai numeroase care-l însoțeau acum peste tot. Aparițiile-i erau într-adevăr înfricoșătoare, suita-i numeroasă și câinele imens dădeau intrărilor lui în cetăți aerul unor trupe de ocupație. Până la urmă, totuși, începuturile sumbre se transformau în ospete și semne de cordialitate neașteptată din partea temutului funcționar imperial. Acesta, după ce flutura prin fața notabilităților locale, sulul cu pecetile intacte luat de la Valerius Maximus, după ce asculta încruntat rapoartele magistraților locali, după ce-și primea partea de cadouri și-și căpatau și oștenii tainul fiecăre, devenea mai destins, invita pe toată lumea la mesele oferite pe banii cetății și, câteodată, desfăta mulțimea cu numere senzaționale de aruncări la țintă cu cuțitele, mâna fiindu-i la fel de sigură ca și în urmă cu mulți ani. Alteori, pentru ca paralela cu personajul lui Gogol să fie și mai frapantă, se logodea cu flica guvernatorului. Când pleca, băstinașii obosiți și mai puțin bogați ca înaintea venirii lui, trebuiau totuși să-și recunoască, ușurați, că lucrurile s-ar fi putut termina și mult mai rău, uriașul emisar al Romei fiind, în fond, un om de-a dreptul plăcut.

Nu-i vorba, uneori, când fusese cazul - dar numai atunci - știuse să fie și sever. Odată lăsat să fie executată o trupă întreagă de artiști ambulanti. (Acesta nici nu apucară să-l recunoască pe cel pe care l-au adus în fața judecătorului cu mulți, cu foarte mulți ani în urmă.)

"Inspecțiile" au durat aproape un an. Odată, la Melitene, pe Eufrat, Trei Cuțite își identifică în mulțimea venită

să-l aclame cele două soții. Băiatul de lângă ele crescuse mult. Femeile nu îndrăzniseră să-l acosteze, acum că el devenise un personaj atât de însemnat. Nici el nu le vorbi. Își aduse aminte de Domitilla și i se păru o trădare că nu se afla și ea împreună cu celelalte două femei. Drept urmare, revizia de la Melitene fu mai aspră ca de obicei. La Filadelfia le întâlni iarăși. Domitilla lipsea și de astă dată, iar copilul mai crescuse câteva degete. Trei Cuțite se miostivi de ele și le vorbi puțin. Apoi dădu poruncă să li se dea mâncare și adăpost pe cheltuiala statului. Băiatului îi dăruî o sabie superb lucrată, ca amintire pentru anii ce vor veni.

Al Treizecilea își pierdu la fel de neașteptat funcția de emisar imperial pe cum o dobândise. Într-o zi, suita sa fu interceptată de o armată adevărată. Nimeni n-a pus sub semnul întrebării "misiunea" lui Trei Cuțite, însă împăratul slujit nu mai era cel indicat. Nu era singurul caz când slujbașii erau trași la răspundere pentru că nu au reușit să țină pasul cu rapidele succesiuni la tron. Al Treizecilea fu destituit din pricina înscrisului cu peceti imperială de care se folosisse atâtea vreme, fără a-l fi deschis măcar o dată, fără a avea habar ce conține. Sulul era tare mototolit, Trei Cuțite ținându-l asupra sa tot timpul, nedespărțindu-se de el nici măcar noaptea, crezând încetul cu încetul că dispune într-adevăr de un document de cea mai mare importanță. El n-a bănuî niciodată că sigiliile aparțineau, e drept, unui împărat de acum răsturnat, dar că înscrisul era îndreptat chiar împotriva acelui suveran, împotriva acelui fost suveran, fiind un act al unei conspirații de mult uitată, parafrat în mod clandestin de un sclav de la palat, astfel încât Valerius Maximus să-l poată scoate cât mai nevătat în seamă din Roma. Poate că dacă Trei Cuțite ar fi făcut uz de document, ar fi putut să-și continue și pe mai departe nestingherit activitatea, noile autorități oficializându-i funcția ...

DUPĂ ce scapă de sul, arzându-l, Al Treizecilea se grăbi să se întoarcă în Europa. Și, cum i se păru că era încă prea devreme să se arate în Italia, se stabilă la Atena, unde unul dintre soldații din "suita" lui îi promisese că îi poate aranja oricând o situație. Numai că soldatul se îmbolnăvi și muri în drum spre casă și se dovedi că nici nu dispusesese decât de prăvălia tatălui său, decedat și el cu puțină vreme în urmă. La Atena se mai găsea doar o soră de-a soldatului, Deiamira, soră ce se învoi să-l lase pe Trei Cuțite să ducă mai departe negoțul familiei. Acesta acceptă să se ocupe și de prăvălie și de stăpâna prăvăliei, singurul impediment fiind acela că era vorba despre o librărie, iar Al Treizecilea era analfabet.

Localul se afla în apropierea bibliotecii lui Hadrian și nenumărații tineri studiosi, veniți să-și desăvârșească educația în orașul-muzeu, intrau pentru a afla cele mai noi apariții. Norocul era că afacerea mergea singură, doi bătrâni sclavi ai familiei putând da orice informații vizitatorilor, profesionalitatea și dragostea lor pentru cărți menținând clientela. Doar că se simțea nevoia unor lecturi publice în sala mare, dedicată special acestui scop, astfel încât să fie atrași autorii cei mai de seamă, însă și publicul competent. Pentru

aceasta ar fi fost necesare inițiativele patronului, iar Trei Cuțite se simțea complexat într-un univers unde experiența nemijlocită - ce nu-i lipse altminteri în nici un caz - era înlocuită cu informațiile preluate din texte. Oamenii cu care venea acum în contact îi păreau picați dintr-o altă lume: nu povesteau ce au văzut, ci ce au citit, nu se certau pentru femei vii, ci pentru femei din cărți, nu aduceau în discuție puterea sau vitejia lor, ci doar izbânzile unor eroi născuți de imaginația poetilor. Până să înțeleagă că pătrunsese într-o lume la fel de adevărată ca și lumea reală, doar că paralelă cu aceasta, Trei Cuțite avu impresia că a înnebunit. Spre a nu se face de râs în fața clienților, pretextă de la bun început că este atât de miop, încât nu mai poate descifra literele. Numai că nici vorbirea nu era bună pentru lumea în care intrase: deși vorbea multe limbi, grație vieții de hoinar duse, nu se exprima în nici una dintre ele la nivelul cerințelor clienților. Doar isteța Deiamira, asociată și iubită cea nouă, a știut să găsească o soluție și în această situație: ea răspândi opinia, repede acceptată că librăria este unul dintre intelectualii sătui de rafinamentul snob al școlilor moderne și, după ce că s-a retras pentru mulți ani la țară, a adus cu el vorbirea dintr-o bucată și o nouă optică asupra stării valorilor. Drept urmare, felul său de a tăcea, privirea distantă - învățată de pe vremea cât fusese înalt slujbaș imperial -, frazele-i bolovănoase erau interpretate pozitiv de către cei mai mulți dintre vizitatori, majoritatea lor fiind convinși că au în față un exemplu de prețuit, un exponent al curentului tot mai puternic al celor ce tânjeau după conduita înțeleaptă a învățaților arhaici. Așa că, în scurtă vreme, uriașul analfabet dobândi un renume solid, iar succesul de moment făcu să crească și deverul prăvăliei. Tăcerile întunecate ale patronului erau interpretate drept meditații adânci, fiara neagră tolănită în fundul primei săli inspira și ea respect, numeroșii clienți ai casei îi atrăgeau și pe ceilalți posibili mușterii. Și lecturile autorilor fură reluate, însă programarea protagoniștilor era făcută după niște criterii tainice ale stăpânului localului, criterii ce eliminău câteodată poezi foarte populare în favoarea unor debutanți sau aduceau în prim plan filozofi de care n-a auzit până atunci nimeni. Chiar și noile topuri fură acceptate de lumea cultă și ceilalți librari se pomeneau că li se cereau lucrări ale unor scriitori ale căror opere se prăfuiseră până atunci în cele mai dosnice cotloane, iar cărțile reluate cu trudă în zeci de copii nu mai interesau pe nimeni.

Odată, în timpul unei lecturi, unui ascultător i se făcu rău și tăcutul uriaș se pricepu să-i dea primul ajutor atât de eficient încât, până la sosirea medicului, bolnavul își reveni cu totul. Prestigiul lui Trei Cuțite crescuse și mai mult, de atunci începând să fie solicitat și de către numeroși suferinzi.

Când apărură și cele două soții în librăria de lângă biblioteca lui Hadrian, Al Treizecilea devenise o autoritate în Atena. Trei Cuțite le dădu bani și-i dăruî adolescentului ce le însoțea un teanc de cărți. Tânărul îi ceru permisiunea să mai revină și la lecturi, așa că de atunci se întâlniră mai des. După o vreme, însă, tatăl - poate îndemnat și de Deiamira - se sătură și de

PROVIDENȚA aranjează atât de dibaci lucrurile de face ca hazardul să pară a fi stăpânul destinelor lumii. Când da de cele mai năstrușnice coincidențe, scribul se ferește tot mai mult de cuvântul "întâmplare".

Un patrician bogat din Roma, fiul mai mare al unei vechi familii consulare, Valerius Maximus, profanase jocurile seculare din primăvara lui 247, cum numim noi acum anul acela de după Christos. Asemenea serbări gigantice, n-au mai fost ținute decât sub patru împărați până la Filip Arabul: sub Augustus, Claudius, Domitian și Severus. Aniversând un mileniu de la întemeierea Romei, împăratul se afla în fruntea unei țări, mai nou, orice cetățean cu suficientă ambiție putea râvni la titlul suprem. Valerius Maximus încercase să profite de zilele solemne și să organizeze o lovitură de stat. Descoperiți, conjurații au fost arestați și, după încheierea jocurilor, uciși. Valerius Maximus reușise să fugă la timp din Roma, mai ales că prin fapta sa crease și un precedent la un sacrilegiu: conform tradiției, la jocurile seculare participa în mod festiv un cor format din douăzeci și șapte de băieți și douăzeci și șapte de fecioare din familiile cele mai de vază, cu condiția ca ambii părinți ai tinerilor să fie în viață; în timpul incidentelor provocate de oamenii lui Valerius, fură uciși, printre alții, și doi tați ai unor fete alese pentru cor. Cum procesiunea era în toi, cele două fecioare n-au putut fi eliminate, însă ele riscau să pângărească întreaga desfășurare a ceremoniei. (Se pare că, odată cu executarea complotiștilor, au fost ucise și cele două copile, ca o ispășire pentru crima de care ele nu s-au făcut decât printr-o întâmplare*) atât de nefericită vinovate.) Și tocmai atunci când un vlăjgan devasta mobilierul într-o cârciumă mizerabilă din provincie, iar un câine uriaș băga în sperietici tot ce era viu, fu adus acolo un nobil arestat cu o oră înainte de soldații trimiși în urmărirea lui. Văzându-l pe Valerius pus în lanțuri, Trei-Cuțite - care nu-l întâlnise niciodată până atunci - simți o bruscă nevoie de a se alia cu singurul om pe care-l găsea mai nenorocit decât era el însuși în clipa aceea. Canalizate într-o

*) Iată că scribul își uită atât de repede promisiunea: cuvântul "întâmplare" s-a lipit asemenea căpușelor de blana unei oi - eliminându-l o dată, dai de alte zeci de ori de el.

cu cultura vechilor celti fiind pentru mine foarte important.

Din păcate, dispun de o totală neîndemânare în a-mi vinde "marfa", în a realiza contacte sociale folositoare, în a cultiva prietenii, în a găsi informații care nu se găsesc peste tot (ar trebui să existe o școală pentru a învăța aceste lucruri).

Fac acest demers, singular în ultimii patru ani (și nu întâmplător acești din urmă ani ai tranziției), cu speranța și încrederea reinnoite că revista d-voastră mi-ar putea găzdui câteva poeme.

Angelica Mihalcea

București, 20 noiembrie 1996

cele două femei și de tânărul bărbat, le mai dădu niște bani și îi expedie la Roma.

VIAȚA celui de Al Treizecilea s-ar fi putut desfășura până la adânci bătrânețe la Atena, bazată pe un prestigiu atât de solid, stabilind cursul valorilor literare, dacă straniul personaj n-ar fi cerut din nou prea mult de la soartă. Văzând puterea de care se bucura într-o lume ce i se părea atât de incoerentă, începu să-i șantajeze pe diferiții autori pentru a-i impune. Aflând câte una sau alta despre fiecare, el cerea bani spre a nu implica și acele amănunte biografice în reclama făcută operelor. La fel proceda și cu concurența, celelalte prăvălii de cărți devenind treptat un fel de sucursale ale sale. Dacă la început stătuse morocănos mereu în același colț al localului din preajma bibliotecii lui Hadrian, acum începea să se plimbe prin oraș, însoțit de dulăul negru, intrând în celelalte librării, ca pe vremuri în cetățile inspectate în Orient. De s-ar fi mulțumit să dicteze moda literară doar după criteriile-i ascunse, lucrurile ar fi putut continua încă multă vreme. Așa însă, își făcu în același timp prea mulți dușmani deodată. Aliați între ei, aceștia i-au prins până la urmă și partea slabă: distinsului filosof revenit de la meditația solitară îi plăcea băutura. Așa că se îngheșuiau tot mai mulți amatori să-l cherească. Asociata lui, cu care trăia acum de mai mulți ani, se temea ca, la beție, Trei Cuțite să nu-și trădeze lipsa de carte. Deiamira reuși să-l țină în frâu încă două-trei luni. Dar pofta redeșteptată nu mai putea fi ținută în frâu. Odată, cu prilejul unor jocuri organizate în cinstea împăratului Valerian, plecă și taciturnul librar la amfiteatru. Programul era lung și, pentru gustul lui, cam plicticos. Tot privind ziua întreagă luptătorii, se îmbăta. Spre seară, nemaștiind ce face, intră în arenă să lupte cu animalele. Deși nu mai era chiar tânăr - tocmai împlinise o jumătate de veac -, reuși să se comporte excelent: omorî fiarele atât prin aruncarea cuțitelor, cât și cu forța teribilă a mușchilor. Avu un succes extraordinar și fu dus în triumf prin toată cetatea. Însă sărbătorirea succesului dură prea mult timp și nimeni nu-l mai putea opri din băut. Abstenența de câțiva ani se răzbuna cu o beție agresivă ce nu se mai termina. Când nu-i mai dădu nimeni de băut, vându tot ce avea - pe librărie, femeia prevăzătoare avu grijă să nu-i dea nici un drept în scris. Cum nu posedea prea multe lucruri, își aminti de fiul său. Pentru două oale de vin îl vându unui negustor african.

A doua zi, realizând ce-a făcut, se îmbătă din nou - de furie și de rușine. Pe urmă, plecă în urmărirea librianului, îl atacă noaptea și își fură băiatul înapoi. (Bine că măcar cele două soții îl ascultaseră și plecaseră la timp la Roma...) Abia întoarcerea la Atena îl trezi. Își luă încă în aceeași noapte fiul, plecă împreună cu el în Italia, îl lasă cu mamele sale și fugi în nord, spre a-și găsi un nou rost, spre a începe o viață nouă, înainte de a-și duce și familia într-un cămin sigur.

Stimată Redacție,

Mă numesc Angelica Mihalcea, am 27 de ani, născută în Tulcea, sunt arhitectă, domiciliată în București, căsătorită, fără copii.

Aceste lucruri spun, în fapt, foarte puțin despre mine.

"Sunt poet, scriu poezii" - iată cuvinte care, rostite printre arhitecți, produc priviri stingherite, sau disprețuitoare sau pline de compasiune sau, în cel mai bun caz, sincer mirate: "Cum, ai timp și de-astea!"

Sunt izolată în breasla profesiei mele, m-am izolat singură dintr-un reflex de apărare a ceea ce știam că nu este un hobby, a ceea ce, depășind demult etapa adolescentină a versificărilor, a devenit un mod de a fi, pliat pe structura mea intimă.

Poezia mea este singurul lucru care poate spune ceva despre mine.

Scriu poezie de pe la 9-10 ani, toată lumea a crezut că îmi va trece, dar nu mi-a trecut. Deși slab încurajată și deși nu mă caracterizează încăpățânarea, am continuat să scriu.

Am visat, ca mulți alții, să pot trăi din scris, dar visul mi-a fost repede spulberat. Arhitectura a fost pentru

mine, pe rând, o întâmplare, o descoperire, o fascinație, o dezamăgire și o închisoare.

Scrisul, însă, a însoțit toate aceste "aventuri" cumva exterioare mie, constant și fidel.

Am debutat în "Flacăra pentru minte, inimă și literatură", în 1985 cu câteva poezii selectate și măgulitor prezentate de Geo Dumitrescu.

Apoi, în urma obținerii câtorva premii literare la concursurile vremii (între care cel mai valoros fiind Marele Premiu la concursul "Nicolae Labiș", Suceava, 1987), au urmat diverse publicații în "Luceafărul", "Ramuri", și ultima, în 1992, în "Calende", în urma premiului 2 obținut la concursul de poezie și proză "Moștenirea Vacăreștilor".

În afara teancurilor de poezii răzlețe, am alcătuit două volume de poezii, ambele aflate la "Cartea Românească", primul, intitulat "Unu pe unu" având un "stagiul de așteptare" la editură de 2 ani, al doilea, intitulat "Unda de șoc" fiind foarte recent întocmit.

Mai pregătesc un volum de proză intitulat "Jurnal bizar", cuprinzând însemnări din perioada celor 5 luni petrecute în Irlanda, contactul

Bumerang

de la un anumit punct încolo
creșterea nu mai poate fi oprită:
un buton pe care a căzut o mână de mort.

creștere impasibilă rece
ritmică logaritmică -

între existență și spirit ia naștere
o interfață neagră opacă
semnale slabe abia ajung și se întorc
într-un pervers efect
de bumerang

straturi și straturi
într-o nerușinată expansiune
mulțimi și limbae învelind
dezvelind
camuflând
un miez sângieru de cuvinte
rămas izolat
și flămând.

scriind
despre ceea ce se întâmpla scriind
un act sexual petrecut în interiorul
ființei pliate între două jumătăți derutate
împinse una către cealaltă
vorbind din întâmplare limbi diferite
apropiindu-se confuz și imperfect
ca-ntr-o fotografie mișcată

în posesiunea cifrei unu plictisită secretând
cifra doi

și trena unui limbaj vaporos
cade și lasă în urmă tegumentele nude

inexprimabilul sau
oglindea de apă deasupra căreia
abia mai respiri.

viețile celorlalți alcătuiesc un fel de pastă
în care creierul tău poate scobi refugii
- numai biografia ta e volantă.

acei copii perfizi
acele doamne feline
trec pe lângă tine și te ating
și existențele lor rasate sută-la-sută
cotton și piele naturală
trec pe lângă tine și tu culegi

eșantioane și resturi
din cotidiană lor exhibare

te las atins și atingi
ca-ntr-un joc

până seara când numai tu știi să ieși
la lumină
din vizuina cu cifru
când numai tu pari să știi cum să te speli
cum să scapi
de mălul lipicios al vieților lor

și târziu, către dimineață
să te duci la culcare.

sunt unii însingurați și impermeabili
în mijlocul multimilor sclipesec
ochii lor de câine sălbătic

sunt unii stâncoși
și păsările îi ocolesc
îndiguiți și abrupti
și toate animalele înfricoșate fug
la atingerea lor ascuțită și rece

sunt unii în care
nu se mai poate citi nimic
ca o carte încuiată cu lacăt

cu urmele funiei încă pe gât
- sinucigași ratați
trăindu-și moartea.

pe diverse niveluri - același prezent obstinat
tentacule liane lăptoase se coagulează
se dezvoltă
într-o inteligentă strategie

ocupând maximum de spațiu
cu minimum de efort
înălțând piramide în deșertul pașnic al psihozei

făcând din pubelele urbei un teatru
utilizând măștile jupuite de sens
ale lumii

făcând să se miște să danseze să rădă
citadina călugărită-mireasă
siucida
păpușă de cârpă.

De data asta, nu „țigăncile” ghicesc

DUPĂ '89, în mod firesc, destui regizori s-au apropiat de nuvelistica fantastică a lui Mircea Eliade. S-au făcut adaptări ale textului, s-au pus în scenă spectacole, s-au făcut filme t.v. În 1993, Alexander Hausvater realiza la Teatrul Odeon o montare spectaculoasă de-a dreptul, *La țigănci*, transformind spațiile succesive de joc în tot atâtea spații magice, ciudate, misterioase. Oricum, puțin obișnuite pentru un ludic halucinant care-l ia pe sus, ca într-un turbion, și pe spectator, și-l învîrtește, îl provoacă, îl poartă în lumea fantasticului. Inițierea lui Gavrilesco, excelent interpretat de Florin Zamfirescu, era, de ce nu, și o inițiere, într-un alt tip de convenție teatrală, și pentru spectatori.

La începutul lunii mai, Teatrul Nottara în colaborare cu ARCUB, Centrul de proiecte culturale al municipiului București, ne-au oferit o altă variantă a aceleiași nuvele: *Cazul Gavrilesco*. Adaptarea textului și regia artistică îi aparțin regizorului Gelu Colceag. Acest spectacol, riguros, dens, bine structurat, este mai degrabă o versiune sintetică care pune accentul pe oniric, care mai mult sugerează decât dezvoltă concret pe scenă toată nebunia din casa misterioasă a „țigăncilor”. Cuvîntul, imaginea, muzica, dansul, expresivitatea corporală colaborează armonios, provoacă tensiune, dar, mai ales, emoție, printr-un limbaj scenic poetic, dezvoltat de o trupă bine motivată.

„În tramvai, căldura era încinsă, înăbușitoare.”... „Birjarul îi aștepta moțîind, și fata îl trase tot atît de ușor

Teatrul Nottara și Centrul de proiecte culturale ARCUB: *Cazul Gavrilesco*. Adaptare de Gelu Colceag după *La țigănci* de Mircea Eliade. Regia: Gelu Colceag. Scenografia: Liliana Cenean. Coregrafia: Roxana Colceag. Ilustrația muzicală: Gelu Colceag. Distribuția: Adrian Titieni, Tania Filip, Roxana Colceag, Emilia Dobrin, Daniela Minoiu, Alexandru Binder, Marius Florea, Sorin Cociș.

după ea în trăsura”. Între aceste două vehicule urbane și cotidiene, care formează rama realistă, există trama fantastică în *La țigănci*. Gavrilesco, profesorul de pian, călătorește cu tramvaiul, clătinat bine de roțile neperfecționate, pe un drum cunoscut, pe care-l face regulat, pentru a se deplasa de la o lecție de pian la alta. Mereu se întreabă cum este, pe o căldură „mare”, în grădina țigăncilor. Deși extrem de socialabil și de vorbăreț, nu poate aborda cu nimeni în tramvai subiectul. Este rușinos, tabu. Ca o fatalitate, uită partiturile la ultima elevă, coboară din tramvai ca să se întoarcă și să le recupereze. Căldura înăbușitoare îl toropește iar misterul grădinii „de dincolo” îl ațîță. Adaptarea și montarea lui Gelu Colceag punctează foarte clar călătoria, fără întoarcere, a lui Gavrilesco, un profesor banal, la fel de banal ca și lumea în care trăiește, aproape ca un robot. Gavrilesco este, practic, un ratat. Ratează căsătoria cu Hildegard și și cufundă destinul, din lașități și comodități, în derizoriu. Brusc, profesorul este smuls din cotidian și condus într-o lume scoasă din timp, suspendată, o lume cu un alt ritm. Planul secund, al irealului, introdus cu subtilitate de la început pe scenă, devine plan prim, dîndu-i peste cap și anulîndu-i lui Gavrilesco ordinea prinsă în șabloanele cotidianului, timpul. El este ales pentru a trăi o experiență rîvnită, dar ocolită de cei mai mulți. El pătrunde într-un spațiu fantastic, cu lumini, umbre, mișcări. Cuvinte neobișnuite, spațiu despre care ceilalți nici nu vorbesc. Jocul în care este antrenat, și pe asta cade greutatea în spectacol, este un joc al alegerii, al identificării corecte. *Tema alegerii* este o temă frecventă în basme și povești. Cel ales este de fapt inițiat printr-un șir de probe sau experiențe cu funcție de modelator. Întîmplarea din casa țigăncilor, condensată de regizor, se desfășoară într-un ritm alert impus de ludic, de provocările succesive ale celor trei femei. Tema episodului de la țigănci este tema

ghicitului. De data asta, nu țigăncile ghicesc, ci Gavrilesco. Ca și în viața de afară, și aici, Gavrilesco ratează toate cele trei șanse. Nu reușește să identifice care este țigăncă, evreică și grecoaică. Ghicitul presupune de la început situarea la jumătatea distanței dintre adevărat și fals. Ghicitul este un hazard. Gavrilesco n-a mizat niciodată pe cartea asta, n-a ales-o pe Hildegard, n-a ghicit că ea este femeia lui. Aparițiile ireale, hieratice ale lui Hildegard pe scenă, întăresc prin prezența ei de martor neputincios eșecul lui Gavrilesco. El își povestește neîncetat și precipitat povestea vieții lui. Încearcă, îndînte de moarte, cu o ultimă putere ascunsă în el, să și recupereze trecutul vorbind continuu despre el. Hildegard, iubita tinereții lui este acolo, pe scenă, ca o apariție obsesivă, iar Gavrilesco se justifică, ca într-o spovedanie. Ratînd mereu, chiar și această șansă, profesorul este abandonat pe ultima treaptă a ludicului. Nu mai are acces la alte presupuse taine, de asta Gelu Colceag suprimă căutarea labirintică din casa misterioasă, pentru că, deși a fost ales, nu a putut, nu a știut să aleagă pentru a purta jocul inițierii mai departe. Nu ajunge la capătul drumului. Zbuciumul este amplificat prin muzica cu inflexiuni ciudate, prin dansul unduitor sau fragmentat, ademenitor, învaluitor. Cele trei „grații”, Emilia Dobrin, Roxana Colceag și Daniela Minoiu, împlinesc jocul nu doar printr-o anumită intonare a textului, ci și printr-un limbaj corporal expresiv nuanțat, sălbatic și primitiv, subtil și violent. Ritmul lor nu este nici cel al lui Gavrilesco, nici al lumii de dincolo. Este un univers existențial paralel articulat pe scenă în alb și negru, cu mască sau fără mască.

Inocent, răbdător și răbufnitor, chinuit, timid, sufocîndu-se de căldura de afară și din el, verbalizîndu-și mereu neputințele, liniștit și disperat, împăcat

și vinovat, Adrian Titieni se identifica cu Gavrilesco, în acest tur de forță. Revenirea în real este numai formală. El nu mai recunoaște nimic. Totul este schimbat: prețul biletului de tramvai, care nu mai biție pe nimeni, doar Gavrilesco se clatină din inerție, vecinii, eleva. Și nimeni nu-l recunoaște pe el. Un alt Gavrilesco, străin și transfigurat, se rătăcește acum prin cotidian. Și aici, alte succesive labirinturi, sușuri, coborișuri, obstacole. Realitatea aceasta îl refuză, iar disperarea capătă proporții tragice în profesor. Au trecut poate cinci ani, sau poate opt, sau poate doisprezece. Vizita în această lume este dezolantă. Hildegard este singura care-l așteaptă, care-l recunoaște. Pornesc amîndoi, spre lumea căreia Gavrilesco îi aparține acum.

Fără ostentație, fără nimic făcut de dragul demonstrației, poetic și sugestiv, cu o simbioză bine studiată între diferitele tipuri de limbaj al artelor, *Cazul Gavrilesco* regizat de Gelu Colceag este un spectacol care-ți face bine să-l privești. Este un spectacol simplu, nu simplist, direct, cu emoție, cu roluri bine interpretate, un spectacol care funcționează la toate nivelurile, fără să fie o capodoperă. Dar nici regizorul, nici echipa lui nu și-au propus asta. Cu o distribuție aleasă cu știință, cu o scenografie rafinată a Liliane Cenean, cu un rol extrem de ofertant, pe care Adrian Titieni îl merită, *Cazul Gavrilesco* este o cale de acces în perplexitatea fantastică provocată prin toate mijloacele de Mircea Eliade.

MUZICĂ

ÎN FIECARE zi se petrec în diferite orașe din țară manifestări muzicale care ar merita să fie cunoscute, măcar pentru a putea avea o privire de ansamblu, dar ele se petrec într-un anonim străpuns doar de vagi ecouri locale. Organizatorii nu sînt dornici să-și facă o minimă mediatizare? Ca o excepție, Filarmonica de Stat din Botoșani se străduiește să dea „Zilelor George Enescu”, care omagiază pe marele artist născut pe acele meleaguri, o mai largă deschidere, invitînd interpreți, critici, muzicologi, determinînd și unele ecouri. „Zilele” au ajuns acum la a 21-a ediție (de fapt, există de 26 ani, cu unele intermitențe la început) cu o pilduitoare consecvență; spun pilduitoare pentru că la noi puține sînt inițiativele frumoase care dăinuie; elanurile se destramă după scurt timp, totul se pierde în indiferență chiar atunci cînd începuturile sînt promițătoare - avaturile Concursului și Simpozionului Internațional George Enescu sînt un exemplu.

Un tur de forță

Cînd cunoști dificultățile prin care trec instituțiile muzicale nu poți decît să admiri efortul unei filarmonici mici, cu o orchestră restrînsă numeric și cu mijloace pe măsură, care a reușit să construiască un program ce ar face cînte oricareia dintre sările noastre de concert cu artiști reprezentativi și cu un repertoriu bine gîndit, centrat bineînțeles pe creația lui George Enescu și pe muzicile pe care le-a iubit suprem, Brahms și Beethoven.

Cele două concerte simfonice au beneficiat de bagheta experimentată a Maestrului Ludovic Bacs, care a reușit să obțină o colaborare neprecupețită a ansamblului. Iar ca soliști au fost invitați o pleiadă de artiști, de asemeni dintre cei mai apreciați. Să întru-nești trioul solistic necesar pentru Triplul Concert de Beethoven într-o formulă maximală și echilibrată totodată este astăzi un tur de forță. Cristina Anghelescu, Marin Cazacu, Mihai Ungureanu, care reprezintă fiecare în parte o garanție, au constituit o echipă care ar

putea dăinui și pentru alte prilejuri, căci versiunea lor, chiar dacă nu este încă perfect rodată, are toate virtuțile pentru a deveni o referință.

Un eveniment a fost și revenirea la Filarmonica botoșeneană după mulți ani a violonistului Florin Paul, stabilit în Germania, care și-a început cîndva cariera solistică cu această orchestră. În Concertul de Brahms și într-un recital dens, cu Andrei Deleanu la pian, l-am regăsit pe impecabilul tehnician într-o evoluție matură spre substanțialitate și emoție.

Ca în fiecare an, un pelerinaj la Dorohoi și Liveni ne-a dus în peisajul atît de familiar lui Enescu, peisaj definitiv încrustat în liniile unduioase ale muzicii sale.

Colocviul muzicologic, la care au participat invitați de la București și Iași, se va reflecta în caietul-program de anul viitor, așa cum cel de anul trecut a apărut în broșura de anul acesta; este încă o dovadă de seriozitate profesională, ținută foarte îngrijită a aces-

tea, cu informație bogată pusă în pagină cu duh educativ.

Prezența publicului, destul de numeros, entuziast, în majoritate tînăr, este încurajatoare și justifică eforturile Filarmonicii de a oferi o viață muzicală stimulatorie orașului de care se leagă atîtea nume mari ale culturii românești.

Elena Zottoviceanu

CEASUL DE RUPT PISICA

Nefilmînd (din motive care țin de absurd), Mircea Daneliuc scrie, în schimb, proză. Romanul pe care l-a sfîrșit de curînd, *Ceasul de rupt pisica*, are, însă, o legătură extrem de strînsă cu cinematografia noastră (cu spiritul ei, ieri și azi, cu oamenii ei, ieri și azi, dar nu numai atît). Un roman care, într-un anume sens, chiar este *cinema*!

Iată, în premieră absolută, un fragment din noul roman. (E.V.)

S TAI teapăn. Te dor mușchii gâtului, de parcă ai fi condus până la Constanța. Ai gura uscată. Ți-a amorțit piciorul și a început să tremure. Îl ridici de pe genunchiul celălalt și-l lași încet. Simți sângele, încălzindu-l. Nu-i nici o îndoială, ăștia doi de pe ecran sunt Tovarășul și Tovarășa, ce să mai explici? Dar nu pot să te întrebe asta, au atîta experiență, ar fi un dezastru și pentru ei. Ce-au păzit? Îi poți vedea pe fiecare, fără să întorci capul. Au limba cleioasă, transpiră. Aia de la capătul rîndului își ridică discret umărul spre nas, amușinînd subțioara. Știa că o să i se ude bluza, a dat cu FA, dar într-o oră trece... Schimbă picioarele, o furnică și pe ea. Vor cu disperare pipi.

Mai e puțin, o să se aprindă lumina și o să înceapă războiul ala idiot și rece. Se aude ghiorțaiul din burta de 5000 de lei a lui Andricu. Îl ia din scurt, înfigîndu-și înspăimîntat degetele în măruntaie. Tovarășii n-au întors capul, le au pe-ale lor. Le e sete, la Partid au Pepsi cu doi lei, aici de unde? Te mănîncă ceva la limita ciorapului. O fi vreun purice. De unde purici? De peste tot, cum de unde, din praf, Bucureștiul e tata prafului, tone de praf! Întinzi mîna ca din întâmplare, ridici marginea pantalonului și te scarpini domnește. Dacă sunt purici în mochetă, nu-l vîd bine pe Munteanu. Da, sunt, cred c-au tăbărit și pe ei; sug cu inconștiență din reprezentanții poporului, n-au mamă, n-au tată. Nici stimă! Nici mîndrie! Enache se freacă de spătar, nu poate să bage mîna; tu ai avut noroc că s-a oprit în ciorap. Tovarășa Sonea se ciupește de burtă, dar poate e numai guma de la chiloți.

Finalul plutește în aer, îi simți cum asudă, te simți și tu jilav. Cîteva minute...Te întorci, Ilie Rădulescu e palid. Regretă? Sigur că regretă.

Mă uit speriat la ei, nu mă privesc. Tăcere de cimitir. Cam tot ăștia erau acum un an, cînd a dus Andricu *Croaziera* la aprobat. Mai puțin ștabii... Ilie Rădulescu, singur pe tot rîndul de scaune, că așa se respectă șeful, stătea gârbovit, cufundat în cugetare. Ceilalți, în spatele lui, chirciți, îl pîndeau printre gene - i-a plăcut, nu i-a plăcut - ca să știe cum s-o apuce.

- Nu mi-a plăcut - dădu el, într-un târziu, linia.

Așa da! Asta trebuie să simtă planta industrială în momentul polenizării artificiale: o ușurare conștiințioasă. Burtile se lasă în voie, buclele își transmit mutual centrul de greutate. Simțeam primele priviri încărcate de reproș, poziția Partidului era explicită și mă gîndeam că trebuie să rup animalul acela imediat, ca să n-o mai lungim.

- Ce părere ai, tovarășu' Andricu?

- Tovarășe Secretar, își luă acesta aerul pătruns care-i reușea totdeauna cînd nu era beat, Casa di Filmi o încearcă să-i explici rejizorului cî există aspecte care ar fi necesitat o priviri mai serioase: n-am reușit, poate îi și vina noastră, așteptăm să fim criticați, dar nu s-o putut purta un dialog. O încearcă și producătoru' delegat, am încearcă și eu, avem obiecții și, dacă tot s-o ajuns aici, am să îi enumăr.

- Deci, nu ți-a plăcut.

- Nu, tovarășe Secretar, cum și-mi plăci?

- Nici mie, făcu scurt Ilie Rădulescu și am avut senzația incertă că îl tăiașe. Dar Andricu părea încurajat.

- Sînt greșeli di ordin idiologic, am încearcă să li semnalez.

- Tovarășa Sonea?

- E o rușine, tovarășe Secretar! Mi-e rușine că sunt romîncă.

- Cum?

- Adică mi-e rușine că avem asemenea artiști, care filmează în felul acesta despre țara noastră! E prima lucrare culturală care mă face să simt rușine. Asta-i tineretul nostru? În felul asta educăm noi tinerii?! Ar trebui să plătească pelicula care a stricat-o!

Și dă-i și dă-i... A vorbit vreo zece minute, albie de porci m-a făcut, dar nu se uita la mine, nici nu existam. Rădulescu o asculta tăcut, clătînd rar din cap și cu privirea fixată absent pe gâtul ei, unde, migrînd de sub guler, se întindea o suspectă suptură vineție.

- Mda, nu mi-a plăcut... - mormăi iar, cînd femeia căzu extenuată. Se întinse și căuta din ochi alt combatant. Tovarășu' Anghel?

Asta dădea semne că vrea să prindă Ocazia Aia, vroia să se remarce și ar fi denunțat-o și pe maică-sa. Stătea întors spre mine, nu se sfia - Sonea încă avea obraz! - mă privea și mă arăta cu degetul. Făcea în fața lui Rădulescu ceva ce am precizat numai la dansatoarele din buiric. Partidul ne învață, statul care e total nostru, banul public care e al poporului, ce ne trebuie nouă filmul asta?! Ce peliculă, tot filmul să-l plătească! Dar oamenii muncii! Oamenii muncii ce-or să spună? Ce va spune Muncitorul?! Mă rog, trecuse de zece minute, avea spume la gură, se săturase și Rădulescu și-l întrerupse.

- Așa e, tovarășu' Anghel, nici mie nu mi-a plăcut. Dar să-l judece critica.

Doamne, ce-i asta!... Ceva în mine începea să chiuie și să sară într-un picior. Ridic privirea și-i vîd holbându-se la el tembelizați ca rumegătorul, după ce i-ai luat găleata cu apă. Numai cînd Rădulescu s-a ridicat și-au dat seama că-și bătuse joc. Ma temeam să mă bucur. N-am putut să-mi explic niciodată, pentru că am avut mai târziu o aventură similară chiar cu Enache, ce declic, ce macaz se poate comuta în mintea unui secretar cu propaganda care se știe urmărit, interpretat, adulmecat ca să-și ofere voluptatea unei asemenea sfidări? Misiunea lui era tocmai să-ți bage mîna Partidului în mațe și să-ți spele creierul cu acid ideologic; în ce condiții te poate ajuta unul din ăștia? La filmele anterioare s-a făcut că doarme de două ori, dar acum cel puțin, în superbia batjocurei, cînd mă urau mai mult ca niciodată, era neversosimil!

E DREPT că l-au debarcat după cîteva luni, dar apucase să-mi aprobe și scenariul de la *Glissando*. Tot așa, prefăcîndu-se că nu bagă de seamă... Îi plăcea ce făceam, Dumnezeu știe!? Prețuia ceva, vroia să mă salveze, îi detesta pe ai lui? Nu știu ce se rupsese în creierul acela, nici nu știu dacă mai trăiește.

Ultimele imagini, genericul final. Gata. Se aprinde lumina. Acum, după un an, aceeași tăcere lugubră. Mă întorc spre ei, așa, ca să nu creadă că sunt deja

răpus și întîlnesc privirea lui Ilie Rădulescu. E tot palid... Ion Traian Ștefănescu, nici el nu arăta mai voios, își admiră talpile și îl așteaptă pe Enache să înceapă. Dar nici asta nu-i prost, pasează îndărăt.

-Da, vă ascult.

Se răsucește în scaun, privind în spate. Nici ăștia nu-s veniți cu pluta, tac. Punct contra serviciului, Enache n-are încotro.

- Avem aicea casele de filme, tovarășii de la Secția de Propagandă, îl avem chiar și pe fostul Secretar cu Propagandă, tovarășul Rădulescu, care a aprobat ce am văzut noi aici, avem ziariști care au scris articole bune, avem și pe regizor, avem toată lumea. Vă rog să vă spuneți părerea, ca s-o putem transmite.

Așa tăceam și eu înainte de extemporal... Enache își dă seama că trebuie s-o ia de jos și se întoarce spre mine.

- Ce părere are tovarășul regizor?

- Despre ce?

- Ți-a plăcut ce-ai văzut?

- Păi...da.

- Ce-ai vrut dumneata să spui în filmul asta, care e și foarte prost?

Începea să se enerveze, dar la întrebarea asta eram pregătit.

- Tovarășe Secretar, e vorba de niște funcționari din turism, de tip vechi, depășiți, care nu se ridică la înălțimea indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu. Nu se poartă corespunzător cu tineretul.

N-am stîrnit în el decît mina aceea indoielnică, "faci pe prostul..."

- Daa? Noi avem sesizări din partea oamenilor muncii că dumneata îți cam bați joc... și mă privește subțire. Mă întorc spre sală și fac un inventar rapid. Singurul ziar care lipsește e cel al Securității. Același care, mai târziu, în prima zi a Loviluței a scos două ediții: una care infiera Timișoara cu mînie proletară și alta invers. Ca românul imparțial. După care și-a spus *slobozenia* și a ieșit pe tarabe cu manșeta Primului Ziar al Revoluției.

C INE să fie Oamenii Muncii? Barbu? Vadim?... Ulieru? Cred că Barbu m-a delatîonat la Ceaușescu, că-i iau slava în desert. Dar nici de ceilalți doi nu sunt prea sigur. Înaintea mea, Barbu îl atacase pe Pintilie, pentru *Mitica*, filmul, poprit, încă nu ieșise. Asta nu se face, dar nu era Barbu gentlemanul de Cuțarida... Pintilie aude prin Franța, pe unde era, se infurie, mă sună și întreabă dacă nu vreau să scriu un protest. Am vrut. Am semnat și am devenit imediat "clientul" Săptămânii. Acum, uite-mă aici cu *Croaziera*, la un an după premieră...!

- Da' de ce nu stai dumneata mai în fața ca să vă vedem, zice unul care vroia să mă vadă în boxă. M-am mutat pe rîndul întîi, îmi era tot una, vedeți-mă!

- Cine sunt ăia doi?

- Funcționari la BTT.

- Și ce vrei dumneata să spui cu ei?

- Că nu respectă indicațiile, tovarășe Secretar.

Enache și-a dat seama că nu merge. Nu putea să mă întrebe direct dacă erau Ceaușeștii, asta era clar. Țineam mingea pe terenul lui, trebuia să încerce o deschidere.

- Filmul asta cînd are premiera?

- A rulat de-un an de zile, gîfăie Andricu.

- A rulat un an de zile?!?!!

Era groasă de tot. A sărit de pe scaun. Abia acum l-a luat frica. Dacă n-ar fi rulat, îl oprea, îl tăia, făcea ceva și raporta. Dar așa? Un an!... Iar ingheață ceva în aer.

- Deci nu vrei să ne spui...

- Pe cuvîntul meu, tovarășe Secretar.

- Auzi c-a rulat un an de zile - se întoarce Enache spre ai lui și în clipa asta s-au năpustit.

- Eu am spus să plătească pelicula, am spus, tovarășu' Rădulescu, sau n-am spus?! - țipa dintr-odată Sonea, isterizându-se și meliîndu-i în față cu gura aia fără buze. Suptura de pe afele gâtului îi ieșise complet de sub guler, dar nu se mai uita nimeni acolo. Eu da: "cine naiba o fi sugînd-o și pe asta?"

- Un an de zile! Da' nu s-a uitat nimeni la filmul asta? Ziariștii ce-au păzit?

Ziariștii tăceau.

- Mai putem să-l scoatem din cinematografe? - întreabă Enache, deși era sigur că nu.

- Ce să-l mai scoți, intervine Popescu, s-a scos singur! Merge cîteva luni și gata, acuma-i epuizat.

Anghel se tot foia pe scaun, dar până la urmă îndrăznește.

- Eu am spus, dacă-și amintește tovarășul Rădulescu, cine a stricat filmul să-l plătească! Nu putem arunca banii statului, care cum vrea!

- Cît a costat?

- Vreo trei milioane, geme Andricu.

- Cum dracu să plătească trei milioane! - face și Enache o observație de bun simț. Ce facem cu el, vreau să știu!

A CUMA, puneți-vă puțin în locul lor; trebuiau să arate și ei că n-au venit degeaba, că sunt la servicii, nu? Și au început să mă hamăie din toate părțile. C-o să plătesc până la bătrîneți, cu tot neamul; știam lecția. Că n-am să mă pun mîna pe film în vecii vecilor; parcă am mai auzit undeva. C-am înșelat vigilența cadrelor de partid; era datoria mea, chiar asta era normal să fac! Stăteam și ascultam, nu mă durea inima ca la *Ediție specială*, ascultam și așteptam să-mi zică odată: "tovarășu', ai de tăiat aia și aia" și eu să spun - mî! Avem ceva de rupt împreună și, dacă tot a venit momentul, o rupem și gata! Nu tai nimic!

A durat treaba vreo oră, fără nici un rezultat. Mă simțeau liniștit - îmi rulase filmul, ce naiba să-mi mai facă? - și asta începea insesizabil să aducă ceva nou. Dincolo de treaba de măcelări pentru care fuseseră trimiși, că ce erau altceva? - erau plătiți bine, vile, chestii, pepsi cu doi lei - cînd mă vedeau că nu mă târîi pe dușumea și nu mă bulucesc cu propuneri de *îmbunătățiri*, începea să-i irite. Îi jigineam. Îi afrontam personal. Plăcerea distrugerii lucrului cuiva nu e niciodată întreagă, dacă nu i se adaugă și spectacolul umilirii. Închideau gurile pe rînd, mulțumindu-se să mă privească bănuitor. M-ar fi luat la palme.

Abia în clipa aceea s-a mișcat tovarășul Popescu. N-a mai putut... Toate capetele s-au întors spre el, cînd s-a ridicat, înalt, cu veșnicii ochelari de soare, strivitor. Era somitatea fără rival a partidului și se uitau în gura lui, cum se uită ăștia acum la Brucan, așteptînd o minune. Dar tovarășul Popescu dorea numai să facă pipi. Vroiau cu toții, dar era singurul care-și putea permite să întrerupă ședința ca să-l facă. Și-au tras toți picioarele spre barbă, a traversat rîndul și a ieșit tăcut. Minute bune n-a scos nimeni nici un cuvînt, gelozindu-i privilegiul rar. Păreau că meditează, dar nu făceau altceva decît să și-l imagineze în desfătarea lui.

Fragment din romanul în curs de apariție *Ceasul de rupt pisica*

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

LA ARTUR

**PACATELE
LIMBII**

de Rodica
Zafiu

ERA chemarea scurtă a unei mici dughene din perimetrul Lipsanei la care mă tot uitam în trecere, dar în care nu intrasem nicio dată. După atîția ani, bănuiesc de ce... Cine știe de ce aveam să dau înăuntru, în această mică și misterioasă vizuină. Romane polițiste faimoase pe care le citisem, mă învățasera că în astfel de ateliere modeste se ascundeau de fapt mari centre de spionaj primejdioase, sau de legături importante. Cred că exageram. Dar e bine să fii prudent. Apoi mă cuprindea, totuși, respectul pentru concizia artistică a firmei, după cum apreciam stilul concis al atîtor opere citite. De unde: *Ia elocvența și sucește-i gîtul*, - unul dintre dictioanele clasice la care țineam atît... Și să dau de acest principiu sacru tocmai pe firma unui negoț mărunț! - ca pe pagina ilustră a unei cărți de versuri celebre. "Copii, fiți scurți!" suna sfatul greu al unui artist bătrîn pe moarte, împărțit celor din jur.

Dar, chiar și în comerț, în reclama lui, contează măsura și chiar modestia enunțului, care, în orice caz, nu trebuie să fie umflat. La Londra, în metro, sunt scrise pe ziduri reclame liliputane pe care abia le poți desluși. Chiorîndu-se de aproape la ele, unii călători foloseau chiar și lupa de buzunar. Curiozitatea umană este atît de micimea, aproape ilizibilă, a textelor, de ezoterism, în general. Te uitați anevoie la el, și descopereai, în fine, că era vorba de o marcă de săpun. Totdeauna știusem că tot ce îl atrage mai mult pe om, chiar și cînd e vorba de o reclamă, este dificultatea deslușirii celor scrise, pînă la a face din ele o șaradă. De aceea socotesc sortite eșecului orice texte enorme desfășurate pe panouri gigantice, sau repetări obsesive. Reacția omului e contra, - nu mai știe cum să scape de ele...

O lecție la lb. franceză, în clasa întii, arăta astfel: *John Thomson, pălărier face și vinde pălării*. Un client cusurgiu a zis: De ce mai pui domnule: *pălărier*, din moment ce mai jos scrii că vinzi pălării, - se înțelege. Negustorul a șters de pe firmă ce era de prisos. Atunci criticul a mai zis că de ce mai scrie că *face și vin-*

de; din moment ce le face, e musai să le vîndă; iar dacă șterge cuvîntul *vinde*, nu mai are rost să scrie pe firmă că *face*. - Și atunci, cum rămîne?! îl întrebaser aiurit pe clientul cusurgiu domnul Thomson, pălărierul, sîciit. E simplu, i-a zis cusurgiu, amator de sinteze percutante: scrii pe firmă mai întii numele matal: *John Thomson*... - așa!... făcea pălărierul, ascultător, așteptînd ce va zice celălalt, care se scobea repede în ureche, - iar mîsteriul dificil a mai zis: sub numele dumitale, pictezi așa, o pălărie frumoasă, *și-atît!* - Cum, și-atît?! exclamase scandalizat pălărierul. - Atît, domnule, și nimic mai mult, adaugă individul logic: dacă vede omul pălăria pictată, își va da seama că faci pălării, iar dacă faci pălării, se înțelege că le faci ca să le vinzi, nu?! Așa că de ce să mai batem noi cîmpii cu vorbe de prisos.

Rezon. Și-așa și rămase pe firmă, laconică: *John Thomson*, iar sub el o pălărie frumos desenată.

Ars longa?.. Vita brevis?.. Se pare că lucrurile stau invers.

Iată unde ajunsesem, scrutînd cuvintele concise de pe firma micuță și modestă, tainică totuși. Apelațiunea scurtă a prăpăditei dughene semăna cu a cine știe cărui institut a cărui producție specială o cunosc și o caută doar inițiații. Astfel încît amănunte în plus, de negoț, ar fi cu desăvîrșire de prisos. Las la o parte filozofia gălăgioasă a reclamei în general care îți făgăduiește și îți propune atîtea, printr-un fel de emfază a nimicului decis să ia deodată proporții copleșitoare. Și aici, ca în toate, *vorba lungă, sărăcia omului*.

Pe cînd... *Nasturi la Artur*... Nici o agresiune. Nici o îngîmfare. Nici o promisiune mirobolantă și deșartă. Demonul veșnic nemulțumit din mine și bagacios își șopti că și *Nasturi* la era inutil, și că mult mai atrăgător și mai plin de suspans ar fi fost să fi stat acolo scris, doar atît: *La Artur*. Nemaipermițîndu-ți nici prepoziția respectivă ce seamănă leit cu nota muzicală, sonoră, - *La major!*... Așadar, nu că fără nasturii pe care i-ai fi cumpărat de la acest Artur, viața nu ar fi avut nici un rost; nu că, fără ei, pardon

de expresie, ți-ar fi căzut pantalonii în vine; nu că în lipsa lor, nimeni nu ar mai fi avut de ce să te țină ori să te tragă. Nici o ademenire retorică sau increzută, după cum ziceam; nici o invitație obraznică sau plină de tupeu, ori mai știm noi de ce... Ca și cum acest... Artur, dacă Artur îl chema cu adevărat pe stăpînul dughenei și dacă nu era vorba cumva de vreun nume născocit și, cu trimitere la Europa veacurilor șapte, opt, care ar fi fost, cu masa aia rotundă a cavalerilor respectivi, față de care NATO, mult rîvnitul, ar fi un biet club de biliard...; prin urmare, ca și cum drăguțul de Artur ar fi înțeles de mult nerușinarea dată în vînt a societății lacome de consum cu reclamele ei împuțite!... În lumea asta agitată de atîția afaceriști, stai zăpăcit cu votul în mînă, - cui naiba să-l mai dai?!

Interesați-vă la Artur. El deține cheia ce va face să se deschidă poarta grea a mileniului al treilea.

Nimic nu se compară, așadar cu această,... nici măcar ofertă,... cu această consemnare modestă a necesității posibile: *Nasturi la Arthur*. Se înțelegea repede, fără propuneri lungi și pretențioase.

Cînd într-una din zilele noastre, în alt loc, pe care nu merită să-l mai indic, într-o radioasă dimineață de început de mai, plimbîndu-mă în acest impar '97 pe una din ulicioarele insorite, vîd,... oroare!... vîd firma, nobila, de altădată, spartana firmă, modificată în stilul emfatic al epocii noastre de transformări iuți și bezmetice:

Atelierul de nasturi Eterna. Executăm și confecționăm nasturi de toate formele și categoriile, nasturi de metal și nasturi îmbrăcați în orice fel de material dorește clientul.

Prețuri mici, de concurență. Încercați cu toată încrederea. La Georgică, nepotul celebrului Artur!

Un nasture solid și fin este o dovadă de viață trainică și durabilă. Cu nasturile, ca și cu focul, a început marea civilizație și era noastră modernă.

Rugăm Onor Clientela să ne viziteze urgent.

Ocean

O carieră militară

MOTĂIAM pe o bancă așteptînd ca regele astrelor să sfîșie ultimii nori de ceață de pe undele tremurătoare ale mării. Lingă mine, dl. Nelu trîncănea fără sfîrșit, dar nu-l mai ascultam de mult. Cînd mă apropiam de vama trezirii, începeam să mă vaiet: "Cine m-a pus?" Cu un minim efort rămîneau de partea somnului. Ce dulce e uitarea! Mă judecam și îmi spuneam: "Cum ai putut să fii așa de nătăflet și să-l ascuți pe omul acesta? Triest îți trebuia? Miile de kilometri se răzbună într-o zi." Și iar o înturnam: "De acord, dar am vrut să fac omului o bucurie de ziua lui. De fapt a fost un pariu." Rămîneau pe cealaltă parte a vămii gîndului: "S-a rugat atîta. Voia să vadă Triestul, ultima mare dorință a vieții sale. Și cît nu m-a mai bătut la cap: <O oră, te rog, prietene, o oră pe malul Adriaticei, s-o vîd și, seara, cînd voi adormi, să-mi cîrlesc ochii cu amintiri din Triest. Dumneata nu ai nici un vis din copilărie? Eu nu-ți cer să mă urci pe Fujia-ma, nici în Tibet. Cîțiva pași pe autostradă, ce naiba!>"

Domnul Nelu mă trezi definitiv din reverie cu o lovitură în plexul solar: "Uită-te! Exact așa!" Mă bîtu apoi pe umăr și-mi răsuci capul cu o forță nebănuită. La ce să mă uit? Marea nu se mutase, doar valurile își schimbaseră culoarea în lumina soarelui. Încecai să mă eliberez din strînsoare, dar nu izbutii.

Singura soluție era să recunosc că am văzut ceea ce a văzut el. Mîinii: "Văd. Văd foarte clar." Dl. Nelu își retrase brațul, era complet schimbat la față, un copil trist: "Are pampon, domnule. Ai văzut?" Îi dădu dreptate: "Are, de ce să nu aibă?" Companiul meu mă privi decepționat: "N-ai văzut nimic! Degeaba am ajuns noi pînă la Triest. Nu meriți farmecul unui asemenea oraș." - "Ce trebuia să văd?" - "Mon cher, a trecut pe lingă noi o pereche, el în uniformă bleumarin, ea cu o rochie vișinie." - "I-am văzut. Se plimbau." - "Și ce ți-a sărit imediat în ochi? Te-am făcut atent." Nu înțelegeam unde bate. Răspunsei într-o doară: "Fata era frumoasă." - "Nu, domnule, nu", zbiră Nelu disperat, "el, tinărul purta pampon la chipiu." Tăcere. Dl. Nelu repetă cuvîntul, savurîndu-l ca pe un fagure de miere. Se uită împrejur să fie sigur că nu-l ascultă nimeni - un obicei adus din țară - și-mi povesti. "Am avut de mic o dorință neîmplinită: să port și eu pampon la chipiu, să simt cum mă înfioară umbra lui, cînd vîntul flutură prin el, răvășindu-i perii. N-am spus-o nimănui: acesta a fost motivul pentru care am îmbrățișat cariera armelor. Am dat la liceul militar și am reușit exact în anul în care s-a renunțat la pampoane pentru elevi; în locul chipielor cochete s-a introdus basca engleză ca o plăcintă turtită. Așa îi plăcea regelui. M-am grăbit să ajung la singura armă în care pam-

ponul se zicea că va fi reintrodus: administrația. Cinci ani am trudit la muntă. Îmi venea să mă sinucid. Am împrumutat de la garderoba teatrului comunal un chipiu cu rozetă - mi l-au dat ca amanet că era pentru rolul lui Pristanda - mă ascuți? M-am fotografiat cu el. Dar nu e totuna. Cînd se vor duce comunistii aștia dracului, am să fac o excursie în Ungaria, cică acolo mai există bărbați și uniforme adevărate, chipie cu penaj." Energia lui mă trezi de-a binelea. Se ridică brusc: "Acum te las, ne vedem la orele 13, luăm masa la hotel. Pînă atunci, ciao!" Așteptă cîteva clipe, apoi o luă încet pe faleză. Dinspre pod, cobora agale perechea cu pamponul.

La masă îmi puse între farfurii un pachet învelit în ziare. Mă îndemnă: "Deschide-l! Ți-am cumpărat o șapcă pentru carnaval. N-are pampon, dar știu că o să-ți placă. S-o porți sănătos." Îmi prinse mîna și mă privi cu ochii săi nevinovați. Bănuiam eu: ceva nu era în ordine. "Mai e vreo problemă?", îl întrebai. "Mon cher, am încurcat-o cu numele astea de orașe. Dar nu-ți fac nici un reproș. Eu am avut altă dorință. M-am interesat și mi s-a confirmat la biroul de informații. Nu la Triest trebuia să venim noi, ci la Napoli. Acolo e să vezi și să mori. Acolo pampoane! N-o să-ți pară rău. Găsim un ceaprazar și pentru tine."

Paul Miron

Cauze, scopuri

INTERPRETAREA faptelor în termeni de cauze, intenții, scopuri, efecte etc. beneficiază de o mare varietate de mijloace lingvistice; poate tocmai de aceea vorbitorii se încurcă de multe ori în ele și produc texte destul de confuze. Exprimarea cauzei e adesea pîndită de pleonasm, foarte evidente cînd textul e, în plus, cu totul vag, neinformativ: "insuficiența energiei termitice a fost cauzată de nenumărate motive" ("România liberă" = RL 23.XII. 1995, 16; sublinierile în texte îmi aparțin). Există de altfel o tendință de a pomeni cauza fără rost, lăsînd-o neprecizată: "*din motive* pe care oricine le poate intui" (RL 2150, 1997, 10). Dacă *motivele "cauzează"*, în mod la fel de tautologic *sursele* sau *cauzele "generează"*: "sărăcia și mizeria - una din «sursele» care generează mentalitățile locuitorilor Deltei Dunării" (RL 1693, 1995, 20); "este principala cauză care a generat criza instituțională" (RL 2072, 1997, 9). Pleonasmul poate fi descris ca un caz de contaminare între două construcții echivalente "*în urma* accidentului a rezultat moartea violentă a lui S.I." (RL 2073, 1997, 10); contaminarea produce și contradicții logice, așa cum se întîmplă atunci cînd, din suprapunerea a două moduri de explicare diferite ("originea disputei este în..." și "disputa pleacă de la..."), apare ideea unei "origini care pleacă": "*originea disputei pleacă de la sentimentele*" (RL 2016, 1996, 1). Alteori contaminarea este și mai derutantă, pentru că asociază două perspective diferite asupra lucrurilor: actul de explicare ("a motiva o decizie" într-un anumit fel) și relația dintre fapte ("a lua o decizie" dintr-o anumită cauză): "Directorul Vulcan a motivat această decizie deoarece (...) DAC AIR a anunțat deschiderea unei linii aeriene" ("Evenimentul zilei" 1450, 1997, 2).

O înțîlnire neinspirată a noțiunii de cauză - în construcția "cel în cauză" ("cel în discuție", "respectivul") cu cea de efect produce rezultate involuntar comice: "*cei în cauză pot avea ca efect* leziuni asupra creierului" (EZ 634, 1994, 10).

Derutantă poate fi și confuzia între cauză, intenție, scop (favorizată gramatical de asemănarea construcțiilor "pentru că" și "pentru ca să"): "Aceste borne au fost făcute special *pentru că*, în momentul în care cineva trebuie să-și construiască, mută borna" (RL 2150, 1997, 10); "Scriu *cu motivul că* poate să poată cîștiga acest concurs" ("Ziua", 150, 1994, 6). Și în exprimarea scopului se întîlnește frecvent contaminarea pleonastică - "nu neg că sondajul respectiv nu a avut ca scop și intenția de influențare a opiniei publice" -, după cum și aici pot apărea contradicții, care ajung să nege însuși conceptul de intenție: "limbajul, tributar tradiției de dată recentă, trădează altă intenționalitate, poate inconștientă" (RL 513, 1991, 1).

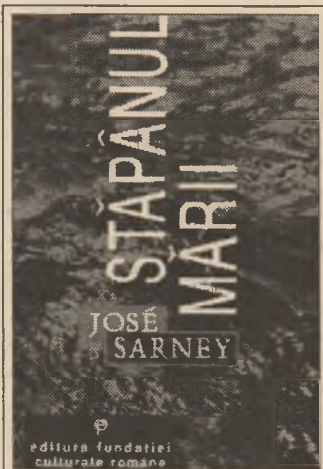
În fine, merită citat un mod destul de neașteptat de a concentra într-o singură formulă o explicație causală și una intențională: "Foslui Petre a declarat că *scopul* a fost jaful *cauzat* de sărăcie" (RL 2152, 1997, 24). Cititorul unor texte jurnalistice care oscilează între redundanță și concentrare excesivă e pus astfel în situația de a rezolva mici probleme logico-filozofice.

Mistere braziliene...

IRUPȚIA miturilor în real transformă romanul apelor și pescarilor din nordul Braziliei, scris de José Sarney, într-o lentilă magică, sărată, prin care începuturile lumii, veșnica ei reînnoire, eschatologia și cosmogonia, stăpânirea timpului se arată la suprafață. Tărâmurile și mările "unde a trăit, a iubit, a murit și s-a lăsat vrăjit căpitanul Antao Cristório" alcătuiesc o geografie în permanent contact cu Lumea Cealaltă - "capuri, plaje, recife, insule, fluvii, atoli, podmoluri, zăgazuri, golfuri, creste, bancuri de nisip, țărături după reflux, canale, lo-

José Sarney, *Stăpânul mării*. Roman. Traducere și note de Micaela Ghițescu. Editura Fundației Culturale Române, 1997. 218 p. F.p.

curi de spargere a valurilor..." Granița de "spargere a valurilor" mitului în realul coastei braziliene e populată de arături stranii, vase-fantomă (un vas de pe care stafia unui poet se tânguie în versuri, o caravelă a lui Magellan cu un cadavru spânzurat, Vasul Morților, Vasul Pecetei Roșii din August, "visul mărilor..."), dihanii puturoase care siluiesc fetele pescarilor, *chicholas*, lilieci fantastici care seduc nevestele pescarilor plecați în larg, Zé do Casco, negrul strigoi homosexual, stafia unui preot, focurile Sfântului Elm, dar și copiii morți ai lui Cristório, care îi anunță primejdiile etc.

Pescarul Antao Cristório a încheiat de copil o "înțelegere cu marea", dându-i cămașa sa preferată în timpul botezului furtunii. Cu mica-i ambarcațiune - *biana* - care are suflet de om și e numită "Stamba Verde" după iubita căpitanului, răpita de monștrii marini - Cristório străbate apele în lung și-n lat, trăind întâmplări pe care ceilalți le iau drept năluciri: cuturează mările în căutarea iubitei răpite; culege din valuri stafiile a doi naufragiați din alte timpuri, Querente și Aquimundo, neschimbați de zeci de ani, care îi devin însoțitori și în cele din urmă se îmbarcă pe o corabie-fantomă; se iubește cu Maria das Aguas, un fel de femeie a mărilor, care îi dă puteri extraordinare; seduce o bătrână vrăjitoare care farmecă fata promisă lui Cristório

și logodită cu altul; își răpește viitoarea soție aducând-o, ca și pe sora ei, peste mare, în satul său. În această lume a vrăjitoriei nu se mai miră nimeni că Germana, cumnata, îi devine mai dragă decât nevasta, plecând în final, alături de căpitan și de prima lui iubită, în călătoria eternă.

Primul semn al sfârșitului e "sinuciderea" bătrânei *biana* Stamba Verde (despre care căpitanul spunea că e "ca femeia, trăiești cu ea și trebuie să-i redai felul de a fi", ba chiar visa să aibă un copil cu ea, "*biana* și om") care ia foc de la sine - pentru că nu mai suporta bătrânețea - cu un foc care "a început să plângă, un plâns atât de profund și de sfâșietor, încât toți s-au pornit pe plâns fără să știe de ce".

Suferința căpitanului e atât de mare, încât refuză să-și cumpere altă ambarcațiune, se angajează doar cărmaci pe vasele altora, dar în prima călătorie vede în delir monștrii marini - principii demiurgice - cu iubita lui și naufragiază, urmărit până la țărm de un pește *tintureira*, lătrător ca un câine (de care scapă cu ajutorul cămășii aruncate cândva în mare). Alături de iubita salvată și de Germana pornește pe "revenita" Stamba Verde, vas-fantomă, în călătoria fără sfârșit. Viața - văzută ea însăși ca navigație periculoasă - continuă în acest vas al speranței. Dincolo de simbolul trecerii către moarte (și invers), existent în toate literaturile, *biana* lui José Sarney pornește în căutarea adevărului, păcii, nemuririi, e o fugă de sine care nu ajunge niciodată la capăt, progresie a sufletului care nu și-a atins încă scopul.

Călătoria în propriul sine scrisă de acest mirabil brazilian (care nu e numai prozator și poet, ci și om politic - a fost, incredibil, președintele Braziliei!) tulbură prin intensitate, prin fermentii de regenerare a spiritului pe care-i eliberează. Locul cel mai important în arsenalul magic al cărții revine, desigur, puterii cuvântului: în traducerea pe măsură a Micaelei Ghițescu (care a obținut, de altfel, premiul Societății de Limbă Portugheză din Lisabona) ea pare a materializa nu doar talentul unui singur om, ci prezența tuturor zeilor care locuiesc torentul formei, curentul vieții și al morții.

...și groenlandeze

ACEEAȘI lume misterioasă a mării și ceturilor, dar în nord, printre ghetarii Groenlandei, domină realismul magic al unui tânăr danez - Peter Hoeg, n. 1957, devenit vedetă internațională după transpunerea cinematografică a romanului său tradus în 33 de țări și vândut într-un tiraj de peste 4 milioane de exemplare. Povestea cercetătoarei în geologie Smilla, care devine un fel de Sherlock Holmes al zăpezilor, investigând pe cont propriu moartea copilului Isaia pune într-o perfectă ba-

Peter Hoeg, *Cum simte domnișoara Smilla zăpada*. Traducere din limba daneză de Valeriu Munteanu. Editura Univers, 1997. 391 p. F. p.

lanță poezia nordului - zăpada respirând, lumina galbuie, casele albe (cartierul Globulele Albe din Copenhaga) - legende groenlandeze devenite sub aurora boreală una cu viața reală (femei mergând la vânătoare - "convingerea, de la sine înțeleasă în Groenlanda, că fiecare sex cuprinde în sine posibilitatea latentă de a se transforma în sexul opus") și trama polițistă: un copil a fost ucis, aruncat de pe acoperișul blocului Smillei în zăpadă - de ce? Cum mama acestuia primea pensie de văduvă de la Societatea de Criolit, Smilla, specialistă în "morfologia ghetarilor" ("fericirea ei: zăpada și cifrele") descoperă în arhivele Societății documente despre expediția de la Gela Alta. Firul duce spre doctorul legist Løyen, cercetător în probleme de medicină arctică (a scris despre cadavrele conservate în mlaștinile daneze și examinarea mumiilor groenlandeze - subiect care ar fi fost pe placul lui Jung și al lui Michel Tournier!), dar și... parazitolog, un "multilateral" care a colaborat cu naziștii (investigând "tărâmul ceturilor", *Niflheim*, porțiunea extremă a imperiului morții - care era și numele secret al expediției în Groenlanda... Societatea Freia-Film, pretextând "filme care să vină în sprijinul teoriei despre Thule a lui Hörbinger", căuta, în realitate, criolit pentru producția de aluminiu necesară industriei aviatice). După 20 de ani, în 1966, e organizată altă expediție care eșuează, apoi alta - cu fonduri din afară - în care mor în mod ciudat patru persoane, între care tatăl copilului Isaia (cu urmele unui parazit uriaș în organism). Altă expediție, în 1991, suprapune misterelor traficul de droguri și transportul unui fragment de meteorit despre care se spunea că ar fi conținut diamante și substanțe enigmatice. În realitate, descoperă Smilla, "piatra vie" a meteoritului conține "viermele polar", un *killer* care, răspândit în lume, ar fi putut s-o distrugă. Lupta dusă între gheturi de Smilla (care "simte" ce se întâmplă după urmele din zăpadă - pentru danezii

crescuți cu Biblia în mână, albul de nea exprimă "lumina adevărului") cu Toerk, cel dispus să vândă, pentru bani și glorie, bucăți de meteorit, e chiar lupta dintre principiile binelui și răului (puritate/căldură umană/poezie contra corupție/indiferență/știință distructivă).

Evoluția de la stilul poetic la o scriitură sacadată, nervoasă, pe măsură ce trece în "acțiune", face din romanul lui Peter Hoeg, devenit "romanul anului" în 1993, un thriller poetic al cărui puls e integral păstrat de traducerea din daneză a profesorului Valeriu Munteanu.

Despre larve și ingeri

ADAM MICHNIK (n. 1946), intelectualul mișcării sindicale poloneze "Solidarnost" (alături de L. Walesa) și-a așternut "Scrisorile din închisoare" în perioada următoare loviturii de stat din 13 decembrie 1981 dată de generalul Jaruzelski împotriva democrației care abia se infiripa. Deși au adresat cu identitate precisă, "Scrisorile..." pot fi considerate atât specii scriitoricești-gazetărești cât și retorica unui intelectual angajat către o întreagă țară. Desigur, există în aceste eseuri probleme specifice poloneze, persoane și personaje nu toate cunoscute românilor, dar toată lumina ideatică din jurul lor, dacă s-ar putea spune astfel, decupează din umbră probleme generale ale demnității și rectitudinii intelectualului într-o dictatură. Nu în ultimă măsură opiniile și disocierea unor idei moral-politice ating noțiuni fundamentale ale filozofiei, ale cunoașterii. Mai ales problemele Adevărului ("Patria intelectualului este Adevărul") și ale Libertății ("Semnând un angajament cu poliția poți cel mult trece dintr-o închisoare mică în închisoarea cea mare a celor de afară"). Soluția e, în consecință, redefinirea adevărului în dictatură, schimbarea întregii societăți. Numeroasele cazuri de abjurări sunt analizate fără patimă dar și fără cruțare - ele pot fi concludente pentru faptul că "pactul cu diavolul" n-are cum să rămână parțial ori mărunț, el sfârșește în cele din urmă în trădare. "Dacă semnezi declarația de loialitate, pui în mână polițaiilor un bici. Îl vor mânui și te vor obliga să semnezi și declarația următoare, înțelegerea de colaborare cu ei. Astfel, declarația ta de loialitate se transformă într-un pact cu diavolul" și ea nu trebuie acceptată "dacă vrei să nu-ți fie teamă, dacă vrei să-ți păstrezi respectul de sine" (*De ce nu semnez*).

"De ce nu emigrez", "Despre rezistență", "Scrisoare către generalul Kiszcak" (pe atunci ministru de Interne), "Noi cei din Solidaritatea" ș.a. au cauzalitate istorică și socială concretă, pe când, de pildă, "Noul evoluționism", "Bi-

serica și stânga", "Thomas Mann față în față cu nazismul" par preponderent teoretice, analizează posibilitățile detașării de sistemul totalitar. *Tratatul despre larve* al lui Piotr Wierzbicki (care îi ridiculizează pe intelectualii polonezi colaboraționiști ai puterii comuniste) i-a inspirat lui Michnik memorabilul eseu *Larve sau ingeri* care definește atitudinile opozantului, intelectualului și moralistului (opozantul activ transformă lumea, dar nu percepe multidimensionalitatea ei: moralistul sesizează "capcanele etice", dar privilegiază "cultul mâinilor curate"; intelectualul neangajat e un spectator care nu găsește răspunsuri concrete). În trepte clare ("Precari-tatea intelectuală a viziunii noastre asupra trecutului", "Șansele și prețul compromisiului", "Despre buna întrebuințare a rigorii morale", "Măniheismul - blestemul popoarelor înrobite") Michnik demonstrează necesitatea unui... *Tratat despre ingeri* (altminteri "ingerii" necriticați, menținuți în angelismul lor, sunt în primejdie de a se transforma grabnic în diavoli).

Volumul se încheie cu o convorbire între Adam Michnik, de o parte, și Vladimir Tismăneanu (care semnează și o mobilizantă prefață - "fie ca oamenii noștri de litere să

Adam Michnik

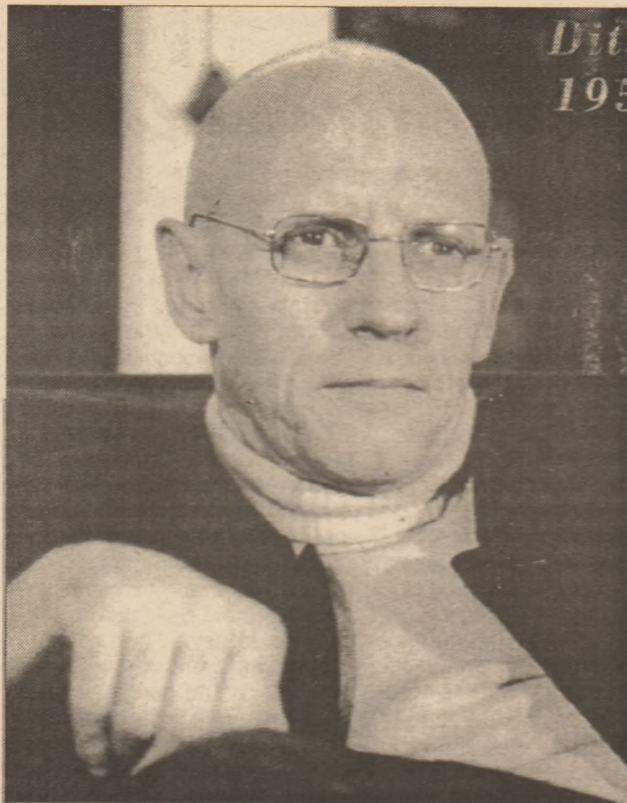
Scrisori din închisoare și alte eseuri

Adam Michnik, *Scrisori din închisoare și alte eseuri*. Traducerea și îngrijirea ediției: Adriana Babeți și Mircea Mihaies. Cu o prefață de Vladimir Tismăneanu. Editura Polirom, Iași, 1997. 261 p. F. p.

înțeleagă că politica nu este un joc necesarmente degradant și că prezența lor în polemicele care agită Cetatea nu este o concesie temporară ori o zădărnice automutilantă, ci o obligație morală de o vitală urgență") și Mircea Mihaies, pe de altă parte. Perenitatea ideilor exprimate imediat după lovitură de stat din 1981, cunoașterea profundă a problemelor "la zi" din țările post-comuniste (între care naționalismul), cea a problemelor românești contemporane și a vaselor comunicante între tendințele prezente pe eșichierul politic postcomunist dau acestui interviu greutatea unei postfețe-avertisment - deși Michnik se declară "istoric, nu profet".

Michel FOUCAULT

CUTIA CU SCULE

INTERVIUL de față, prezentat, în cele ce urmează, fragmentar, a fost acordat de filosoful francez Michel Foucault lui Roger-Pol Droit și a apărut în cotidianul Le Monde din 21 februarie 1975, imediat după apariția cărții Surveiller et punir (publicată, de curind, și în traducere

românească: vezi M. Foucault, A supraveghea și a pedepsi, traducere și note de Bogdan Ghiu, control științific de Marius Ioan, prefată de Sorin Antohi, București, Ed. Humanitas, 1997), fiind reeditată în masiva culegere postumă M. Foucault, Dits et écrits. Paris, Gallimard, 1994, vol. II, pp. 716-720. Titlul lui original era "De la suplicii la celule". Am preferat să-l intituliez, însă, "Cutia cu scule", după comparația folosită de Foucault însuși în finalul textului, comparație devenită în scurtă vreme celebră și folosită, astăzi, de mulți dintre comentatorii gânditorului francez, ca o emblemă definitorie pentru opera sa: o invitație euristici la "utilizare", la acțiune intelectuală concretă, o invitație pe care îmi permit, acum, s-o transmit și cititorilor români, potențiali "utilizatori" ai analizelor la care Foucault supune modernitatea și puterea (politică) în A supraveghea și a pedepsi.

- Sub forma și cu funcția ei de astăzi, închisoarea poate trece drept o invenție neașteptată și izolată, apărută la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Dumneavoastră demonstrați, dimpotrivă, că nașterea ei se cuvine plasată în cadrul unei mutații mai profunde. Despre ce mutație este vorba?

- Citindu-i pe marii istorici ai epocii clasice, se poate observa faptul că monarhia administrativă, oricât de centralizată și de birocratizată ne-am imagina-o, era, cu toate acestea, o putere neregulată și discontinuă, care le lăsa indivizilor și grupurilor o anumită latitudine de a ocoli legea, de a se adapta cutumelor și de a se strecura printre obligații etc. Vechiul Regim tira după sine sute și mii de ordonanțe niciodată aplicate, de drepturi pe care nimeni nu le exercita, de reguli cărora mase întregi de oameni le scăpau. De exemplu, fraudă fiscală cea mai tradițională, dar și contrabanda cea mai evidentă făceau parte din viața economică de zi cu zi a regatului. Între legalitate și ilegalitate exista, așadar, o permanentă tranșacție, care constituia una dintre condițiile de funcționare a puterii în acea epocă. (...)

În cea de-a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, acest sistem de toleranță se modifică. Noile exigențe economice, teama politică față de mișcările populare – care va deveni obsedantă, în Franța, după Revoluție – impun un alt tip de control asupra societății. Este nevoie, acum, ca exercițiul puterii să devină mai fin, mai strins, și să se creeze, începând cu decizia adoptată la centru și pînă la individul cel mai mărunț, o rețea cît mai continuă cu puțință. Fapt care a determinat apariția poliției, a ierarhiei administrative, a piramidei birocratice specifice statului napoleonian.

Cu mult înainte de 1789 deja, juriștii și "reformatorii" visaseră la o societate în mod uniform punitivă, în care pedepsele să fie inevitabile, necesare, egale, fără excepții sau soluții de compromis. Dintr-odată, marile ritualuri de pedep-

sire care erau supliciile, destinate să provoace efecte de teroare și exemplu, dar de care mulți vinovați reușeau, nu mai puțin, să scape, dispar în fața imperativului unei universalități punitive ce se concretizează sub forma sistemului penitenciar.

- De ce, însă, tocmai închisoarea și nu un alt sistem? Care este rolul social al încarcerării, al claustrării "vinovaților"?

- De unde vine închisoarea? Aș spune: "cam de peste tot". A existat, firește, în cazul ei, și o parte de "invenție", dar aceasta a constat în inventarea unei întregi tehnici de supraveghere, de control, de identificare a indivizilor, de observare a gesturilor, activității și eficacității lor. Cu începere încă din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, în armată, colegii, școli, spitale și ateliere. O tehnologie a puterii fine și cotidiane, a puterii asupra corpurilor. Închisoarea constituie figura ultimă a acestei epoci a disciplinelor.

În ceea ce privește rolul social al încarcerării, acesta trebuie căutat în direcția celui personaj care începe să se definească tot mai pregnant în secolul al XIX-lea: delincventul. Constituirea unui mediu al delincvenței este absolut corelativă cu existența închisorii. S-a încercat, astfel, constituirea, în chiar sinul maselor populare, a unui mic nucleu de oameni care să fie, dacă se poate spune astfel, titularii privilegiați și exclusivi ai comportamentelor ilegale. Indivizi respinși, disprețuiți și temuți de toată lumea. (...)

În epoca clasică, violența, furtul mărunț și mica escrocherie erau, dimpotrivă, extrem de curente și, pînă la urmă, tolerate de toți. Răufăcătorul reușea foarte bine, se pare, să se piardă în societate. Dacă i se întâmpla, totuși, să fie prins, procedurile penale erau expeditivă: pedeapsa capitală, galerele pe viață, surghiunul. Mediul delincvent nu se caracteriza,

așadar, prin acea închidere asupra lui însuși care a fost organizată în primul rînd de închisoare, de acel soi de "zacere în suc propriu" înăuntrul sistemului carceral, unde se ajunge la formarea unei adevărate micro-societăți în interiorul căreia oamenii se leagă între ei printr-o solidaritate efectivă care le va permite, odată eliberați, să se sprijine unii pe alții.

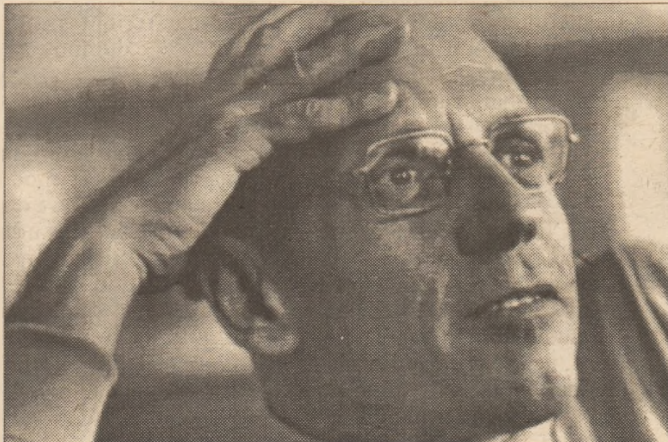
Închisoare reprezintă, prin urmare, un instrument de recrutare pentru armata delincvenților. La asta servește ea. De două secole tot auzim spunindu-se: "Închisoarea eșuează, dat fiind că fabrică delincvenți". În ceea ce mă privește, aș spune mai curînd: "Ea constituie o reușită, pentru că tocmai asta i se cere".

- Se afirmă, totuși, cu insistență că închisoarea, cel puțin în mod ideal, îi "vindecă" sau îi "readaptează" pe delincvenți. Ea este - sau ar trebui să fie - mai mult "terapeutică" decît punitivă...

- Psihologia și psihiatria criminală riscă să fie marele alibi în spatele căruia va fi menținut, în fond, același sistem. Ele nu ar putea să constituie o alternativă serioasă la regimul de închisoare, și aceasta pentru simplul motiv că s-au născut odată cu el. Închisoarea pe care o vedem instituindu-se imediat după adoptarea Codului Penal ține să treacă, de la bun început, drept o întreprindere de îndreptare psihologică. Ea este deja un loc medico-judiciar. Chiar dacă i-am preda pe toți cei încarcerați în mîinile psihoterapeuților, acest lucru nu ar provoca nici cea mai mică schimbare în sistemul de putere și de supraveghere generalizată instituit la începutul secolului al XIX-lea. (...)

- Rămîne de văzut care este "beneficiul" pe care clasa aflată la putere îl are de pe urma constituirii acestei armate de delincvenți despre care vorbiți...

- Existența ei îi permite să spargă continuitatea ilegalismelor populare. Ea izolează, într-adevăr, un grup restrîns de oameni care pot să fie controlați, supravegheați, cunoscuți cu de-ămanuntul și care sînt ținta ostilității și a suspiciunii mediilor populare din care provin. Căci victimele măruntei delincvențe de zi cu zi sînt tot oamenii cei mai sărmani.

Iar rezultatul acestei operații este efectiv, pînă la urmă, un imens profit economic și politic. Profit economic: sumele fabuloase pe care le aduc prostituția, traficul de droguri etc. Profit politic: cu cît există mai mulți delincvenți,

cu atît populația acceptă mai ușor controalele polițienești; pentru a nu mai pune la socoteală beneficiul furnizat de o mină de lucru asigurată pentru cele mai ingrate nevoi politice: lipitori de afișe, agenți electorali, spargători de grevă... Încă de pe vremea celui de-al Doilea Imperiu, muncitorii știau foarte bine că mulți dintre oamenii care le erau impuși, ca și cei din batalioanele anti-revoltă organizate de Louis-Napoléon, erau ieșiți din închisori...

- Deci toate agitațiile iscate în jurul "reformelor" și al "umanizării" închisorilor nu reprezintă decît o amăgire?

- Părerea mea este că adevărata miză politică nu este aceea ca deținuții să primească un baton de ciocolată de Crăciun sau să poată merge acasă de Paști. Ceea ce se cuvine denunțat nu este atît caracterul "inuman" al închisorii, cît funcționarea ei socială reală, ca element de constituire a unui mediu delincvent pe care clasele aflate la putere se străduiesc să-l mențină sub control. Adevărata problemă este dacă închiderea acestui mediu asupra lui însuși va putea să ia sfîrșit, dacă el va rămîne sau nu rupt de masele populare. Altfel spus, ceea ce trebuie să facă obiectul luptei este funcționarea sistemului penal și a aparatului judiciar în cadrul societății. Căci ele sînt cele care gestionează ilegalismele și care le fac să acționeze unele împotriva altora.

- Cum ar trebui definită această "gestionare a ilegalismelor"? Formula presupune cumva o concepție neobișnuită despre lege, societate și raporturile dintre ele?

- Numai o ficțiune ne poate face să credem că legile sînt făcute pentru a fi respectate, iar poliția și tribunalele, pentru a determina respectarea lor. Numai o ficțiune teoretică ne poate face să credem că noi am subscris o dată pentru totdeauna legilor societății căreia îi aparținem. Toată lumea știe că legile sînt făcute de unii și impuse altora.

Se pare, însă, că putem face un pas în plus. Ilegalismul nu reprezintă un accident, o imperfecțiune mai mult sau mai puțin inevitabilă. El constituie un element absolut pozitiv al funcționării sociale, rolul său fiind prevăzut în cadrul strategiei generale a societății. Toate dispozițiile legislative au menajat spații protejate și profitabile în interiorul cărora legea poate fi încălcată, altele în care ea poate fi ignorată și altele, în sfîrșit, în care infracțiunile sînt sancționate.

La limită, aș spune chiar că legea nu este făcută pentru a împiedica un tip sau altul de comportament, ci pentru a diferenția modalitățile de a ocoli legea însăși.

- Ca de exemplu?

- Legile privitoare la droguri. Începînd cu acordurile dintre Statele Unite și Turcia cu privire la bazele militare (legate, în parte, de autorizația de a cultiva opiu) și pînă la supravegherea polițienească de pe strada Saint-André-des-Arts (stradă aflată

George Enescu în America profundă

în centrul Parisului, în imediata apropiere a podului Saint-Michel; *n.m., B.G.*), traficul de droguri se desfășoară ca pe un fel de tablă de șah, cu căsuțe permise unora și oprite altora. Numai pionii marunți sînt plasați și păstrați în căsuțele periculoase. Pentru profiturile cele mari, calea e liberă. (...)

- A supraveghea și a pedepsi, *ca și lucrările dvs. anterioare, se bazează pe cercetarea unei cantități considerabile de arhive. Există o "metodă" Michel Foucault?*

- Consider că există, în momentul de față, un atît de mare prestigiu al demersurilor de tip freudian, încît, de foarte multe ori, s-a ajuns ca analizele de texte istorice să-și stabilească drept țel căutarea "ne-spusului" discursului, a "refulului", a "inconștientului" unui sistem. Se impune să abandonăm această atitudine și să fim în același timp mai modești și mai harnici. Deoarece, atunci cînd privești documentele, ești surprins să observi cu cît cinism burghezia secolului al XIX-lea spunea cît se poate de exact ce anume făcea, ce anume urma să facă, și de ce. Pentru ea, ca deținătoare a puterii, cinismul reprezenta o formă de orgoliu. Și doar pentru cei naivi burghezia poate părea idioată sau lașă. Ea este, dimpotrivă, inteligentă și îndrăzneată. Și a spus cît se poate de clar ce anume urmărea.

Regăsirea acestui discurs explicit presupune, evident, abandonarea materialului universitar și școlar al "marilor texte". Nu prin gura lui Hegel sau a lui Auguste Comte vorbește burghezia în mod direct. În umbra acestor texte sacralizate, o strategie cît se poate de conștientă, de organizată și de calculată poate fi citită cu claritate într-o masă de documente necunoscute, care constituie discursul efectiv al unei acțiuni politice. Logicii inconștientului se cuvine, așadar, să-i substituim o logică a strategiei. Privilegiului acordat în prezent semnificativului și seriilor lui se cuvine să-i substituim tacticile, cu dispozițiile lor.

- *Cărui fel de lupte pot sluji cărțile dvs.?*

- Discursul meu este, evident, un discurs de intelectual și, în această calitate, el funcționează în interiorul rețelilor de putere existente. Însă o carte este făcută pentru a sluji unor utilizări neprevăzute de cel care a scris-o. Cu cît vor exista mai multe utilizări noi, posibile, neprevăzute, cu atît voi fi mai mulțumit.

Toate cărțile mele, indiferent că este vorba de *Istoria nebuliei* sau de cea de acum, sînt, dacă vreți, niște mici cutii cu scule. Dacă oamenii vor să le deschidă, să se servească de o frază sau alta, de o idee sau alta, de o analiză sau alta ca de o șurubelniță sau ca de un clește cu scopul de a scurtcircuita, de a descalifica, de a distruge sistemele de putere, inclusiv, eventual, pe acela aflat la baza cărților mele, cu atît mai bine!

Prezentare și traducere de
Bogdan Ghiu

CEA MAI elocventă dovadă a fragilității granițelor spațio-temporale, atunci cînd este vorba despre artă și cultură, o constituie "povestea" *Festivalului muzical internațional - O celebrare a lui George Enescu și Dinu Lipatti*, organizat la Pella în perioada 17-20 aprilie a.c. În anii '70, istoricul, filosoful, jurnalistul britanic Noel Malcolm, personalitate proeminentă a culturii engleze, suferă șocul cunoașterii lui George Enescu prin intermediul *Sonatei a 3-a, "În caracter popular românesc"*, interpretată de Yehudi Menuhin. "Pot spune că pentru mine a fost un fel de dragoste la prima vedere. Din acel moment - îmi mărturisea Noel Malcolm în interviul realizat cu prilejul amintit - am devenit obsedat de această muzică misterioasă, luminoasă și, în primul moment, am vrut numai să studiez, să citesc. Am învățat limba română pentru că am dorit să citesc cărți despre Enescu - din păcate, la noi nu există traduceri în limba engleză. După un timp mi-a venit însă ideea că aș putea scrie o carte despre el."

Noel Malcolm a dat curs acestui gând, cu feroarea-i specifică și, după un deceniu (1981), întreprinde o primă călătorie în România luând contact, printre alții, cu Romeo Drăghici, Eugen Pricope, Constantin Stîhi Boos. Istoricul englez petrece săptămîni și luni de muncă asiduă, mai ales în camera de microfilme a Academiei Române din București, dar și de conversație cu nenumărați exegeți români ai lui G. Enescu. Revenind în Anglia, Noel Malcolm începe elaborarea Monografiei *George Enescu - His life and Music*, tipărind-o în 1990 la Ed. Toccata Press din Londra. Pornind de la acest volum cu totul remarcabil - trecut, din păcate, aproape nesemnălat în presa românească a momentului -, o altă personalitate - muzicologul american, profesorul dr. David Williams - va fi și el fascinat de creatorul și omul Enescu. "În 1990, cînd am început să citesc cartea - îmi spunea Dl. David Williams într-un dialog înregistrat pe bandă - cu greu am mai putut renunța la ea și am fost eu însumi șocat de geniul muzical, dar și de măreția omului ca atare. Trebuie să afirm că a fost cea mai importantă descoperire muzicală din viața mea."

În dorința sa de a colecționa discuri și partituri ale lui Enescu, David Williams întreprinde o serie de călătorii în România; dar abia în 1995 reușește să obțină - prin amabilitatea muzicologului dr. Octavian Lazăr Cosma - câteva asemenea documente. "Le-am luat cu mine în America și i le-am arătat lui Joseph Giunta - dirijorul Orchestrei Simfonice din Des Moines" (capitala statului Iowa - n.n.). "După două zile mi-a telefonat spunându-mi că a fost uluit de calitatea muzicii enesciene și m-a invitat din nou să discutăm, împreună cu directorul executiv al orchestrei, ideea unui Festival Enescu". Și astfel, în inima Americii, în statul Iowa cu tradiție culturală europeană, s-au pus bazele, încă de la finele lui 1995, unei manifestări de amploare, dar mai ales de profunzime: *primul Festival muzical internațional George Enescu din afara României*. Ca o încununare a prestigiului, Lordul Yehudi Menuhin a acceptat președinția de onoare a manifestării.

Timp de o săptămînă, drapelul României a fluturat alături de cel american pe toate străzile și clădirile orașului Pella; după cum, pancarte uriașe cu chipul, semnătura lui Enescu și titlul evenimentului, ornau fiecare stîlp

de iluminat. Populația acestui oraș de descendență olandeză a aflat, a adoptat și s-a mîndrit cu oaspeții români și americani, figuri semnificative în muzica celor două țări, cărora li s-a făcut cea mai caldă și afectuoasă primire. Cu dăruire și promptitudine, cu un simț organizatoric impecabil, dublat de perseverență, Dl. David Williams (directorul artistic al Festivalului) a antrenat în realizarea acestui proiect ambițios: Colegiul Central din Pella, Orchestra Simfonică din Des Moines, Societatea "G. Enescu" din SUA (a cărei membră fondatoare și secretară este pianista Lory Wallfisch), Universitatea din Illinois, Teatrul de operă din Pella, precum și Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România, Muzeul "G. Enescu" din București, Ambasada Română și Centrul Cultural Român de la Washington DC, Academia Româno-Americană de Arte și Științe.

E, desigur, dificil să-i reunești, în numai patru zile, pe absolut toți specialiștii dintr-un domeniu. Unii dintre aceștia n-au răspuns generoasei invitații lansate cu multe luni în urmă de către David Williams; alții și-au făcut simțită prezența - fie prin omagii aduse lui Enescu și Lipatti pe video casete (ca în cazul Lordului Yehudi Menuhin), fie prin comunicări științifice expuse în lipsă (ca în cazul dirijorului Mihai Brediceanu). Printre participanții efectivi s-au numărat compozitorul clujean, academicianul Cornel Țăranu, pianista Ilinca Dumitrescu, muzicologii Clemansa Firca, Mihai Cosma și subsemnata.

Nouă recitaluri și concerte, desfășurate pe podiumul Auditorium-ului Douwstra din Pella și al Centrului Civic din Des Moines, cu muzică de Enescu și Lipatti, un simpozion dedicat integral lui Enescu și două proiecții de filme despre ambii artiști români (realizator Florica Gheorghescu) au fost concentrate în doar patru zile! Recitalul de muzică românească (Enescu, Jora, Lazăr, Mihalovici, Dinescu) susținut în deschiderea festivalului în Auditorium-ul Douwstra din incinta Colegiului Central din Pella, de către pianista Ilinca Dumitrescu, a creat o premisă favorabilă înțelegerii unei culturi muzicale deloc familiare pelienilor. (Într-una dintre după-amieze, I. Dumitrescu a fost solicitată să predea cursuri de măiestrie la Colegiul Central.) Succesul s-a răsfrînt și asupra celorlalte manifestări, interesul publicului intensificându-se progresiv. Versiunile *Simfoniei de cameră* (Orchestra de cameră din Des Moines, dirijor Joseph Giunta), *Octetului de coarde* (Ansamblul "G. Enescu", dirijor Șerban Lupu), *Dixtuorului* (Ansamblul de suflători din Des Moines, dirijor Paula Holcomb) au fost primite cu o participare intelectual-afectivă rar întîlnită în sălile noastre de concert. Întregul festival a fost dominat însă de apariția pe podium a doi neobosiți promotori ai creației enesciene și lipattiene peste ocean: pianista Lory Wallfisch, care a cântat singură (*Sonata op. 24 nr. 1 pentru pian* de G. Enescu), împreună cu Șerban Lupu (*Sonata a 2-a pentru pian și vioară* de Enescu și *Sonatina pentru vioară și pian* de D. Lipatti), sau cu mai tânărul și foarte valorosul pianist Horia Mihail (*Variațiuni op. 5 pentru două pian* de G. Enescu și *Dansurile românești pentru două pian* de Lipatti), și violonistul Șerban Lupu care, pe lângă colaborarea cu ansamblul său din Illinois și cu pianista Lory Wallfisch, a cântat în compania pianistei

Ilinca Dumitrescu, *Impresiile din copilărie* de Enescu - adevărat model de interpretare enesciană. Instrumentiștii americani au impresionat prin calitatea, chiar autenticitatea tălmăcirii partiturilor lui Enescu. *Sonata a 2-a op. 26 pentru violoncel și pian* de Pildă, datorată cuplului Parry-Howard Karp ne-a apărut ca o versiune de referință. "A fost o experiență minunată" - îmi spuneau cei doi imediat după recital. "N-am mai auzit o lucrare cu un asemenea sens al culorii". Tot o performanță - cel puțin ca precizie tehnică și intonațională, ca virtuozitate și subtilitate a stilizării sonore - mi s-a părut *Sonata a 3-a* în viziunea cuplului Jennifer Sacher Wiley-Carol lei Breckenridge. "Am avut nevoie de luni și luni de repetiții" - mi se destăinuia Jennifer Sacher Wiley. "Dar mă consider atît de fericită că i-am cerut lui David Williams s-o învîț. Simt o afinitate deosebită pentru această lucrare și sper s-o pot cânta din nou." Cît despre *Simfonia de cameră, Suita a 2-a pentru orchestră și Rapsodia Română nr. 1* dirijate de Joseph Giunta la Pella și la Des Moines, conducătorul Orchestrei simfonice din capitala Iowe mi-a spus la sfîrșit că: "A fost ca și cînd am avut de-a face cu trei ființe complexe și foarte diferite. Chiar în stagiunea viitoare vreau să dirijez mai mult Enescu în Des Moines, dar și în alte locuri unde voi fi invitat."

Soprana Anne Petrie, împreună cu pianistul Davis Folkers a subliniat cu finețe și acuratețe stilistică poezia celor 7 Cîntece pe versuri de Clément Marot.

Simpozionul, cu varietatea tematicii sale a incitat o dată în plus dorința publicului american de a-l reasculta pe George Enescu. Noel Malcolm a vorbit liber despre *Universalitatea lui George Enescu*, uimind prin bogăția și precizia informațiilor. Clemansa Firca a comunicat despre *Catalogul tematic al muzicii enesciene*, Cornel Țăranu ne-a împărtășit experiențele sale în legătură cu aranjamentul pentru orchestră al *Capriciului român pentru vioară și orchestră*, Mihai Cosma a relatat despre *Tradiție și modernism în Oedip*, iar subsemnata despre *Elemente ale prozodiei antice grecești în Oedip*. O carte și un CD-Rom vor immortaliza, până la sfîrșitul acestui an, cele mai reușite momente ale Festivalului, selectate de același entuziast David Williams. Ele vor apărea sub egida organizației independente, apolitice, *Educația pentru pace*, cu sediul la Washington DC. Pentru toate aceste inițiative, ca și pentru decizia sa de a urma un curs intensiv de două luni de limba română la Indiana University, Dl. David Williams a meritat din plin *Medalia comemorativă Gerge Enescu* oferită oficial de către pianista Ilinca Dumitrescu, în calitate de directoare a Muzeului "G. Enescu" din București.

La capătul unei experiențe de natură să exalte spiritul și chiar orgoliul oricărui român de bună-credință, m-aș ralia, fără rezerve, remarcilor pianistei Lory Wallfisch: "Acolo unde există entuziasm, interes și dragoste pentru artă, pentru cunoașterea culturii altui popor, se pot face miracole. David Williams a reușit să producă acest miracol. Trebuie să-l admirăm și să-i mulțumim pentru felul în care a contribuit la cunoașterea culturii noastre muzicale în America, la cunoașterea unui geniu muzical din România."

Despina Petecel Theodoru

Un idealist numit Nehru

◆ Stanley Wolpert nu e, desigur, primul biograf al lui Jawaharlal Nehru (1889-1964), dar e, în recentul său volum, *Nehru, o întâlnire cu destinul* (Oxford University Press), cel mai critic - constată „Asia Week”. El crede despre primul lider politic al Indiei independente că era „un idealist solitar, rupt de realitățile politice și sociale”, jumătate aristocrat englez, jumătate marxist. Dar aspectele cele mai controversate ale cărții sînt cele privind viața privată a lui Nehru, tendințele sale homosexuale ascunse îndărătul căsătoriei forțate, „falimentul său atît ca soț cît și ca bărbat incapabil să țină piept unui tată autoritar și să spună nu tradiției”.

Pentru cititori

◆ În Marea Britanie, mai mult de 100 de librării noi, mărite și transformate, au apărut anul acesta. Majoritatea aparțin lanțului de magazine Waterstone și lanțului Otakar și sînt amenajate după modelul librăriilor americane Barnes & Noble: spații luminoase și aerisite, unde se pot rasfoi sau chiar citi în liniște cărțile, cu mici cafenele pe ici-colo, cu ordinatoarele conectate la Internet, colțuri pentru copii și mai ales cu o nouă concepție de primire a cumpărătorilor: competență, servabilitate, entuziasm, curiozitate și gentilețe. Nu vă spunem la ce ne gîndim citind această informație, fiindcă știm că știți.

Frumoasa feministă

◆ Naomi Wolf are un fizic de star. Feministă, ea a scris cu cîțiva ani în urmă un eseu despre mitul frumuseții feminine în care sfătuia femeile să fie cît mai naturale. Cărtea ei le-a supărat pe militantele feministe. Acum frumoasa scriitoare stîrnește din nou dispute cu

o nouă carte, *Promiscuități* (Ed. Chatto & Windus), în care evocă erotizarea exacerbată din anii '70 în SUA și consecințele ei. Naomi Wolf optează pentru o sexualitate non-violentă, și repetă același refren: „E corpul vostru, sexul vostru, viața voastră”, îndemnînd femeile să nu țină cont de prejudecăți masculine.

Lorca inedit

◆ În cel de al doilea tom al Operelor complete ale lui Federico Garcia Lorca, publicate de Circulo de lectores/Galaxia Gutenberg, figurează și un dialog pînă acum inedit, scris în 1925 și inspirat de su-

prarealism, ale cărui ecouri se resimt și în textele de mai tîrziu din *Poetul la New York*. Restul volumului e consacrat operei teatrale a lui Lorca. În imagine, Federico Garcia Lorca împreună cu Salvador Dalí

Roland Topor

◆ S-a stins din viață, la 59 de ani, desenatorul, scriitorul și realizatorul de spectacole teatrale Roland Topor, renumit pentru spiritul său caustic, umorul absurd și necruțarea față de toate formele prostiei. După ce a făcut studii de arte plastice și și-a publicat primele desene în revista „Bizarre”, Topor a creat, împreună cu Jodorowski și Arrabal, grupul „Panique”, la începutul anilor '60, grup ce avea anumite afinități cu dadaismul și mișcarea patafizică a lui Jarry, în schimb nu-l puteau suferi pe „pontiful suprarealismului”, André Breton, despre care Topor spunea: „Dacă Breton ar fi ajuns la putere, gulagurile lui Stalin ni s-ar fi părut niște colonii de vacanță”. Aspirația lui Roland Topor a fost să scape oricărei etichetări și, chiar ajuns celebru, pe prima pagină a ziarelor, nu și-a dezmințit nonconformismul.

Un personaj de succes

◆ Patricia Cornwell, autoare de romane polițiste cu o detectivă originală, Kay Scarpetta, bate toate recordurile. Cel de al optulea roman din serie, *Unnatural Exposure*, e anunțat pentru luna iulie, cu un prim tiraj de peste un milion de exemplare. De la inventarea personajului Kay Scarpetta, în 1988, în *Post-mortem*, scriitoarea merge din reușită în reușită comercială,

în ciuda gurilor rele care spun că romanele sînt din ce în ce mai slabe. Și nici viața Patriciei Cornwell, căreia succesul i-a adus tulburări psihice, nu e prea în ordine, ea fiind în centrul unor scandaluri de alcov, certîndu-se cu editorii și suferind că Judie Foster, după al cărei model a creat-o pe Kay, refuză categoric să interpreteze rolul în ecranizări - scrie „Vanity Fair”.

Fabricii de scriitori

◆ Din „US News & World Report” aflăm că, dacă acum 52 de ani exista în SUA un singur „atelier de scriitură” la Universitatea din Iowa, în 1970 erau 44 de cursuri universitare destinate deprinderii artei literare creatoare, iar azi nu mai puțin de 197 de universități propun diplome în această disciplină. Selecția candidaților, bazată în general pe eșantioane de proză, e severă, doar 5% dintre aspiranți fiind admiși. Viitorul literar al diplomaților nu este nici el roz, fiindcă scriitor nu e o meserie din care (cu rare excepții) se poate trăi. Și totuși cursurile de creație literară proliferază, foarte mulți tineri americani crezînd că această meserie pentru care e indispensabilă vocația se poate învăța după rețete.

Susținerea revistelor culturale

◆ În Spania există cam o sută de reviste culturale, dedicate atît artelor plastice cît și literaturii, filosofiei, arhitecturii, muzicii. Cele mai multe sînt editate de fundații, mici edituri independente sau asociații culturale. În conjunctura actuală ele întîmpină mari dificultăți materiale și de aceea sînt susținute de Direcția Cărții, care a făcut un număr considerabil de abonamente destinate bibliotecilor publice și Institutelor Cervantes din toată lumea.

Bogart

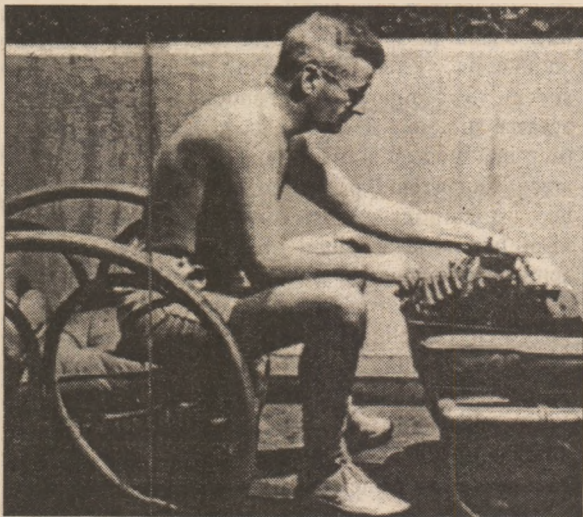
◆ El a fost „primul cap de afiș al nostalgiei cinemate”. Din anii '60, explică „New York Times Book Review”, Humphrey Bogart (mort de cancer în 1957) părea „croit pe măsură pentru zeificare” și într-adevăr, pînă în zilele noastre el a rămas incarnația acelui „personaj distant, venit dintr-o lume mai bună, unde se găseau țigări fără filtru și femei ca Ingrid Bergman”. Două noi biografii ale lui Bogie au îmbogățit de curînd abundența producție editorială ce i-a fost consacrată: *Bogart* de A.M. Sperber și Eric Lax (Ed. William Morrow & Co) și *O viață la Hollywood* de Jeffrey Meyers (Ed. Houghton Mifflin Company). Din nefericire, spune „Book Review”, ele nu oferă noi perspective asupra vieții și personalității atît de contradictorii ale lui Bogart, căruia îi plăcea să facă pe durul și în viață ca și pe ecran „dar cînd era vorba să se bată, se dovedea la fel de dur ca Shirley Temple”.

Evangelhia după Fiu

◆ Scriitor „care nu s-a distins niciodată prin absența orgoliului”, Norman Mailer a realizat un proiect ambițios, scrie „New York Times”. Noua sa carte, *Evangelhia după Fiu* (Ed. Random House) e „un fel de *Jesus-Christ Superstar* sub formă de roman”, în care Isus povestește la persoana întîii. Departamentul mitic, Mailer îl vede ca pe un băiat obișnuit, impetuos și iritabil, chinuit de gînduri lubrice și de dubla sa misiune, umană și divină. În revista amintită, Mailer face chiar o apropiere între dubla natură a lui Isus și propria sa condiție, de autor celebru: „Celebritatea înseamnă să ai tot timpul două personalități. Una este, ca să zic așa, eul simplu care pînă la un punct e asemănător celorlalți oameni. Cealaltă, opusă, e entitatea mediatică ce îți dă o putere pe care în general nu știi prea bine cum s-o folosești. Astfel, paralela merge mai departe decît credeam.”

Scriitori cinești

◆ Cum se cuvine în luna Festivalului de la Cannes, „Magazine littéraire” din mai își consacră partea cea mai substanțială a sumarului, „Dosarul”, scriitorilor cinești (între ei - Auster, Astruc, Cocteau, Duras, Fuller, Kazan, Mishima, Pasolini, Robbe-Grillet, Satyajit Ray, Schoendoerffer, Soldati, Welles...). Dintre numeroasele fotografii mai puțin cunoscute ce însoțesc articolele, am ales-o pentru cititorii noștri pe aceasta, reprezentîndu-l pe William Faulkner la Hollywood, în 1944, muncind pe caniculă la un scenariu.

Un scriitor catalan

◆ Quim Monzo, a cărui culegere de nuvele, *Guadalajara*, a fost publicată cu succes în catalană toamna trecută, a fost tradus acum în castiliană la Ed. Anagrama. Deși a fost comparat de „New York Times” cu Kafka și de „Le Monde” cu Nabokov, la Barcelona se vorbește

despre Monzo ca de „un autor periferic”, din cauza limbii în care scrie. El spune cu amărăciune în „El País” despre literatura catalană: „Ea e desigur într-o situație mai bună decît literatura cecenă. Cam undeva pe la jumătatea drumului între literatura finlandeză și cea nepaleză, pentru a lua două exemple la întîmplare”.

Sirop picant

◆ Ficțiunea romantică rămîne sectorul cel mai profitabil al pieței de carte în ediții ieftine. Englezii au chiar un premiu în valoare de 5000 de lire pentru cel mai bun „roman romantic” al anului. Luna trecută, acest premiu a fost acordat profesoarei universitare Sue Gee pentru *Orele nopții* în care, dacă eroina, o poeză fecioară, nu prea trăiește scene de dragoste, în schimb există pasaje pasionale între bărbatul de care e îndrăgostită și partenerul lui homosexual. Lizzie Buchan, laureată a acestui premiu în 1994 și președintă a Asociației romancierilor romantici, crede că e nedrept să se confunde acest tip de romane cu siropoasa apă de trandafiri, deși autoarele ca și cititoarele lor sînt în majoritate femei (dintre cei 400 de membri ai Asociației doar 5 sînt bărbați).

Sfârșitul unei epoci

◆ "The Russian, Central and East European Bookshop" din Londra și-a închis porțile fiindcă proprietarul nu mai câștiga nici pentru a-și acoperi chiria librăriei. Deschisă în 1934 de Eva Collet Reckitt, o tină socialistă, această librărie a fost mult timp centrul cultural al coloniei ruse din capitala britanică și în general al tuturor intelectualilor de stînga. Afacerile au început să meargă din ce în ce mai prost după 1990, pînă la falimentul din februarie anul acesta.

Stradivarius redivivus

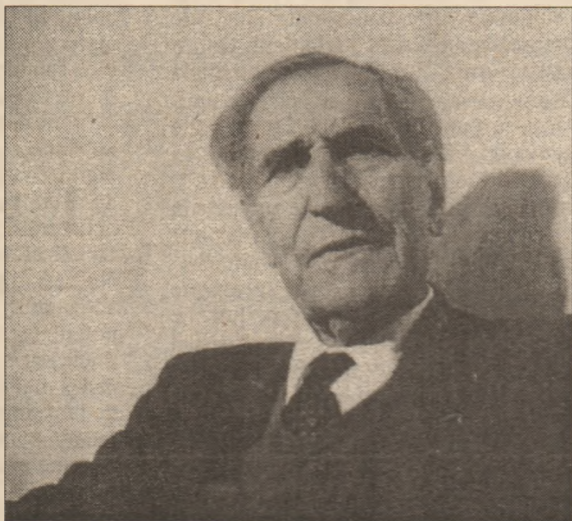
◆ Pentru "profesioniști" viorii se anunță vesti bune din Germania. Cu numai cincisprezece pînă la douăzeci de mii de mărci cei interesați își pot achiziționa o vioară cu sunet și construcție identică cu cele lucrate de maestrul cremonezi din secolul 16 și 17. Talentatul moștenitor al meșterilor lutieri de acum 400 de ani se numește Peter Greiner. Folosind aceleași materiale și aceleași tehnici (cine vorbea de secretul viorilor lui Stradivari?), cu ajutorul fizicienilor de la Universitatea din Köln Greiner a reușit să obțină viori al căror "grafic de sunet" corespunde cu cel al originalelor Stradivarius. Interesul muzicienilor din Londra, Hanovra, Viena și Düsseldorf este cu atât mai justificat cu cât un Stradivari adevărat costă în jur de sute de mii de mărci.

Caravaggio la Salonic

◆ În cadrul anului cînd orașul este proclamat Capitala Culturală a Europei, pînă la 15 iunie, Casa Guvernamentală, numită Micul Palat, din Salonic, conține o expoziție consacrată lui Michelangelo Merisi da Caravaggio (1573-1610) și unor discipoli ai marelui artist italian: Bartolomeo Manfredi, Orazio Gentileschi, Carlo Saraceni, Orazio Borgianni și Bastiello Caracciolo. În imagine: Una dintre picturile lui Caravaggio expuse la Salonic.

Jurnalul lui Torga

◆ Scriitorul portughez Miguel Torga a murit la 87 de ani, în 1995. Jurnalul său dintre anii 1977 și 1993, intitulat *În carne vie*, e o mărturie a vivacității intelectuale a octogenarului care-și observă progresele decrepitudinii nu pentru a se lamenta, ci pentru a dialoga demn cu angoasa și moartea. El continua să călătorească prin Portugalia și străinătate, să se adreseze cititorilor săi, în săli arhipline, să răspundă semnelor de apreciere venite din toată lumea, cu o energie tinerească păstrată intactă prin fidelitatea față de sine însuși și de vocația de scriitor. "Am știut dintotdeauna, de la ora temerară a debutului, că a scrie e un act ontologic ce angajează pe veci pe acela care îl practică". După jurnalul lui Torga din 1933-1977, publicat în 1982, Editura José Corti a tradus și *În carne vie*, împreună cu reeditarea culegerii de nuvele *Rua*.

Llosa în China

◆ Editura Shidai are în plan pentru anul acesta publicarea operelor complete ale lui Mario Vargas Llosa, conținând și două reeditări, căci cititorii chinezi cunosc încă de la începutul anilor '80 două dintre romane - *Orașul și ciîinii* și *Mătușa Julia și condeierul*.

Ciber-librărie

◆ Cea mai mare librărie din lume se numește amazon.com și nu are nici rafturi, nici vitrine, nici depozite. Locul ei e pe Internet (<http://www.amazon.com>) - o gigantică bancă de date care oferă aparițiile editoriale disponibile. Ajunge să pui pe claviatură nu-

mele autorului și titlul cărții și comerțul electronic se ocupă de restul. Cifra de afaceri a lui amazon.com este deocamdată de doar 100 de milioane de franci, la 20 de luni după crearea ei, dar va crește, căci tot mai mulți editori se convertesc la vânzări prin Internet.

Mărturisirile unui informator

◆ Belfast, 8 august 1991. Un tânăr e transportat la spital după o cădere de la etajul unui imobil din fieful republican. Acest om e un informator al poliției din Irlanda de Nord. Recrutat pe bani în 1987, misiunea sa era să se infiltreze în IRA și să livreze informații asupra viitoarelor ei ținte. Demascat și sechestrat, el s-a salvat sărind pe geamul unei băi. Și-a schimbat identitatea, a fugit și s-a ascuns pînă și de propria familie, care îl credea mort. Sub numele de Martin McGartland el își povestește acum experiența într-o carte, *Cinci-zeci de morți care umbra* (Ed. Blake). "The Guardian" spune că fostul informator nu-i menajează deloc în memoriile sale pe cei care l-au recrutat cînd avea 17 ani și apoi l-au abandonat, nepăsîndu-le de viața lui.

Bruno MAZZONI

Adunarea româniștilor la Roma

UN COLOCVIU intitulat "Lexic, lexicografie și învățămînt lingvistic" a avut loc la Roma, în zilele de 21-24 aprilie, promovat de Dipartimento di Studi Romanzi - Università degli Studi "La Sapienza", împreună cu Institutul de Lingvistică "Sextil Pușcariu" din Cluj; partea activă și meritele organizatorice revin, de fapt, catedrei de română conduse de profesoara Luisa Valmarin.

Lucrările întîlnirii de la Roma fiind grupate tematic, două secțiuni au fost consacrate lexicului contemporan (reținem contribuțiile aduse de Alexandru Niculescu, pe baza ideii de limbă *in actu*, la un fel de gramatică a greșelilor după modelul cărții lui Iorgu Iordan din 1943, de Elena Comșulea cu privire la dinamica vocabularului, de Gheorghe Carageani asupra curenților dicționarilor existente, de Florica Dimirescu pe tema neologismelor recente, de Rodica Zafiu pentru definirea argoului), iar alte două, axate pe diacronie, s-au ocupat de etimologie (Teresa Ferro a vorbit despre etimologiile latine reconstruite din DEX - chiar dacă nu credem că autorii acestui dicționar "explicativ" au intenționat să ofere publicului larg unul realmente "etimologic" nou - iar Dumitru Loșonți a analizat cu competență dialectologului câteva cuvinte specifice din Ardeal) și de istoria lexicografiei (L. Valmarin, semnănd prezența cîtorva idei preluate din opera lui Graziadio Isaia Ascoli, a pledat pentru o mai dreaptă cinstire a glosarului lui Laurian și Massim din 1871, în timp ce Mihai Gherman a fixat coordonatele ideologice ale Școlii Ardelene și diferențele confesional-culturale față de realitățile istorice ale Principatelor, identificînd astfel cauzele care nu au permis acceptarea comună - spre deosebire de ceea ce s-a întîmplat în aceeași vreme în spațiul mitteleuropean pentru limba maghiară și germană - a unei tendințe standardizante, chiar dacă dintr-o perspectivă puristă, a limbii române) și-a găsit loc aici, grație lui Marian Papahagi, și o exhaustivă prezentare critică a diverselor dicționare de literatură română.

Alte două secțiuni au fost dedicate preocupărilor de pragmatică lingvistică, domeniu de mare actualitate și important în speță pentru cei care se ocupă de predarea limbii române ca limbă străină (amintim contribuțiile oferite de Sabina Teiuș, despre rolul dicționarului în procesul de învățare a unei limbi străine, și de Lucia Uricaru, despre referința temporală situată între semantică și pragmatică), în timp ce în ultima dimineață au fost discutate câteva aspecte ale limbilor minorităților și ale bilingvismului (despre albaneza din Italia; despre istroromână) iar Gisele Vanhese a închis lucrările colocviului abordînd problema legăturii existente între lexic, intertextualitate și actul de traducere.

Lucrările, care au stîrnit interesul participanților (și al studenților prezenți) și au pus în dezbatere numeroase teme nu numai de lingvistică românească, au fost completate cu două mese rotunde.

Una, coordonată de M. Papahagi - căruia îi revine meritul înfi-

ințării cunoscutului "Centru pentru analiza de texte" din Cluj, care elaborează în prezent listele de concordanțe pentru limba poetică românească din secolul XX - s-a ocupat de cîteva posibile aplicări ale resurselor multimediale: L. Leonardi a prezentat metoda de lucru și criteriile filologice adoptate la "Accademia della Crusca" din Florența pentru editarea informatizată a textelor italiene literare vechi, în timp ce B. Mazzoni a ilustrat proiectul unui "Buletin internațional de studii românești" pe pagini WEB, care vor fi create și aduse la zi de diverși parteneri români și străini sub egida Fundației Culturale Române, ceea ce va permite nu numai documentarea, ci o posibilitate cu totul nouă de colaborare pe plan mondial între cercetători din toate domeniile ai culturii române (paralel cu acest *site* "virtual", s-a propus constituirea unei Arhive internaționale de studii române, pentru păstrarea materială și consultarea publică a cărților, a periodicelor, a CD-rom-urilor etc. de profil umanistic editate în toată lumea pe teme românești).

La o altă masă rotundă, coordonată de L. Valmarin, profesorii italieni au prezentat activitatea catedrelor de limbă și literatură română de la universitățile din Torino, Milano, Udine, Padova, Pisa, Firenze, Roma, Napoli, Bari și Catania: semnificația acestor date, tocmai cînd în mai multe țări europene ponderea predării românei este într-o îngrijorătoare fază de reducere, a fost remarcată de Prof. Al. Niculescu, care și-a invitat colegii la o operă "ocrotitoare", sau mai bine zis de promovare a disciplinei. În acest scop, reuniunea de la Roma a discutat și a aprobat statutul unei "Associazione italiana di romanistica" (AIR), care își va lua sarcina de a promova și de a difuza cunoașterea critică a culturii române în ansamblul ei și în domeniile lingvistico-literare în particular; asociația va fi de altfel deschisă tuturor persoanelor - indiferent de țară și de naționalitate - care au interese științifice în cadrul disciplinelor istorice, filozofico-antropologice, artistice etc.

Colocviul de la Roma a fost deci un prilej foarte bine venit pentru a discuta despre mai multe aspecte ale evoluției lexicului românesc contemporan. Mai ales după evenimentele din decembrie 1989 s-a înregistrat de fapt o schimbare bruscă a registrului stilistic, în primul rînd în limbajul din mass-media: atenția acordată de Al. Niculescu problemelor de limbă vorbită ("colloquial Romanian"), cu alunecarea ei frecventă spre vulgaritate și cu introducerea masivă a neologismelor, nu este altceva decît recunoașterea unor fenomene de reacție firească la deceniile îndelung dominate de o prea bine cunoscută "limbă de lemn" (așa că întîlnim astăzi cîteodată și o resemantizare ironică a unor cuvinte și sintagme fixe: *acțiune*, *prea iubitul* etc.). Ar fi probabil interesant să se compare acum modalitățile concrete ale acestor "tendințe" spre limba vorbită, în codul scris al tuturor limbilor care au avut condiții similare de hibernare și de dezgheț după prăbușirea zidurilor...

Revista revistelor

Bătăia peștelui

La Pitești apare din 1991 revista de cultură **CALENDE** care a dobândit o bună reputație, confirmată număr de număr, în lumea literară. Construită într-o primă fază de Calin Vlasie (mai originală atunci și mai ofensivă, mai tinăra ca spirit), revista a trecut apoi sub conducerea lui Dumitru Augustin Doman care, împreună cu echipa redacțională formată din scriitori cu experiență, a conceput o publicație echilibrată și serioasă, reflectând aparițiile editoriale remarcabile din toată țara, spectacolele și expozițiile de referință, publicând cu pagini de poeme și proză scriitori din toate zonele: unic criteriu - valoarea. Deci, nici o exagerare a spiritului regional argeșean, nici o concesie făcută "localismului", cum se întâlnește îndeobște în revistele create de grupuri de veleitari care, respinși sau ignorați de alte publicații literare, își creează propriul spațiu publicistic în care se laudă nemăsurat unii pe alții. ♦ În cel mai recent număr din *Calende*, 3-4, am citit cu interes o selecție făcută de Miron Cordun din opiniile despre *Jurnalul* lui Paul Goma (mai interesantă decât o suită de citate ar fi fost poate o critică a recepției) și, bineînțeles, o recenzie la *Jurnalul* lui Sebastian, semnată de D.A. Doman - cele mai comentate cărți ale anului stimând apetitul oricărui profesionist, deși, inevitabil, ideile încep să se repete. Cronicile literare vîntură un evantai larg de nume și titluri, de la mult regretatul Petru Creția la Petre Got și de la vocile "feminine" ale Ioanei Dinulescu, Saviane Stănescu și Rodică Draghinescu, ascultate bine legate de catargul critic de Mircea Bărsilă, la volumele lui Pavel Șușară și Lucian Vasilescu. Iată cum îl vede pe acesta din urmă poetul Nicolae Coandă, cu simpatie ironică și limbaj parodic-molipsit: "Teșind din tiparele unui nou dogmatism impus de pontifii noii critici parodice care bănuie azi prin lanurile generației '90, cosind de-a valma genii și plevușcă și tot compilând și deconstruind între secera justițiară și ciocanul nivelator, doar-doar o ieși - la apelul bocancilor - vreo nouă specie (vertebrată, orisicât) poetică - Lucian Vasilescu trage, încă, un picior de lemn după el, semn că a participat la războiul de frontieră al noii sensibilități cu vechea *maneră*; și încă în

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 19.500 lei; 6 luni - 39.000 lei; 1 an - 78.000 lei; ISSN 1220-6318

LA MICROSCOP

Continuarea reformei

NIMIC mai fals decît impresia că politic la noi jocurile sînt făcute și că singurele forțe consistente sînt cele reprezentate azi în Parlament. Cu un an în urmă, fericit că are o clientelă numeroasă, dl. Adrian Năstase spunea că tranziția s-a încheiat. Cu alte cuvinte, PDSR-ul ajunsese politic să controleze o mare parte din ceea ce s-ar putea numi centrele de putere din România. Cu ce mijloace contractuale s-a întîmplat, asta se vede acum. Partidul condus de dl. Iliescu se topește văzînd cu ochii, în ciuda faptului că e cea mai importantă voce a opoziției parlamentare. Despre dl. Iliescu se scrie și se spune azi că nu s-a deprins cu ideea că nu mai e președinte. Mă indoiesc că asta e problema sa. Acest comportament *quasi prezidențial* e mai degrabă un atu al d-lui Iliescu și al PDSR-ului. Atît doar că dl. Iliescu se vede președinte asupra unui partid pe care nu-l mai are sub control, iar ca fost președinte de țară e privit de cei care considerau că PDSR e o umbrelă confortabilă, un *fost* fără puteri. Dl. Iliescu era bun doar atîta timp cît putea da telefoane. Lipsit de telefon, fostul președinte e luat drept un soi de doamna cu cățelul a cărei umbrelă de soare nu poate adăposti decît o singură persoană. Toate istoriile despre personalitatea charismatică fără egal a d-lui Iliescu s-au dus în doar cîteva luni, în pofida faptului că fostul președinte a fost învins cu destulă greutate de dl. Constantinescu. Pentru a fi sigur că se poate bizui pe partidul vîrit în Parlament de d-sa, dl. Iliescu a avut grijă să-l doteze cu nenumărați lideri care s-au bătut între ei, recurgînd, de fiecare dată, la arbitrajul iliescian. Ce a obținut de aici fostul președinte? Un partid format din mai multe feude regionale în care idealul politic a fost luat drept interese personale, iar fidelitatea față de centru, drept o afacere pe termen limitat. Dacă dl. Iliescu se luptă și azi cu Corneliu Coposu, d-sa face asta din pricină că știe că cel care

l-a dat jos a fost inflexibilul Coposu. Totuși, războiul cu umbrele pe care îl poartă dl. Iliescu, la prima vedere, e o încercare de a scoate din joc nucleul încă funcțional al Convenției: memoria lui Corneliu Coposu.

Partidele actualei coaliții la putere nu sînt nici ele scutite de pierderea de popularitate, din motive care tîin chiar de exercitarea puterii într-un moment nefavorabil și nu numai. Tranziția nu numai că n-a încetat, cum afirma dl. Năstase, dar de-abia acum își arată cu adevărat colții față de coaliția de la putere. Ca dovadă, relațiile dintre partidele care alcătuiesc coaliția funcționează mai prost decît o linie telefonică de țară. Înghetarea tranziției, la care a recurs PDSR, e urmată acum de un dezgheț mai rău ca o inundație, cu care trebuie să se descurce partidele aflate la putere.

Or, e greu de înțeles de ce partidele extraparlamentare se străduiesc acum să-și găsească reprezentare în Parlament. Ca să obțină ce? Confirmări că există? Asta e o dovadă că nu se pot dezvolta politic. Că nu pot respira decît în atmosfera de politicianism creată în ultimii ani? Urișă prostie care denotă lipsa de alternativă și, fundamental, absența unui mesaj politic personal în vreme de criză. Teama că vor pierde trenul politic al acestei perioade? Dar unde duce acest tren? Spre fericirea de mîine sau mai degrabă spre fericirea că vom apuca și ziua de mîine? Politica din România are nevoie, la această oră, de forțe politice extraparlamentare mai mult ca de orice. Și asta tocmai din pricina uriașei presiuni de așteptări și dezamăgiri cu care partidele parlamentare au de-a face. Or, în loc să recurgă la combinații de tot soiul pentru a se vedea reprezentante în Parlament, partidele care n-au prins *pragul* anul trecut ar trebui să se pregătească pentru continuitatea politică a reformei, cu idei și persoane care pot duce acest proces mai departe.

Cristian Teodorescu

tul. Tot dl. Ghiu a făcut în repetate rînduri comparații între TVR și posturile de televiziune particulare, comparații în care, mai de fiecare dată, televiziunea publică pica prost. În sfîrșit, dl. Ghiu a remarcat că la TVR nu se simte concurența între angajați, ci mai curînd o dulce amorțală care se transmite și telespectatorului, trăgîndu-l la somn. Emisiunile bune la TVR se numără pe degete, cit despre stilul adoptat în ultima vreme de această instituție, el e o copie lipită de haz după ProTV. I-am fi dat dreptate d-lui Stere Gulea în privința dificultăților sale de vedere dacă TVR n-ar fi adus o echipă de evaluatori din străinătate care să spună ce e de făcut. Și ce observăm? Evaluatorii, vorbiți parcă cu dl. Ghiu, spun cam aceleași lucruri cu cele scrise de cronicarul *Dilemei*, la care se adaugă chestiuni pe care dl. Ghiu n-avea de unde să le știe, deoarece n-a făcut controale la sus-zisa instituție de pe Dorobanți. La noi însă, pentru obiectivitatea oricărei constatări, rufele murdare sînt bătate în albiile instanțelor internaționale. Lighenele autohtone nu sînt demne de încredere. Astfel că acum TVR e copleșită de datorii, în scădere de credibilitate și de audiență, cu spațiul publicitar nevîndut în proporție de 60% și cu 3500 de angajați față de un necesar de cel mult 1000. Iar dl. Stere Gulea afirmă că nu vede rostul cronicilor t.v. ♦ Într-un editorial din *Evenimentul zilei* dl. Cornel Nistorescu face un fel de cronică a activității TVR după șapte ani de la Revoluție. Nici editorialistul *Evenimentului* nu e mai îngăduitor cu televiziunea publică decît cronicarul de la *Dilema*. Față de situația de la TVR, dl. Nistorescu consideră că nu există decît o singură soluție potrivită, falimentarea, urmată de luarea lucrurilor de la zero.

Dar cum, realist vorbind, așa ceva nu pare cu putință, recunoaște dl. Nistorescu, editorialistul presupune că va fi continuată bine știuta politică a cirpelilor și a jumătăților de măsură specific autohtonă. În ceea ce îl privește, Cronicarul crede că situația din TVR ar putea fi remediată cu condiția numirii unei echipe de conducere careia să i se încredințeze mandatul reformării acestei instituții. Dar nu pe ușa din spate și nu potrivit intereselor vremelnice ale unui grup politic. Remorcarea, ca pînă acum, a televiziunii publice la barca puterii are efecte dintre cele mai nefericite pe termen lung. Singura politică pe care ar trebui s-o facă TVR e aceea de a răspunde intereselor pe termen lung ale contribuabilului, nu ale puterii sau ale opoziției. Aflat în serviciu public, ziaristul nu se poate răsuși după cum bate vîntul puterii fără a-și pierde reputația. Lucrurile acestea se cunosc destul de bine la noi. Iar de nerespectarea lor nu trebuie învinuți numai ziaștii, ci și aceia care fac presiuni asupra ziaștilor, încercînd să-i cumpere, amenințîndu-i sau, cel mai grav, folosindu-se de bunele lor sentimente. ♦ Cum tot sîntem la capitolul bune sentimente, dl. Ion Solcanu, membru de frunte al PDSR, a făcut recent o declarație preluată de toate ziarele, aceea că dacă partidul din care d-sa face parte ar fi cîștigat alegerile, acum România ar fi fost în situația Bulgariei. Dîndu-și probabil seama că i-a scăpat pe gură un porumbel cît o curcă, dl. Solcanu a încercat să-i taie aripile cu precizări de genul: ar fi urmat demonstrații de stradă, s-ar fi redeschis Piața Universității, ba chiar s-ar fi produs confruntări cu iz de război civil. Dovezile? Are dl. Solcanu informații. Din Copou sau din Cîsmigiu?

Cronicar

Tipar: **grupul draco print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.500 lei
La redacție: 1.000 lei